

פרשת מטות ב וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר

2

זה הדבר אשר צוה יהוה:

üzerine” yepyeni bir yasak almış olur; yine de elmanın kanuni konumunda bir değişiklik olmaz]. Özetle, yemin kişiyi, *neder* ise nesneyi bağlar. Yemin ve *neder* arasındaki bu ayrım, kanuni açıdan ikisi arasındaki daha birçok farkın kaynağıdır.

Örneğin bir kişi “*Sukot* bayramında *Suka*’da oturmak bana yasak” ya da “*tefilin* bana yasak” diye bir *nederde* bulunursa bu *neder* bağlayıcıdır. Başka bir deyişle bu kişi, *nederini* iptal ettirmedeği sürece *Suka*’da oturmayı ya da *tefilin* takmayı kendisine yasaklamış olacaktır. Bu iki taraftan sorundur. Eğer *nederine* uyacaksa Tora’nın emirlerini ihmalinden sorumlu hale gelir. Eğer mitsvaları yaparsa, *nederini* bozmaktan sorumlu olacaktır. Kısacası böyle bir *neder* yapmamak gerekir, ama işin özü, *neder* böyle durumlar için bile bağlayıcıdır. Öte yandan bir kişi *Suka*’da oturmayacağına ya da *tefilin* takmayacağına dair *yemin* ederse bu yeminin hiçbir anlamı yoktur – boş bir yemindir ve Tora’nın ciddi bir ihlalidir (bkz. Şemot 20:7). *Neder* ile yemin arasındaki bu farkın kaynağı da yukarıda bahsettiğimiz ayrımdır. Yeminde kişi kendisini yasaklı hale getirir, *nederde* ise nesne yasaklı olur. Bir mitsvayı kendisine yasaklamak üzere yemin eden bir kişinin yemini boştur, çünkü Tora alındığında tüm Yisrael Tora’nın mitsvalarını yerine getireceğine dair yemin ederek kendisini zaten bağlı hale getirmiştir – ve bir yemin, eski bir yemini geçersiz kılmaz. Ama *nederde* yasaklı olan nesnedir, oysa Sinay’da bu nesnenin yasaklı olacağına dair bir *neder* olmamıştır.

Kural olarak eğer *neder* yasak bir şeyle karşılaştırılmalı olarak yapılıyorsa, örnek olarak kullanılan yasak şey, *Bet-Amikdaş*’la ilgili olmalıdır – yani karşılaştırmada, bir *korban* ya da *Bet-Amikdaş*’a yapılan herhangi bir bağıştan bahsedilmelidir. Ama “şu elma benim için domuz eti gibi yasak olsun” diyen bir kişinin *nederi* bağlayıcı değildir. Fark şuradadır: Elma hiçbir zaman domuz etine dönüşmez. Ama *Bet-Amikdaş*’ın malı haline dönüşebilir. Dolayısıyla karşılaştırmada temel alınan şey, yasaklanmak istenen nesnenin ona dönüştürülebileceği bir şey olmalıdır. Sadece *Bet-Amikdaş*’la ilgili şeyler buna uygundur.

Yeminde bir nesneye bağlılık olmadığı için bir kişi fiziksel varlığı olmayan şeyler hakkında bile

yemin edebilir. Örneğin bir eylemi yapıp yapmama yemin edebilir. Buna karşılık, [temel Tora kanununa göre] *neder* için ortada fiziksel varlığı olan bir nesne olmalıdır ve eylemler konusunda *neder* yapılamaz. Örneğin bir kişi konuşmayacağı ya da uyumayacağı konusunda *nederde* bulunsu bile bu *neder* değildir, zira bunlar, üzerlerinde bir yasağın geçerli olabileceği fiziksel nesneler değildir.

Öte yandan Hahamlarımız fiziksel varlığı olmayan şeyler konusunda bile *neder* yapıldığı takdirde bu *nederin* kişinin üstüne, bozulmayı gerektiren bir yükümlülük yüklemesine karar vermişlerdir. Bu nedenle uygulamada bir kişi “kendime uyumayı yasaklıyorum” derse, uyumadan önce bu *nederinin* bağlayıcılığını çözdürmekle yükümlüdür. [Sadece fiilden bahsedildiğinde bu Hahamlarımız’ın koyduğu bir kuraldır. Ancak fiil bir organla – nesneyle – bağdaştırıldığı takdirde, doğrudan “Tora’dan kaynaklanan” bir kural olarak *neder* geçerliliğini korur. Örneğin bir kişi “gözlerime uyumayı yasaklıyorum” derse, bu Tora’ya göre de bağlayıcı bir *nederdir*, zira gözlerin maddi varlığı vardır.]

Farklı *neder* türleri vardır: [1] “*Nidre İsur* – Yasaklama *Nederleri*”: Kişinin belirli bir nesneyi kendisine yasaklaması. Bu konudaki kanunlar *Talmud*’un *Nedarim* bölümünde ele alınır. Yukarıda bahsettiğimiz *neder* türü budur. [2] “*Nezirut* – Nazırlık”: Kişinin bir *nazir* olmayı üstlenerek buna dair yükümlülüklerle bağlı hale gelmesi (bkz. 6:1-21). Bu konudaki kanunlar *Talmud*’un *Nazir* bölümünde işlenir. [3] *Nidre Ekdeş* – Kutsal Nesne *Nederleri*”: Kişinin parasını, malını ya da *korban* olarak hayvanını *Bet-Amikdaş*’ın hazinesine bağışlaması şeklindeki *nederler*. Bir kişinin bir *korban* getirmeyi ya da para bağışlamayı üstlenmesi de buna dâhildir. Benzer şekilde bir kişinin kendi değerlemesini (bkz. Vayikra Perek 27) bağışlamayı üstlenmesi de bu sınıftadır. [Ancak bu, Peraşamızda bahsedilen ve “nesneye bağlı yasak” şeklindeki *nederlerden* değildir]. Tüm bunlar *Talmud*’un *Arahin* kısmında ele alınır. [Farklı yemin türleri de vardır. Bunlar için bkz. Vayikra 5:1, 5:4 ve 5:22-23.]

Bu çalışmanın kapsamında yemin ve *neder* konusunda bu temel bilgilerle yetinmek durumundayız. Ancak bu iki konunun, *Talmud*’daki birkaç cildin kendilerine ayrılmasını gerektirecek

[143. Bazı Neder Kuralları]

² Moşe, Bene-Yisrael'in kabile başkanlarına konuşarak şöyle dedi: “Tanrı’nın emrettiği konu şudur:

Matot

Tora daha önce çeşitli bağlamalarda yemin ve vaatlerden bahsetmiştir (ör. 6:5, Bereşit 28:20, Vayikra 5:4). Ancak bu konuya nispeten geniş bir şekilde ilk kez burada değinecektir. Burada yer almasının en basit açıklaması, önceki bölümün en son pasuğunda Tora’nın “genel vaatlerden” (*Neder*) bahsetmiş olmasıdır. Tora böylece burada *neder* konusunu daha da genişleterek, bunun sadece *korban* olarak vaat edilen hayvanlardan ibaret olmadığını vurgulamayı amaçlamıştır (Ramban; ayrıca bkz. p. 2 ačk.).

Kısaca, *nederden* kasıt, kişinin, Tora’nın yasaklamadığı bir nesneyi kendisine sözel bir beyanla yasaklamasıdır. Bu da *Sukot* bayramını konu eden en son bölümle olan bir başka bağlantıdır. Bu bayram tarımsal döngüde ürünün toplandığı, başka bir deyişle insanın emeklerinin karşılığını almasını kutladığı bir zamandır. Böyle bir bayramda insanların kutlamalar sırasında aşırıya kaçma eğilimi olabilir. Bu nedenle, buna benzer her türlü kutlamada, kişi kendisini dizginlemek için bir *nederle* aşırı yemeyi ya da içmeyi kendisine yasaklamalıdır – ki bu, *neder* konusuna güzel bir giriştir (*Tseror Amor; Meam Loetz*). Ancak bu şekilde bir amaç olmadığı sürece bir kişi *nederde* bulunmaktan kesin bir şekilde kaçınmalıdır. Zira kişi *neder* konusunda dikkatsiz davrandığı takdirde, daya-naksız yeminler etmekten de çok uzak olmayacaktır [ve bu, Tanrı’nın İsmi’ni boş yere kullanma konusundaki ciddi yasağın ihlali (Şemot 20:7 ačk.)] – ki sadece yerine getirilmemiş bir *neder* bile yeteri kadar ciddidir. Bu girişten sonra yemin ve vaatler konusunu biraz açabiliriz.

2-17. Şevuot ve Nedarim – “Yeminler” ve “Vaatler”. Tora bu bölümde, şimdiye kadar sadece Tanrı’ya mahsus bir gücün, belirli bir kanuni statüyü yaratma gücünün insanda da mevcut olduğunu öğretmektedir. Tora, insana, ağzından çıkan sözler yoluyla, yasak olmayan bir şeyi kendisine yasaklama [ya da Tora’nın yükümlü kılmadığı bazı eylemleri yapma konusunda kendisini yükümlü kılma] gücü vermiştir. İnsan bunu “*Şevua – Yemin*” ya da “*Neder – Vaat*” yoluyla yapabilir. Tora bu iki

terime, bu bölümün ilk pasuğunda birlikte yer vermektedir. Ancak *Şevua* ile *Neder* arasında büyük bir fark vardır [bundan sonra *Şevua* yerine “*yemin*” sözcüğünü kullanacağız. *Neder* sözcüğünü ise çevirmeden bırakacağız, zira her ne kadar “*vaat*” çevirisi bir olasılıksa da, *nederin* tam karşılığını verememektedir].

Yemin, sözlerin Tanrı’nın İsmi yoluyla tasdiki anlamına gelir ve belirli bir formülü vardır (*Yad – Şevuot* 2:1-9). Bir kişi geçmişteki bir olayın olduğuna ya da olmadığına yemin ederek bunu Tanrı’nın İsmi’yle tasdik edebilir. Veya gelecekte bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya yemin ederek kendisini bu konuda yükümlü hale getirebilir. Bir yemin, yemini eden “kişiyi” bağlar. Dolayısıyla eğer bir kişi belirli bir nesneyi kullanmamaya yemin ederse bile, bu yemin sadece kişiyi bağlar, ama söz konusu nesnenin konumunda bir değişim yaratmaz. Başka bir deyişle böyle bir yemin, “*İsur Gavra – Şahsa Yasak*” getirmiş olur, nesneye değil. Bu doğrultuda bu nesneyi kullanmak “o kişi için” yasak hale gelir (*Talmud – Nedarim* 2b), ama nesne başkaları için yasak olmaz.

Nederde durum farklıdır. Bir kişi *neder* yaptığında belirli bir “nesneyi” [örneğin ondan yararlanma açısından] yasak hale getirir. Bu nedenle *neder*, “*İsur Heftsa – Nesneye Yasak*” şeklindedir ve yasak “nesnenin” üzerindedir. Bazı durumlarda bu nesneden yararlanmak başkaları için bile yasak hale gelebilir [Bir hayvanı *korban* olarak bağışlamayı üstlenmek buna bir örnektir. Hayvan o andan itibaren kutsal nitelik kazanır ve kullanımı herkes için yasaktır. Elbette bir kişinin bu tip bir yasaklamayı yapabilmesi için *neder* konusu olan nesnenin sahibi olması gerekir.]. Bir *nederin* etkili olması için belirli bir cümle yapısıyla ifade edilmiş olması gerekir. Örneğin “Şu elma, bu andan itibaren benim için [tıpkı *Bet-Amikdaş*’ta gerçekleştirilmesi gereken] bir *korban* gibi yasaktır” ya da “Şu elma şu andan itibaren bana yasaktır” ya da “Şu elma benim için *isur*dur [=yasak nitelikli bir varlıktır]”. Bir kişi bunu söylediği andan itibaren söz konusu elma o andan itibaren o kişi için, tıpkı *Kaşer* olmayan yiyecekler gibi, “yasak yiyecek” konumu almış olur – elmanın kanuni konumu değişir [Ama eğer bu bir yemin olursa; örneğin “elma yememeye yemin ediyorum” derse, bu kişi “kendi

babanın, kızı tarafından ya da bir kocanın, karısı tarafından dile getirilmiş bir *nederi* geçersiz kılması için kullanılır. İkisi arasında önemli bir fark vardır. *Atarat Nedarim*'de *Bet-Din* üyeleri ya da uzman Haham, *neder* sahibini sorguya çekerler ve *nederin* en baştan beri bağlayıcı olmadığını ortaya koyan bir açık kapı bulmaya çalışırlar. Sözelimi, *neder* sahibine “eğer bu *nederle* kendine koyduğun yasağın anneni bu kadar üzeceğini bilseydin *nederde* bulunur muydun?” diye sorarlar ve kişi “hayır bulunmazdım” derse, bu, onun *ne-derde* bulunurken onun tüm gerektirmelerini göz önünde bulundurmadığını kanıtladığı için, *neder* sanki hiç dile getirilmemiş gibi ortadan kalkar. *Afarat Nedarim*'de ise baba ya da kocanın yetkisi sınırlıdır ve onların *nederi* feshetme gücü, onu sadece “bloke etme” şeklindedir; dolayısıyla fesihden sonra bile *neder* yerli yerindedir ve sadece yerine getirme yükümlülüğü ortadan kalkmıştır (*Talmud – Nazir* 21b, *Keren David* o.a.).

2. Moşe ... şöyle dedi – Tora'nın her zaman kronolojik sırayı takip etmeyebileceği prensibi doğrultusunda, bazı görüşlere göre Moşe buradaki kuralları, sıradaki bölümde okuyacağımız Midyan savaşından sonra vermiştir (İbn Ezra; *Hizkuni*). Arada metinsel bir bağlantı vardır. Savaşın ardından Gad ve Reuven kabileleri Yarden'in doğusundaki toprakları istemişler ve Erets-Yisrael'in tamamen ele geçirilmesinde diğer kabilelere yardım edeceklerine ve Ülke tamamen paylaşılan kadar orada kalacaklarına dair söz vermişlerdir. Moşe de bu isteklerini, “ağızlarından çıkarı yapmaları” (32:24) şartıyla kabul etmiştir. Bu bölümde de bir kişinin sözünü bozmaması ve “ağızından çıkan her şeye uygun davranması” gerektiği söylenmektedir (s.p.). Başka bir deyişle Tora burada her konudaki söz üstlenimlerin bağlayıcı olduğunu belirtmektedir.

Rabi Yitshak Abravanel bu konunun neden özellikle Tora'nın bu noktasında yer aldığına başka bir açıklama önerir. Moşe tüm emirleri ayrıntısıyla birlikte Sinay dağında almış, ama onları halka sadece uygun zaman gelince öğretmiştir. Bu kısımda *nederlerin* iptaline dair kurallardan bahsedilmektedir, oysa Moşe hayatta olduğu sürece bu kurallara gerek olmamıştır. *Nederini* iptal ettirmek isteyen herkes en garanti yolu seçerek Moşe'ye başvurmuştur. Ama şimdi Tanrı, Moşe'ye yakında öleceğini açıkladığı için (27:12-13), Moşe bu kuralları halka öğretmenin vaktinin geldiğine karar vermiştir.

Bene-Yisrael'in kabile başkanlarına – Tam çeviriyle “*kabilelerin başlarına*”.

Tora, Şemot 34:31-32'de, Moşe'nin bu emirleri halka nasıl öğrettiğine değinmiştir. Buna göre Moşe her mitsvayı önce Aaron'a [ve diğer *Koenler'e*], sonra halkın liderlerine ve ardından da halka öğretirdi (bkz. Şemot 34:31-32 ačk.). Kısacası Moşe emirleri öğretirken daima kabile liderlerine hitap ederdi. Ama hiçbir emir için bu özel bir şekilde vurgulanmamışken, Tora, bu kısımda verdiği *nederlerle* ilgili emirlerin bağlamında Moşe'nin kabile başkanlarına konuştuğunu özellikle söylemektedir (*Beer Basade*). Neden?

Akla gelebilecek bir cevap, bu emrin sadece kabile başkanlarına verildiği şeklinde olabilirdi – ama bu doğru değildir. Tora'nın tüm emirleri halkın tümüne söylenmiştir. Tora buna işaret etmek için [ilk bakışta çok gerekli görünmeyen] “*Tanrı'nın emrettiği konu şudur*” sözlerine yer vermektedir. Aynı ifade Vayikra 17:2'de başka bir konuyla ilgili olarak kullanılmaktadır ve orada açık bir şekilde, Moşe'nin “*Aaron'a, onun oğullarına ve tüm Bene-Yisrael'e*” konuşması emredilmektedir. Dolayısıyla bu ifade iki konu arasında köprü kurmakta, bizim bölümümüzdeki kuralların da aynı şekilde sadece kabile başkanlarına değil halkın tümüne verildiğini belirtmektedir (*Talmud – Nedarim* 78a). Öyleyse soru geri dönmektedir: Tora neden Moşe'nin kabile liderlerine konuştuğunu vurgulama gereği duymuştur?

Tora bu şekilde buradaki kurallarla kabile liderleri arasında ilk bakışta görülmeyen bir bağın varlığına işaret etmektedir: Girişte bahsedildiği üzere bir *nederin* bağlayıcılığının çözülmesi normal üç kişiden oluşan bir *Bet-Din* tarafından yapılabilir. [bu normal bir mahkeme değildir; sadece Tanrı, konuyu bilen herhangi üç Yahudi'ye neder çözebilme yetkisi tanımıştır]. Ama eğer bu konuda uzman bir Haham varsa, o tek başına *Atarat Nedarim* yapabilir. Tora bu kurala işaret etmek için kabile liderlerini öne çıkarmıştır, zira “uzman Haham”ın o dönemdeki en belirgin örnekleri her biri birer Tora devi olan kabile başkanlarıdır. Başka bir deyişle “uzman bir Haham” ile kastedilen, “kabile liderleri gibi, Tora'yı üst düzeyde öğrenmiş kişi”dir (*Sifre* 153; *Raşi; İmre Şefer*). [Başka bir neden için bkz. 26:1 ačk. *Yeni nüfus sayımı* k.b.]

Ramban'a göre bahsedilen “uzman”, Moşe'nin kendi neslindeki bilgelere yetki vermesi ile başlamış ve her nesilde hocanın öğrencisini yetkilendirmesiyle nesilden nesile uzamış *Semiha* (bkz. 27:18 ačk.) zincirine mensup kişileri tanımlar. Bu kişiler “yetkili” anlamına gelen *Musmah*

kadar geniş ve ayrıntılı olduğu akılda tutulmalıdır. Bunu bilmek önemlidir, zira yemin ve vaatler konusunu günümüzde eskiye göre daha hafif kulan hiçbir şey yoktur. Bu konuda herkes çok dikkatli olmalı, ağızdan vaat şeklinde anlaşılacak hiçbir şey çıkarmamalıdır. Böyle şeyler söylemesi gerekiyorsa, örneğin, [sinagogda dile getirilen bir bağış vaadi gibi] *tsedaka* verme konusunda bir vaat söz konusuysa, kişi vermeyi düşündüğü miktarı dile getirmeden önce alçak sesle “**Beli Neder – Neder Sayılmamın**” demeye özen göstermelidir. Kısacası bu konunun öğrettiği çok önemli bir nokta vardır: Tanrı, dudaklarla anlaşma yapmıştır ve insanın ağızdan çıkan söz bağlayıcıdır.

Her ne kadar *neder*den kaçınmak önemli ise de, *nederde* bulunmak yasak değildir. Dahası eğer bir kişi kendi zaafalarını kontrol almakta kendisine yardımcı olabileceğini düşünüyorsa *neder*lerin bağlayıcılığını kullanması iyi bir şeydir. Günlük hayattan örnek vermek gerekirse, bir kişi, örneğin sigarayı bırakmakta güçlük çekiyorsa, “Otuz gün boyunca kendime sigarayı yasaklıyorum” sözlerini söyleyebilir. Bu sözü söylediği anda, Tanrı katında bu kişi için “yapılması yasak” sınıfındaki eylemlere sigara içmek de eklenmiş olur. Tanrı’nın, bu otuz gün içinde bu kişinin sigara içmesini “yasağın ihlali” olarak değerlendireceğini bilmek, bu kişi için ek bir psikolojik yardım yaratacaktır. Ama bir kişi bu sözünde duramayabileceğini hissediyorsa, hiç *neder* yapmamalıdır. Kral Şelomo böyle durumlar için “**Tov Aşer Lo Tidor, Mişetidor Velo Teşalem – Nederde bulunup yerine getirmemektense hiç Neder yapmanın daha iyidir**” (Koelet 5:4) demiştir. Hahamlarımız da buna eklemeye bulunurlar: “*Neder* yapan, *bama* [=Bet-Amikdaş dışındaki yasak bir sunak] inşa etmiş gibidir. [*Nederini* bozdurmak için başvurmayarak, onu] Olduğu gibi bırakan, [bu yasak sunağın] üzerinde kurban yapmış gibidir” (*Talmud – Nedarim* 22a). Dolayısıyla Tora, tıpkı *korban* emri verip bunu yasak sunaklarda gerçekleştirmeyi yasaklaması gibi, burada da *neder* yapan kişiye bir mesaj vermektedir: “Sana bazı şeyleri yasakladığım doğru. Ama bunlar sana yetmeli, kendine yeni yasaklar çıkarmana gerek yok” (a.y., Ran o.a.). Kısacası Tora’ya göre *neder* yapan kişi, niyetlendiği şekilde Tanrı’ya memnuniyet vermekten çok uzaktır.

Eğer bir *nederde* bulunulmuşsa, bunu hatayla da olsa ihlal etme olasılığına karşı bir an önce bağlayıcılığının “çözdürülmesi” gerekir. Bunun için Roş Ašana kitaplarının başında yer alan sabit bir metin vardır ve kişi bu metni, “anlayarak”, en az üç kişiden oluşan bir “*Bet-Din*” karşısında

okumalı [buna yerine getiremeyeceği vaadini de eklemeli] ve onların, yine metinde tanımlanan onayını almalıdır. Bahsedilen *Bet-Din*’in uzman Hahamlar’dan oluşmasına gerek yoktur. *Nederin* çözdürülmesi için konuyu genel hatlarıyla bilen üç Yahudi’den oluşmuş bir *Bet-Din* yeterlidir. “**Atarat Nedarim – Nederlerin Çözülmesi**” olarak bilinen bu prosedür, alternatif olarak konuda uzman olması kaydıyla tek bir Haham karşısında da yapılabilir (ama bkz. p. 2 ačk.). [Eğer bir kişi bir mitsvayı daha özverili bir şekilde yerine getirme amaçlı belirli bir hareketi yapmayı alışkanlık haline getirmişse, ağızdan hiçbir şey çıkarmamış olmasına rağmen, bu onun için *neder* kabul edilir. Örneğin normal şartlarda, *Tişa Beav*’ın rastladığı haftanın başından *Tişa Beav*’ın ertesi gününe kadar et yemek ve şarap içmek yasaktır. Ama birçok kişi bu yasağı Av ayının başından itibaren uygulamayı alışkanlık edinmiştir. Bu, onlar için bir *neder* gibidir ve böyle biri bu ek günlerde {hastalık gibi} bir nedenden dolayı et yemesi gerektiği takdirde öncelikle *Atarat Nedarim* yapmalıdır.]

Atarat Nedarim geleneksel olarak her yıl yargı günü olan Roş Ašana ve kefaret günü olan Yom Kipur arifelerindeki *Selihot* dualarının ardından gerçekleştirilir. Böylece yargıya gelmeden önce kimsenin üzerinde *nederden* kaynaklanan bir yükümlülük olmaz. *Neder* konusu o kadar önemlidir ki, Yom Kipur akşamı dualara başlamadan önce üç kez okunan ünlü [Aramca] “**Kal Nidre – Tüm Nederler**” parçasının tüm konusu, *neder*, yemin ve bunlara benzer olası her türlü söz üstlenimin iptali ve bağlayıcılığının çözümlmesidir. Başka bir deyişle af amaçlı dualara başlamadan önce *neder*lerden kaynaklanan tüm yükümlülüklerden arınmış olmalıdır. [*Atarat Nedarim*’in bu zamanlarda yapılması, başka zaman da yapılmayacağı anlamına gelmez. Bir *nederin* iptal edilmesi isteniyorsa *Yamim Noraim* dönemini beklemeyip bir an önce *Atarat Nedarim* yapmak daha iyidir]

Tora bu bölümde *neder* ve yeminlerin bağlayıcılığına değinmekte, *neder*lerin çözdürülebileceğini ima etmekte (p. 3), ardından da geniş bir şekilde, bir baba-kız ve evli bir çift arasındaki *neder* ve yeminleri geçersiz kılma ya da onaylama olasılıklarından bahsedilmektedir. Bu bağlamda yukarıda sözü geçen *Atarat Nedarim*’den ayrı olarak “**Afarat Nedarim – Nederlerin Feshedilmesi**” terimiyle karşılaşacağız. Yukarıda belirtildiği üzere *Atarat Nedarim*, *neder*lerin üç kişilik bir *Bet-Din* veya özellikle de uzman bir Haham tarafından çözümlenmesini tanımlar. *Afarat Nedarim* ise, aşağıda belirtilen koşullar altında bir

ג איש כִּי־יֵדֵר נָדָר לַיהוָה אֶוְה־שָׁבַע שְׁבַעָה לְאַסֵּךְ אָסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵי־צֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

Aşağıda göreceğimiz üzere bir kız 11 yaş ve bir gününü doldurduktan sonra *neder* yaparsa kontrole tabi tutulur (p. 4 açk.). Genç bir erkek için kontrole tabi tutulma, 12 yaş ve bir günü doldurduktan sonrası içindir (*Sifre*).

Tanrı Adına bir vaatte – İbranice *Neder*. Bu, “filanca şey olursa ben de Tanrı Adına [=Tanrı’nın Onuruna] bir *korban* getireceğim / bir bağışta bulunacağım / oruç tutacağım vb.” yapısında, sözle telaffuz edilen bir vaattir (İbn Ezra). Ancak *nederin* asıl şekli, insanın bir şeyi kendisine yasaklamasıdır. Bkz. girişteki açıklamalar.

Yasak koymak üzere – *Sifre*. İbranice *Lesor İsar*. Ya da “yükümlülük üstlenmek üzere” (*Talmud Yerusalmi* – *Nedarim* 9:1; *Septuaginta*; *The Living Torah*). *İsar* sözcüğü Hahamlarımız’ın dilinde “yemine bağlı yaşağı” belirtir (*Daat Mikra*).

Yemin ettiğinde – Pasuğun belirttiği gibi, bu, kişisel bir yasak koyma içeriklidir. Girişte belirttiğimiz “bir yemin, kişinin kendisini bağlar” prensibinin kaynağı burasıdır.

Sözünü bozmamalı[dır] – İbranice *Lo Yahel Devaro*. “Bozmak” şeklinde çevirdiğimiz *Yahel* sözcüğü “*Hol* – *Kutsal Olmayan*” kökünden gelir. Böylece anlam “sözünün kutsiyetini ihlal etmemelidir” şeklindedir (Raşi; İbn Ezra). Bir Yahudi’nin ağızdan çıkardığı söz kutsaldır. Bu sözü bozması, onun kutsiyetini bozmak anlamına gelecektir.

Öte yandan *Yahel* sözcüğü “*Yahal* – *Beklemek*” köküyle bağlantılı olarak da görülebilir. Bu görüşte olanlara göre çeviri “*sözünü bekletmemelidir*” – yani “vaadini yerine getirmeyi geciktirmemelidir” – şeklindedir (Raşban; bkz. *Devarim* 23:22).

Mişna’da *Atarat Nedarim*’in tamamen *Alaha LeMoşe MiSinay* sınıfında bir prosedür olduğu belirtilir ve bu konunun “havada asılı” olduğu [yani Yazılı Tora’da açık bir temeli olmadığı] söylenir (*Mişna* – *Hagiga* 1:8). Hahamlarımız pasuğumuzdaki “*sözünü bozmamalıdır*” ifadesini buna yönelik bir ima olarak açıklarlar. Tora “sözünü pas geçmemelidir” değil de özellikle “*sözünü bozmamalıdır (Lo Yahel)*” diyerek buna işaret etmektedir. Sözcük “*Halul* – *İçi Boş*” kelimesiyle bağlantılıdır ve sözün “içeriksiz hale getirilmesini” – yani hükmünün ortadan kaldırıl-

masını ima eder (Ramban). Böylece Tora çok ince bir imayla *Atarat Nedarim*’e işaret etmektedir. Tora “kişi, vaadini ‘kendisi’ geçersiz kılamaz derken, üstü kapalı bir imada bulunmaktadır: ‘kendisi’ yapamaz – ama bunu başkası [yani üç kişilik bir *Bet-Din* ya da uzman bir *Haham*] yapabilir (*Talmud* – *Hagiga* 10a) [Ancak buradaki sözler gereği, uzman bir *Haham* da kendi *nederini* çözemez (*Talmud* – *Nedarim* 81b)]. Fakat bu ima da sadece Hahamlarımız’ın bu *Alaha* için dayanak olarak gösterdikleri bir ifadedir – söz konusu kuralın buraya mutlak bir şekilde bağlı olduğu söylenemez. Zaten bu yüzden konunun “havada asılı” olduğunu söylemişlerdir.

Bu durum Sözlü Tora geleneğinin ne kadar güvenilir ve garantili olduğunu göz önüne seren örneklerden biridir. Zira önce de belirtildiği üzere, *neder* son derece ciddi bir konudur ve bir kişi *nederini* yerine getirmezse, Tanrı onu sorumlu tutacaktır. Ve Hahamlarımız sırf Sözlü Tora’ya dayanarak bir *nederin Atarat Nedarim* yoluyla çözülebileceğini [yani bu prosedür sonrasında *nederin* bağlayıcılığının kalmadığını] söyleyebildiklerine göre, *Atarat Nedarim*’in gerçekten işe yaradığından emin olunabilir. Eğer küçük bile bir şüphe olsaydı, bir *nederin* yerine getirilmemesi gibi ciddi bir konuda Hahamlar sorumluluk almazlardı [Elbette *Atarat Nedarim*’in yapılabilmesi için, burada ayrıntılarına girmediklerimiz bazı şartlar gerekir; ancak bu şartlar varsa *Atarat Nedarim* yapmış bir kişi *nederinin* bağlayıcılığından gerçekten kurtulmuş olur].

Ramban, Tora’nın *Atarat Nedarim*’den kesin bir imayla bile bahsetmemesini, bunun Tora’nın sırlarından biri olmasına bağlar. Böyle kuralların temelindeki kustaslar sadece üst düzeyli, Tora’nın sırlarına layık olan kişilere mahsus olduğu için Tora böyle bilgileri metinde vermez (krş. *Vayikra* 23:25 açk.).

Bu bölüm boyunca sözü geçen *neder* feshi ve çözülmesi konusundaki kanunlar bütünü, Tora’nın 613 emrine dâhildir. *Mitsvat Ase* No. 169. Ayrıca özel olarak bu pasuktaki “sözü bozma yasağı” da Tora’nın yasaklarından. *Mitsvat Lo Taase* No. 238 (*Sefer Ahinuh*).

Ağızdan çıkan her şeye uygun davranmalıdır – Tam çeviriyle “ağızdan çıkan her şey gibi yapılmalıdır”.

³ “Bir adam Tanrı Adına bir vaatte bulunduğunda ya da kendisine bir yasak koymak üzere bir yemin ettiğinde, sözünü bozmamalı, ağzından çıkan her şeye uygun davranmalıdır.

terimiyle adlandırılır [*Semiha* sadece Erets-Yisrael’de yapılabilen bir işlem olduğu için, sürgüne çıkıldığından beri bu zincir, *Maşiah* gelene kadar sona ermiştir. Günümüzde de yeni bir Haham’ın yetkilendirilmesi *Semiha* olarak adlandırılmasına rağmen, bu asıl *Semiha* değil, sadece o terimin ödünç alınmasıdır. Bu durumda anlaşıldığı kadarıyla Ramban’a göre günümüzde tek başına *neder* çözebilecek bir “uzman” yoktur]. Ramban’a göre ise “uzman”dan kasıt, *neder* kanunları konusunda uzmanlaşmış, tanınan bir Haham’dır (ayrıca *Talmud* – *Nedarim* 8b, Ran o.a.).

Alternatif olarak çeviri “*Bene Yisrael’e [iletmeleri için] kabile başkanlarına...*” şeklinde de yapılabilir (İbn Ezra; Rabenu Behaye). Hahamlarımız pasuğun bu sözlerle *Atarat Nedarim*’in [uzman bir Haham tarafından yapılabileceği gibi] aynı zamanda Bene-Yisrael’e mensup üç kişiden oluşan bir *Bet-Din* tarafından da yapılabileceğini ima ettiği açıklamasını yaparlar. Öte yandan Ramban’a göre Moşe bu kuralları Bene-Yisrael’e iletmelerini söylememiştir. Zira burada bazı durumlarda bir kızın *nederinin* babası, bir kadının *nederinin* de kocası tarafından geçersiz kılınabileceğinden bahsedilmektedir ve halkın geneli bunu gördüğünde *neder* konusunun hafife alınma tehlikesi vardır. Bu nedenle Ramban’a göre Moşe söz konusu kuralları sadece gerekli takdirde kuralın ne olduğunu açıklamaları için halkın ileri gelenleri olan kabile başkanlarına vermiştir.

Neder konusundaki emirle halkın liderlerinin doğrudan bağdaştırılması, her dönemdeki liderlere yönelik acı bir gerçeğe de işaret eder. Özellikle demokratik toplumlarda bir kişi lider seçilene kadar birçok vaatte bulunur, ama iktidara geldiğinde birden verdiği sözleri unuttur ve vaatlerinin boş olduğu ortaya çıkar. İşte Tora böyle durumları bile önceden görmüştür ve *neder* konusundaki emirleri özellikle kabile liderlerinin şahsında vermiştir.

Tanrı’nın emrettiği – Tora doğrudan Moşe’nin, “Tanrı’nın emri şöyledir” diyen sözleriyle başlamaktadır. Oysa Tanrı’nın bu sözleri Moşe’ye emrettiğinden bahsedilmemektedir. Ramban burada söz konusu bilginin konunun başı yerine sonunda verildiğini belirtir (bkz. p. 17). Raşbam ise bu durumu önceki peraşanın son pasuğunda bahsi geçen *neder*lerle bağlantılı olarak açıklar (bkz. p. 1). *Neder* olarak adanan *korban*ların

bayram vakitlerinde getirilmesi salık verildiği için, Moşe şimdi, Bene-Yisrael’e iletmeleri için kabile liderlerini toplayarak onlara *neder* kurallarını da aktarmış ve “Tanrı bana genel vaatler ve belirli bağışların bayramlarda getirilmesini emretti. Bu nedenle *bir adam Tanrı Adına bir vaatte bulunduğunda* birazdan söyleyeceğim kurallara uymalıdır” demiştir.

Sforno ise konuya farklı yönden yaklaşır. Ona göre Moşe “*Tanrı’nın emrettiği konu şudur*” derken, “Tanrı’nın Sinay dağında verdiği ‘İsmim üzerine yalan yere yemin etmeyin; [bunu yaparsan] Tanrı’nın İsmi’ni[n kutsiyetini] ihlal etmiş olursun’ (Vayikra 19:12) şeklindeki emrin açıklaması şudur.” anlamını kastetmekte ve sıradaki pasuklarda yemin ve vaatler konusunu açarak, bir kişinin sözünü bozması halinde “Tanrı’nın İsmi’nin kutsiyetini ihlal edeceğini”, ama bazı şartlarda genç bir kız ya da evli bir kadının bundan muaf olabileceğini açıklamaktadır.

Konu şudur – İbranice *Ze Adavar*. Ya da “söz şudur”, “şey şudur”. Bu, anlamda sınırlama belirten bir ifadedir. Girişte belirttiğimiz gibi, *neder*ler üç kişilik bir *Bet-Din* ya da tek uzman Haham tarafından *Atarat Nedarim* yoluyla çözülebilir. Ayrıca bir baba kızının, bir koca da karısının *nederini* *Afarat Nedarim* yoluyla feshedebilir. İki farklı kavramlardır ve herkes sadece kendi yetkisindeki iptal şeklini kullanabilir. Başka bir deyişle eğer *Bet-Din* ya da uzman Haham *Afarat Nedarim* yaparsa *neder* fesholmaz ve eğer bir baba kızı için ya da bir koca karısı için *Atarat Nedarim* yaparsa *neder* çözülmez (*Sifre* 153; *Talmud* – *Nedarim* 77b-78a; Raşi).

3. Bir adam – İbranice *İş*. Sıradaki pasukta da bir kadınla (*İşa*) ilgili kanundan bahse başlanmaktadır. İbn Ezra bu sözcüklerin, Sözlü Tora’ya neden ihtiyaç olduğunu kanıtlar nitelikte olduğu açıklamasını yapar. Zira Tora “adam” ve “kadın” demek, yani ikisinin çocukluk ve yetişkinlik zamanlarına dair kurallar arasında ayırım yapmakta, ama kimin yetişkinliğinin ne zamandan itibaren başlayacağı hakkında hiçbir yerde bilgi vermemektedir. Bir erkeğin 13 yıl ve bir gün, bir kızın da 12 yıl ve bir günü doldurduğunda çocukluğu terk ettiği, ancak Sözlü Tora ile bilinen bir bilgidir (ayrıca bkz. s.p. açk., *Kızığında babasının evindeyken* k.b.). [Dolayısıyla bu yaşlarını doldurduktan sonra yaptıkları *neder*ler bağlayıcıdır.

ד ואִשָּׁה כִּי־תִדְרַךְ נָדָר לַיהוָה וְאִסְרָהּ 4
 אֶסֶר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ: הוֹשַׁמֶּעַ אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר 5
 אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר 6
 אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־הָנִיא אָבִיהָ אֶתָּה בַּיּוֹם שֶׁמָּעוֹ
 כָּל־נִדְרֶיהָ וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיְהִי־הָ
 יִסְלַח־לָהּ כִּי־הָנִיא אָבִיהָ אֶתָּה:

altındaki kızı tarafından dile getirilen bir *nederi* duyup sessiz kalması, bu *nederi* onayladığı, dolayısıyla *nederin* bağlayıcı olduğu anlamına gelir (bkz. s.p. açk.). **Geçerli olacaktır** – İbranice *Vekamu*. Tam çeviriyle “*ayakta duracaklardır*”. Yani söz konusu *nederler* bağlayıcıdır ve yerine getirilmelidir. Bu ifade bir babanın, kızının vaadini sadece sessiz kalarak bile onaylaması halinde, sonradan vazgeçip *nederi* feshedemeyeceğini söylemektedir (Sifre).

6. Duyduğu günde – Bu ifade, babanın, duyduğu *nedere* müdahale etmek için en çok bir günü olduğuna işaret eder. O gün, güneş batana kadar sessiz kalan baba, kızının *nederini* onaylamış olur (*Talmud* – *Nedarim* 76b; *Yad* – *Nedarim* 12:15).

Engellerse – İbranice *Eni*. Bu sözcük “*kimuldatma*; *yerinden oynatma*” anlamı taşır. Burada babanın, kızının vaadini ya da yeminini geçersiz kılmasından bahsedilmektedir. Yani fiil burada vaadi ya da yemini normal gidişatından alıkoymak, normalde yerine getirilmesi gerekirken izlediği yoldan çıkarmak, ayırmak ve uzaklaştırmak anlamındadır (bkz. 14:34 açk., *Benden ayrılmanın...* k.b.). Bu nedenle çeviri serbest olarak “*engellerse*” şeklinde yapılmıştır. Benzer şekilde “*tutarsa*”, “*dizginlerse*”, “*izin vermezse*”, “*sözünü bozarsa*” (İbn Ezra). Pratikte, *nedere* muhalefet anlamı taşıyan her türlü söz kullanımı etkilidir (*Talmud* – *Nedarim* 77b; *Yad* – *Nedarim* 13:1-2).

Söz konusu engellenmenin nasıl bir şey olduğu bu pasukta açık olmamasına karşın, açıklama p. 9’da gelmektedir: “*engellerse ve ... feshederse*”. Böylece engellemekten kasıt *nederin* feshedilmesidir. Bu, girişte sözünü ettiğimiz *Afarat Nedarim*’dir. Bir baba, bahsedilen koşullardaki kızının *nederini* feshetme yetkisine sahiptir.

Önce de belirtildiği gibi *Atarat Nedarim* ile *Afarat Nedarim* arasında önemli bir fark vardır. *Atarat Nedarim*’de *neder* sanki hiç dile getirilmemiş gibi ortadan kalkar. *Afarat Nedarim*’de ise sadece, *nederin* yerine getirilmesinin önünde, babanın [ya da p. 9’daki örnekte kocanın] koyduğu bir blokaj vardır; ama *neder*, hiç yapılmamış gibi ortadan kalkmaz. Buna bağlı olarak eğer kız *nederle* kendisine koyduğu yasağı, babası bir şey söylemeden önce delerse, *nederini* bozmuş olur ve Tanrı katında cezai yükümlülük altına girer. [Ama eğer bir kişi *neder* yaptıktan sonra bunu ihlal ederse ve sonra *Atarat Nedarim* yoluyla bu *nederi* çözdürürse, o zaman *neder* hiç yürürlüğe girmemiş sayılacağı için ihlal edilmiş olmayacaktır.]

Tanrı [kızı] affedecektir – Pasuk, *nederi* babası tarafından feshedilmiş bir kızıdan bahsettiğine [yani *neder* artık bağlayıcı olmadığına] göre Tanrı’nın kızı affetmesine ne gerek vardır? Tora burada özel bir durumdan bahsetmektedir: Bir kız [ya da kadın] bir *nederde* bulunur, babası [ya da kocası] bunu duyar ve ona bildirmeden bu *nederi* fesheder. Sonra kız, feshedildiğini bilmediği bu *nederle* kendisine koyduğu yasağı çiğner. Böyle bir durumda, kız sorumludur, zira her ne kadar gerçekte *nederin* geçerliliği yoksa da, kız bunu bilmemektedir. Yani onun bilgisine göre *neder* hâlâ geçerliliğini korumaktadır ve o, bu bilgisi doğrultusunda yapmaması gereken bir şeyi yapmıştır. İşte kız bu konuda sorumludur ve Tanrı bunu affedecektir.

Hahamlarımız bunu domuz eti yemeye niyetlenen ama farkında olmadan *Kaşer* et yiyen bir kişinin durumuna benzetirler. Teknik olarak günah işlenmemiştir, ama niyet günahı hedeflediği için bu kişi Tanrı katında yükümlüdür (*Sifre*; Raşi). Sonuç olarak pasuğumuz, pratikte günah işlenmemesine rağmen, “*niyet*” açısından

⁴ “Bir kadın [için] ise [kanun şöyledir:] Kızlığında babasının evindeyken Tanrı Adına bir yaatte bulunduğunda veya [kendisine] bir yasak koyduğunda,

⁵ babası onun vaadini veya kendisine koyduğu yasağı duymuşsa ve babası ona [karşı] sessiz kalmışsa, [kızın] tüm vaatleri ve kendisine koyduğu tüm yasakları geçerli olacaktır.

⁶ Ama eğer babası, duyduğu günde onu engellerse, [kızın] tüm vaatleri ve kendisine koyduğu yasakları geçerliliğini yitirir ve Tanrı [kızı] affedecektir, zira onu babası engellemiştir.

Bu ifade, kişinin bir yemin ya da *neder* yoluyla kendisini Tora'nın yasakladığı bir şeyi yapmaya zorunlu kılabileceği, örneğin “domuz eti yiyeceğime dair yemin ediyorum” derse domuz eti yemekle zorunlu hale geleceği gibi yanlış bir yoruma açık olabilirdi. Tora bu nedenle pasukta “*kendisine bir yasak koymak üzere yemin ettiğinde*” demektedir. Yani yemin ya da *nederin* konusu sadece kişinin kendi serbestisini kısıtlaması şeklinde olabilir – ama bir yasağı serbest hale çevirme şeklinde bir yemin ya da *nederin* hükmü yoktur (*Sifre* 153; krş. Raşi).

Aslında pasuk “*sözünü bozmamalı*” dediğine göre “*ağızdan çıkan her şey gibi yapmalıdır*” ifadesi fazla görünmektedir. Ancak *Talmud* bu sözlerden bir kural öğrenir: Halk içinde kullanılan [=ağızdan çıkan] takma isimlerle yapılan bir *neder* de bağlayıcıdır. Örneğin eski dönemlerde farklı bölgelerdeki insanlar *korban* sözcüğünü [bir görüşe göre yaygın bir telaffuz hatası nedeniyle] *konam*, *konah* ya da *konas* olarak telaffuz ederlerdi. Dolayısıyla bir kişi örneğin “*şu elma benim için konam gibidir*” dediği takdirde de bu *neder* bağlayıcıdır, zira *konam* derken, *korbanı* kastetmektedir ve *neder* yaparken temel nokta niyettir (Rabenu Behaye). Bu nedenledir ki, *Yom Kipur* gecesi *Kal Nidre* parçasında bu olasılıklardan da bahsedilir ve “yaptığımız tüm *nederler* ... *konamlar*, *konahlar*, *konaslar* ... geçersizdir [ve bağlayıcılığı iptal olmuştur]” beyanatında bulunulur.

İbn Ezra *neder* konusundan bahseden bu kısmın, aslında sıradaki bölümde anlatılan Midyan savaşından sonra emredildiği görüşündedir. Bu savaşın ardından Tora, Gad ve Reuben kabilelerinin Yarden'in doğusunda kalan toprakları istemelerini anlatır. Moşe ile aralarında geçen diyalogun ardından bu kabileler bir söz verirler ve Moşe onlara ağızlarından çıkarak yapmalarını söyler – ki bu da bariz bir şekilde pasuğumuzdaki “*ağızdan çıkan her şeye uygun davranmalıdır*” sözlerini çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla İbn Ezra, Moşe'nin oradaki olayın ardından *neder* konusundaki bu kısmı özellikle de kabile liderlerine seslenerek

verdiği görüşündedir. Sıralamanın ters olması, Tora'nın kronolojik sırayı izlememesinin örneklerinden biridir.

4. Kızlığında babasının evindeyken – Bu, “babasının yetkisi altındayken” anlamında bir deyimdir. Yani buradaki kuralın geçerlilik kazanması için, kızın fiziksel olarak babasının evinde olması şart değildir (*Sifre* 153; Raşi). Buna bağlı olarak eğer kız evlenirse babasının otoritesi altından çıkar ve hemen boşansa bile babanın, kızın üstünde herhangi bir yetkisi kalmaz (*Sifre*).

İkinci bir şart, kızın “kız olma yaşında” olmasıdır. Yani kız ne “küçük” ne de “yetişkin” olmalıdır; zira “küçük” olduğu sürece *nederde* bulunsa bile bunun hiçbir geçerliliği yoktur ve “yetişkin” ise, artık babasının yetkisi altında değildir. Dolayısıyla bahsedilen, 12 yıl ve bir gününü doldurmuş bir kızdır. Kızın bundan sonraki altı ay içinde bir *nederde* bulunması durumunda buradaki kanun geçerlilik kazanır. Özel bir kural olarak kız 11 yıl ve bir gününü doldurduktan 12 yaşını doldurana kadar bir *nederde* bulunursa, kontrole tabidir. Eğer sonuçta kızın, yaptığı *nederin* Tanrı Adına olduğu konusunda bilinçli olduğu kanısına varılırsa, bu yaştaki *neder* de bağlayıcı kabul edilir (*Talmud* – *Nida* 45a; Raşi). Bu kontrol 12 yaşını doldurmasını takip eden otuz gün boyunca da yapılır. Hâlâ gereken bilinci taşımadığı görülürse, *nederlerinde* kontrole devam edilir (*Mişna* – *Nida* 5:6, Bartanura'lı Rabi Ovadya o.a.). Öte yandan kız 12,5 yaşını tamamladıktan sonra artık “yetişkindir” ve *nederi* Kimin Adına yaptığıının bilincinde değilse bile *nederi* bağlayıcıdır (*Talmud* – *Nedarim* 70a; *Yad* – *Nedarim* 11:7). Böylece bir babanın fesih yetkisi, 11/12-12,5 yaşları arasındaki kızının *nederleri* içindir.

5. Duymuşsa – Burada “duymak”la tam olarak neyin kastedildiği konusunda görüş ayrılığı vardır. Bazılarına göre baba, *nederi* kızın ağızından çıkarken bizzat duymuş olmalıdır. Bazılarına göre ise *nederden* haberdar olması yeterlidir (*Şulhan Aruh* – *Yore Dea* 234:25).

Ona [karşı] sessiz kalmışsa – Ya da “*onun hakkında sessiz kalmışsa*”. Babanın, kendi otoritesi

וְאִם־הָיָה תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרָהּ 7
 עָלֶיהָ אֹו מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִישָׁהּ 8
 בֵּינָם שָׁמְעוּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרָהּ וְאִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה 9
 עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בָּיוֹם שָׁמַע אִישָׁהּ יִנְיָא אוֹתָהּ וְהִפָּר
 אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵל מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
 וַיְהִיָּה יִסְלַח־לָהּ:

telaffuzu[ndan kaynaklanan yükümlülüğü hâlâ] *üzerindeyken*” ifadesi ile kastedilen anlam daha kolay anlaşılacaktır. Burada, kızın evlenmeden önce telaffuz ettiği, ama babasının duymadığı *neder*lerden kastedilmektedir. Zira eğer babası duysaydı iki olasılık vardı: *nederi* ya [aktif bir şekilde veya sessiz kalarak] onaylayacaktı ya da feshedecekti (*Mizrahi; Maskil Ledavid*). Her iki durumda da *neder* son halini almıştır ve kız evlendikten sonra, kocasının bu *nederin* statüsünü değiştirme yetkisi yoktur. Hahamlarımız’ın dedikleri gibi: “Bir koca, karısının [evlenmeden] önceki [kesinleşmiş *neder*lerini] feshedemez” (*Talmud – Gitin* 35b). Ama pasuk kocanın kullanabileceği bir yetkiden bahsettiğine göre her iki olasılık da gerçekleşmemiştir – yani kızın babası, *nederi* duymamış, dolayısıyla onu ne onaylamış ne de feshetmiştir (*Sifre* 153; Raşi).

Telaffuzu – İbranice *Mivta*. Ya da “*yemini*” (krş. *Talmud – Şevuot* 20a). Bkz. Vayikra 5:4.

[... yükümlülüğü hâlâ] *Üzerindeyken* – Tora sadece “*nederiyle* evlenirse” diyebilirdi. Dolayısıyla “*üzerindeyken*” sözcüğü fazladır ve belirli bir kanuna işaret etme amacıdadır: Kız *İrusin* aşamasını geçtikten sonra *nederde* bulunursa ve kocası bunu onaylarsa – ki böylece kızın *üzerine* *nederinden* kaynaklanan bir yükümlülük yüklenmiş olmaktadır – sonra da aynı gün içinde boşanıp başka biriyle *irusin* aşamasını geçerse, *nederi* feshetme konusunda yeni kocası ve babası yetkilidir. Kız aynı gün içinde tekrar tekrar evliliğin *İrusin* aşamasını geçip sonra yine boşanırsa bile, en son kocası, feshetme yetkisini babasıyla birlikte paylaşır. Başka bir deyişle, en son evlendiği kocası, kendisinden önceki başka bir kocanın onaylamış olduğu bir *nederi* feshedebilir (*Talmud – Nedarim* 71a).

8. Geçerli olacaktır – Bu sözler, bahsedilen durumda kocanın, kızın *nederini* onaylama yetki-

sine tek başına sahip olduğunu göstermektedir. Koca sadece sessiz kalırsa bile *nederin* hükmü yerinde kalacaktır. Aynı yetki babada da vardır. Böylece 11/12-12,5 yaşları arasındaki bir *arusanın* *nederinin* onaylanması için baba ya da kocadan sadece birinin, *nederden* haberdar olduğu gün sona erene kadar sessiz kalması yeterlidir.

9. Kocas ... feshederse – Bu ifade, bahsedilen durumda sanki kocanın tek başına feshetme yetkisi olduğu gibi bir anlamla değerlendirilebilirdi. Ancak önce de belirtildiği üzere, her ne kadar onay söz konusu olduğunda baba ya da kocadan sadece biri yeterli ise de, feshetme söz konusu olduğunda, her ikisinin feshi gereklidir (*Talmud – Nedarim* 66b-67a; *Yad – Nedarim* 11:9). Tora buna p. 17’deki “*bir babayla, kızlığında babasının evinde [bulunan] kızı arasındaki*” ifadesiyle değinmektedir. Babanın yetkisinin sadece kızının “*kızlığında babasının evinde*” olduğu sürece geçerli olduğu p. 4’te zaten söylenmiştir. Fakat Tora bunu p. 17’de tekrarlayarak, bu durumdaki bir kız evliliğin ilk aşamasını geçse bile, 12,5 yaşını tamamlamadığı sürece babasının yetkisinin devam ettiğini vurgulamaktadır (*Talmud – Ketubot* 46b; *Şita Mekubetset* o.a.; Raşi; *Mizrahi; Sifte Hahamim*). Bu doğrultuda bir kaynak “*kocası*” [tam anlamıyla “*erkeği*”] sözcüğünü [kocasını ve babasını kastederek] “*hayatındaki erkekler*” olarak çevirmektedir (*The Living Torah*). Alternatif olarak “*kocası [da] ... feshederse*” (*Talmud – Nedarim* 67a, Ran o.a.).

Duyduğu günde – Kocanın ya da babanın feshetme yetkisi, *nederi* “duydıkları gün” için geçerlidir. Yani kadın *nederde* bulunduktan sonra aradan çok süre geçmişse, ama baba ya da koca bunu henüz duymamışsa, bir şey değişmez ve feshetme yetkileri *nederden* haberdar oldukları güne kadar [ama sadece o günle sınırlı olacak şekilde] devam eder (p. 16, Rabenu Behaye o.a.).

⁷ “[Eğer bu kız] Vaatleri[nden] ya da dudaklarının kendisine [bir şeyleri] yasaklayan telaffuzu[ndan kaynaklanan yükümlülüğü hâlâ] üzerindeyken bir adamla evlenmişse

⁸ ve kocası [konuyu] duymuş, ama duyduğu gün ona [karşı] sessiz kalmışsa, hem vaatleri geçerli olacaktır hem de kendisine koymuş olduğu yasaklar geçerli olacaktır.

⁹ Ama eğer kocası duyduğu günde onu engellerse ve onun üzerindeki vaadi veya dudaklarının kendisine [bir şeyleri] yasaklayan telaffuzunu feshederse, Tanrı [kızı] affedecektir.

bir günahın olduğuna işaret etmektedir, zira kız, kendisine koyduğu yasağı çiğnediğinin farkındadır – buna niyetlenmiştir. Ve böyle, feshedilmiş bir *nederin* sadece niyette bozulması için bile Tanrı’nın affı gerekiyorsa, feshedilmemiş bir *nederi* aktif olarak bozan kişinin de elbette Tanrı’nın merhametine ihtiyacı vardır (*Sifre* 153; *Talmud* – *Kiduşin* 81b; Raşi).

Sforno pasuğu farklı bir bakışla açıklar: Kız *neder* yaptığında babasının bu *neder* hakkındaki görüşünü bilmemektedir, ama kendisi ciddi olarak bu *nederin* şartlarını yerine getirme niyetindedir. Yine de sonuçta babası ona engel olursa, *nederi* yerine getirme olanağı olmayacağından Tanrı onu affedecektir.

Zira onu babası engellemiştir – Bu sözler, Tanrı’nın tam olarak ne zaman affedeceğini söylemektedir. Eğer kızın *nederine* uygun olmayan davranışı, babası onu engelledikten “sonra” gerçekleşmişse – Tanrı işte o zaman affedecektir. Ama eğer *nederini* babası engellemeden önce ihlal etmişse günah işlemiştir (Ramban).

Buradan bir kural daha öğrenilir. Kız bir *nederde* bulunup, ardından “babam duysaydı nasılsa feshederdi” gerekçesiyle *nederini* tek başına geçersiz kılamaz. Fesih yetkisi sadece babasına aittir. O bunu açık bir şekilde yapmadığı sürece kızın *nederi* bağlayıcıdır (*Sifre*).

Pasuk sadece “*zira babası engellemiştir*” dese yine ne demek istediği anlaşıldı. Ancak Tora “*ona*” sözcüğünü vurgulayarak, babanın tam olarak kimin *nederini* feshettiğinin de belli olması gerektiğine işaret etmektedir. Örneğin evli bir adamın 11/12-12,5 yaşları arasında bir kızı varsa ve kızının dile getirdiği bir *nederi* karısının telaffuz ettiğini [ya da bunun tam tersini] düşünerek bu *nederi* feshederse, *neder* bağlayıcılığını korur ve adam feshetmek istiyorsa bunu tekrar yapmalıdır (*Talmud* – *Nedarim* 86b).

7. [Eğer bu kız] ... bir adamla evlenmişse – Önceki pasukların bir devamı olarak hâlâ “babasının evinde” olan ama bu kez bir adamla “evlenmiş” bir kızdan bahsedilmektedir. Bu nasıl

olabilir? Çeşitli vesilelerle belirtildiği üzere, evlilik iki aşamadan oluşur: “*İrusin* / *Kiduşin* – *Nişan*” ve “*Nisuin* – *Evlilik*” (bkz. Şemot 22:15 açık.). İlk aşama her ne kadar “nişan” olarak adlandırılrsa da, bu bizim dilimizdeki nişandan farklıdır. *İrusin* aşamasını geçmiş bir kız artık evli bir kadındır (krş. Devarim 22:24); her yönden kocasının eşidir [yani kocası ölmediği ya da onu boşamadığı sürece ilişkileri bağlayıcıdır] – ama henüz babasının evindedir ve daha kocasıyla evlilik hayatı süremez [yani bu aşamada kız hâlâ – kocası dâhil – kimseyle ilişkiye giremez; kocası dışında biriyle ilişkiye girse zinadan sorumludur ve idamı hak eder]. *Nisuin* aşamasını geçtikten sonra ise artık bu tam bir evlilik haline gelir ve kocasıyla birlikte yaşamaya başlar.

İlk aşamayı geçen bir kız “*arus*”, ikinci aşamayı da geçen ise “*nesua*” olarak adlandırılır. Eski dönemde bu iki aşama arasında bir yılı bulan bir ara verilirdi; günümüzde ise her iki aşama aynı vesileyle ardı ardına gerçekleştirilir.

Aşağıda p. 11’de “*kocasının evinde*” olan bir kadınla ilgili kanun açıklanmaktadır. Bu açık bir şekilde *nesua* bir kadın olduğuna göre, bizim pasuğumuzda bir *arus*adan bahsediliyor olmalıdır. Böylece bu kız “evlidir” – yani *neder* kanunları açısından kocasının yetkisi altına girmiştir, ama henüz “babasının evinde” – yani otoritesi altında olduğu için babasının onun *nederleri* konusundaki yetkileri halen yerlidir. Böyle bir kızın *nederi*, ancak baba ve kocanın her ikisinin birlikte feshetmesi ile fesholur – yani sadece birinin feshetmesi yeterli değildir [böyle bir durumda baba ile kocanın fesih yetkisinde ortak oldukları p. 17’de ima edilmektedir (bkz. p. 17 açık.)]. Ama sadece biri onaylarsa, bu *nederin* hükmü devam eder (*Talmud* – *Nedarim* 67a; Raşi; bkz. s.p.). Elbette tüm bunlar, 11/12-12,5 yaşları arasında evlenmiş bir kız içindir, zira 12,5 yaşını geçtikten sonra, henüz evlenmemiş bir kız bile *neder* kanunları açısından artık babasının otoritesi altında değildir (bkz. p. 4 açık.).

Böylece pasuktaki “*Vaatleri[nden] ya da dudaklarının kendisine [bir şeyleri] yasaklayan*

- י וְנָדָר אֲלֶמְנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אִסְרָה 10
 עַל-נַפְשָׁה יָקוּם עָלֶיהָ: יֵא וְאִם-בֵּית אִישָׁה נָדָרָה אוֹ-אִסְרָה אִסֵּר 11
 עַל-נַפְשָׁה בִּשְׁבָעָה: יֵב וְשָׁמַע אִישָׁה וְהַחֲרַשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ 12
 וְקָמוּ כָּל-נִדְרֶיהָ וְכָל-אִסֵּר אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁה יָקוּם: 13
 יג וְאִם-הֶפֶר יָפַר אֹתָם | אִישָׁה בֵּינָם שָׁמְעוּ כָּל-מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ
 לְנִדְרֶיהָ וּלְאִסֵּר נַפְשָׁה לֹא יָקוּם אִישָׁה הַפָּרָם וַיהוָה יִסְלַח-לָהּ: 14
 יד כָּל-נָדָר וְכָל-שְׁבָעַת אִסֵּר לַעֲנַת נַפֶּשׁ אִישָׁה יִקְיָמוּ וְאִישָׁה 15
 יִפְרֹנוּ: טו וְאִם-הַחֲרַשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֶל-יוֹם וְהַקִּים
 אֶת-כָּל-נִדְרֶיהָ אֹן אֶת-כָּל-אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּים אֹתָם
 כִּי-הַחֲרַשׁ לָהּ בֵּינָם שָׁמְעוּ:

12. Kocası duymuş – Bkz. p. 5 açk., *Dıymuşsa* k.b.

14. Kişisel sınırlama amaçlı – İbranice *Leannot Nefes*. Tam çeviriyle “cana eziyet etmek için”. Önceki pasuklardaki ifadelerden, bir kocanın, karısının her türlü *nederini* feshetme yetkisine sahip olduğu gibi bir sonuç çıkmaktadır. Ancak bu doğru değildir ve Tora kocaya verdiği yetkiyi buradaki sözlerle kısıtlamaktadır. Erkeğin *neder* feshetme yetkisi sadece “cana eziyet” anlamına gelen (Raşi) [ve karı-koca ilişkisine olumsuz etkide bulunan (Ramban; bkz. p. 17 açk.)] kısıtlayıcı *neder*lerle sınırlıdır [bu kısıtlamanın ne kadar küçük çaplı olduğunun önemi yoktur (*Yad – Nedarim* 12:4)]. Örneğin eğer kadın banyo olmamak, kendisine çeki düzen vermemek, et yiyip şarap içmemek ve bunun gibi doğrudan kendisini [ve doğrudan ya da dolaylı olarak kocasıyla olan ilişkisini (*Aktav Veakabala*)] etkileyen türde bir *nederde* bulunursa, koca bunu feshetme yetkisine sahiptir. Ancak bunun dışındaki bir *neder* söz konusuysa kocanın hiçbir fesih yetkisi yoktur. Bu açıdan kadın başka herhangi biri gibidir ve *nederi* ancak üç kişilik bir *Bet-Din* [ya da uzman bir Haham] tarafından *Atarat Nedarim* yoluyla iptal edilebilir; aksi takdirde bağlayıcıdır (*Şulhan Aruh – Yore Dea* 234:55 ve 234:59; Rabenu Behaye).

İbn Ezra bu sözcükleri deyimsele anlamlarıyla değerlendirir. Tora’nın dilinde “cana eziyet” genel olarak yemekten imtina etmeyi ve oruç tutmayı belirten bir deyimdir (bkz. 29:7, bkz. Vayikra

16:29 açk.). Böylece pasuk “oruç tutmaya yönelik [bile olsa] her türlü vaat ve her türlü yasak yemi[n]de, bunun geçerliliğini] kocası onaylayabilir ve kocası feshedebilir” demektedir.

15. Gün sonuna kadar – Tam çeviriyle “günden güne”. Alternatif olarak “gün boyunca” (*The Living Torah*).

Tora daha önce bir kocanın [ya da babanın], karısının [ya da kızının] *nederini*, “duyduğu günde” feshetme yetkisi olduğunu söylemiştir (p. 8 ve 13). Burada ise “günden güne” demektedir. *Talmud*’da bu konuda iki görüş vardır: [1] *Neder*, duyulduğu andan itibaren yirmi dört saat içinde feshedilebilir. Bu görüşün kaynağı bizim pasuğumuzdur: “Günden güne” – bu sözlerde bir takvim gününden, ertesi güne sarkma iması vardır. Ancak bu ifade “haftanın bir gününden, ertesi haftaki aynı güne [örneğin Pazar’dan Pazar’a] kadar” şeklinde de anlaşılabilir. Tora buna meydan vermemek için diğer pasuklarda “duyduğu günde” demiştir. Böylece “bir günden diğerine sarkan tam bir gün” – yirmi dört saat. [2] *Neder* sadece duyulduğu günün bitimine, yani o gün güneş batana kadar feshedilebilir. Bu görüşün kaynağı diğer pasuklardır: “Duyduğu günde” – bu sözlerde bulunan takvim günü ile sınırlama iması vardır. Ancak *Tanah*’ın birçok yerinde “gün” sözcüğü gündüzü kastettiği için, burada da “fesih sadece gündüz vakti yapılabilir” sonucu çıkabilirdi. Tora buna meydan vermemek

¹⁰ “Dul ya da boşanmış bir kadının vaadi – kendisine yasak ettiği her şey – üzerindeki geçerliliğini koruyacaktır.

¹¹ “Ama eğer [bir kadın] kocasının evinde vaatte bulunmuş ya da kendisine yeminle bir yasak koymuşsa [kanun şöyledir:]

¹² Kocasını duymuş, ama ona [karşı] sessiz kalıp onu engellememişse [kadının] hem tüm vaatleri geçerli olacaktır hem de kendisine koymuş olduğu tüm yasakları geçerli olacaktır.

¹³ Fakat eğer kocası bunları, duyduğu günde feshederse, [kadının] dudaklarından, vaatlerine ya da kendisine [koyduğu] yasaklarına dair çıkmış her şey geçerliliğini yitirecektir. Kocasını bunları feshetmiş [olduğundan], Tanrı [kadını] affedecektir.

¹⁴ “[Bir kadının] Kişisel sınırlama amaçlı her türlü vaat ve her türlü yasak yemini[nde, bunun geçerliliğini] kocası onaylayabilir ve kocası feshedebilir.

¹⁵ Eğer kocası ona [karşı] gün sonuna kadar sessiz kalırsa, [kadının] üzerindeki tüm vaatlerinin ve tüm [kişisel] yasaklarının geçerliliğini onaylamış olur. Bunları geçerli kılmıştır, zira duyduğu gün [boyunca] ona [karşı] sessiz kalmıştır.

Dudaklarının ... telaffuzunu – Yeminden bahsedilmektedir. (krş. Vayikra 5:4). *Neder* ve yemin sadece dudaklarla telaffuz edildiği takdirde bağlayıcıdır (İbn Ezra; *Piruş Al İbn Ezra*).

10. Dul ya da boşanmış – Eğer bu sadece *İrusin* aşamasını geçmiş ama [*Nisuin* aşamasını geçmeden] dul kalmış ya da boşanmış 11/12-12,5 yaş arasındaki bir kız olsaydı, babanın onaylama ya da feshetme yetkisi devam ederdi (*Talmud* – *Nedarim* 70a). Tora’nın burada dul ya da boşanmış bir kadının *nederinin* kendisini her durumda bağladığını söylemesi, bu kadın üzerinde ne babasının ne de kocasının yetkisi olduğunu gösterir. Dolayısıyla bahsedilen, *Nisuin* aşamasını da geçtikten sonra boşanmış ya da dul kalmış bir kadındır. Zira tam evlilik, *Nisuin*, 11/12-12,5 yaşları arasında bir kızı bile, babasının yetkisi altından çıkartır (*Sifre* 154; Raşi). [Aslında 12,5 yaşından büyük olup *İrusin* aşamasından sonra, *Nisuin* gerçekleşmeden önce dul kalmış ya da boşanmış bir *arusadan* da bahsediliyor olabilir. Böyle bir durumda kızın *nederleri* üzerinde ne babanın ne de {artık olmayan} kocanın yetkisi vardır. Ancak olasılıkla bu durum kastedilmemektedir, çünkü bu, 12,5 yaşından büyük bekâr bir kızın durumu ile aynıdır. Her ikisinde de kadının *nederleri* bağlayıcıdır ve onları *Afarat Nedarim* ile feshetme yetkisi kimsede yoktur.]

[11/12-12,5 yaşındaysa bile] *Nisuin* aşamasını geçtikten sonra dul kalmış ya da boşanmış bir kadın, *nederler* konusunda 12,5 yaşını geçmiş bekâr bir kızla aynı konumdadır. Onun *nederlerini* feshetme yetkisi kimsede olmadığından, telaffuz ettiği her *neder* [yaklaşık iki saniye içinde vazgeçmediği takdirde] bağlayıcıdır. Bu doğrultuda böyle bir kadın “otuz gün sonra *nezira* (bkz.

6:1-21 açık. son paragraf) olacağım” diye bir *neder* yaparsa, bu otuz gün zarfında evlense bile, kocası bu *nederi* feshedemez. Öte yandan, evli bir kadın aynı şekilde bir *neder* yapar ve kocası bunu duyup feshederse, *neder* fesholur ve söz konusu otuz gün içinde boşansalar ya da kadın dul kalsa bile tekrar geçerlilik kazanmaz (*Talmud* – *Nedarim* 88b-89a; bkz. s.p., İbn Ezra’nın açıklaması).

11. Kocasının evinde – Yani bir *nesuadan* bahsedilmektedir (*Sifre* 154; Raşi). Bu durumda kadının yaşı ne olursa olsun, kocası onun yaptığı *nederleri* duyduğu gün içinde feshetme yetkisine sahiptir (krş. *Yad* – *Nedarim* 11:8) [ve bu, fesih yetkisi açısından bir kocanın, bir babaya göre üstün yanındır (*Talmud* – *Nedarim* 70a); zira bir baba sadece 12,5 yaşına kadar olan kızının *nederlerini* feshedebilir]. Ama kocası ses çıkarmazsa *neder* bağlayıcılığını sürdürür.

Burada kocanın özellikle “*kendi evinde*” karısının telaffuz ettiği *nederleri* feshetme yetkisi olduğu söylendiğine göre, kadının evlenmeden önce dile getirdiği *nederleri* kocanın feshedemeyeceği anlaşılmaktadır (*Talmud* – *Gitin* 35b).

Pasuk alternatif olarak öncekinin bir devamı olarak görülebilir: “Eğer [bahsedilen dul kadın] kocasının evindeyken [yani kocası hayattayken, gelecekte bir şeyi yapacağına dair] vaatte bulunmuş ya da kendisine yeminle bir yasak koymuşsa ... [p. 13] ve kocası duyduğu günde onu engellemişse [kocasını vaadi yerine getirme zamanı gelmeden önce öldüğü takdirde, kadın bunu yerine getirmek zorunda değildir] ve Tanrı onu affedecektir.” (İbn Ezra). Bu durumda, önceki pasukta dul kadının kocası öldükten sonra telaffuz ettiği bir *nederden* bahsedilmektedir (*Piruş Al İbn Ezra*).

זו ואם-הפך יפר אתם אחרי שָׁמְעוּ

וְנִשָּׂא אֶת-עֻנָּה: יֵי אֵלֶּה הַחֲקִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין

אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

16

17

kanuna göre bu *nederin* gerçekte fesholmadığının farkındaysa, elbette *nederi* ihlal etmenin sorumluluğu kadına aittir. Bu durumda kocanın buna “neden olduğu” söylenemez, bu nedenle günah işlemiş sayılmaz. Ama yine de karısının *nederi* ihlal etmesine engel olma fırsatına sahipken bunu yapmadıysa, koca da bir derece sorumludur (Ramban).

Tora bu emri karı-koca ilişkisi bağlamında vermiştir, ama aynı kural baba-kız ilişkisinde de geçerlidir. Tora bunu sadece karı-koca ilişkisi hakkında söylemiştir, zira bu daha çok rastlanan durumdur; ne de olsa bir baba, kızını bile bile yanılmaz. Ama karı-koca arasında bir anlaşmazlık olduğu takdirde, koca karısına kötülük olsun diye böyle bir yanılma taktiği uygulamak isteyebilir. Tora bu durumda taktiğin geri tepeceğini söylemektedir (a.k.).

17. Bir adamla karısı arasındaki – Kadın yetişkinse bile, kocası burada açıklanan yetkiye sahiptir (İbn Ezra; *Piruş Al İbn Ezra*).

Daha önce (p. 14) kocanın, karısının “*kişisel sınırlama amaçlı*” *nederlerini* feshetme yetkisi olduğundan bahsedilmişti. Ancak buradaki “*bir adamla karısı arasındaki ... [bağ hakkında]*” ifadesi, kocanın, karısının karı-koca ilişkisini etkileyebilecek türdeki *nederlerini* de [bu *nederler* kişisel sınırlama amaçlı olmasa bile] feshedebileceği söylenmektedir (*Talmud – Nedarim* 68a). İkisi arasında bir fark vardır: Koca, kişisel sınırlama amaçlı *nederleri* feshettiğinde, bu tam bir fesihdir – yani kadın daha ileride başka biriyle evlenirse bile artık bu *nederin* hükmü yoktur. Karı-koca ilişkisini etkileyebilecek türdeki *nederlerde* ise kocanın *nederi* feshetmesi sadece ikisi arasındaki ilişkiyle sınırlıdır, ama kadın dul kalır ya da boşanır ve sonra başkasıyla evlenirse, *nederi* yeni kocasıyla ilişkisi için [yeni kocası onu duyup feshetmediği takdirde] devam eder. Örneğin kadın elma yememe konusunda *nederde* bulunmuşsa ve kocası bunu feshetmişse, artık *nederin* bir hükmü yoktur. Ama kadın cinsel ilişkiye girmeme konusunda *nederde* bulunmuşsa, kocası bunu feshettiği takdirde *neder* sadece bu evliliğin çerçevesi dâhilinde hükümsüzdür. Kadın dul kalır ya da boşanırsa *neder* otomatik olarak tekrar

yürürlüğe girer ve kadın bir daha evlendiği takdirde yeni kocasıyla ilişkiye giremez [bunun mümkün olması için, yeni kocasının bu *nederden* haberdar olduğu gün onu feshetmesi gerekir] (*Talmud – Nedarim* 79b; *Yad – Nedarim* 12:2-3).

Sıradaki ifade de “*bir babayla... kızı arasındaki*” demektedir ve bu nedenle bazı otoriteler, bir babanın da, tıpkı bir koca gibi sadece kişisel sınırlama amaçlı ya da kızın babaya yönelik görevlerini etkileyebilecek türdeki *nederleri* feshedebileceği görüşündedir (*Talmud – Nedarim* 68a, Ran o.a., *Lomar* k.b.; *Talmud – Nedarim* 79a, Roş o.a., *Veelu* k.b.; *Talmud Yerusalmi – Nedarim* 11:1; krş. Ramban). Başkalarına göre ise babanın yetkisi her türlü *neder* üzerinde geçerlidir (*Talmud – Nedarim* 79b; Rambam, *Yad – Nedarim* 12:1) (*Şulhan Aruh – Yore Dea* 234:58; *Meam Loetz*).

Bir babayla, kızlığında ... kızı arasındaki – Bir babanın burada bahsedilen yetkisi sadece kız 11/12-12,5 yaşları arasındayken geçerlidir (bkz. p. 4 açk.).

Bu pasukta baba-kız ve karı-koca çiftlerinin bir arada kullanılması, 11/12-12,5 yaşları arasındayken *İrusin* aşamasını geçmiş bir kızın *nederini* feshetme konusunda babası ile kocasının ortak yetkiye sahip oldukları kuralına dayanak oluşturur. Bu ortaklık sadece *İrusin* aşaması geçildikten sonra ve sadece bu yaştaki bir kıza ilgilidir. Böyle bir durumda kızın *nederi*, ancak baba ve kocanın her ikisi tarafından feshedildiği takdirde fesholur. Biri onaylarsa *neder* geçerliliğini korur. Eğer bu aşamada koca ölürse, tüm fesih yetkisi babaya döner. Bu, fesih yetkisi açısından babanın kocaya göre üstün yanındır; çünkü eğer baba ölürse, kocanın fesih yetkisi ortadan kalkar, zira sadece *İrusin* aşaması geçilmişse, kocanın fesih yetkisi ancak babayla ortaklık dâhilindedir. Baba yoksa ortaklık biter, kocanın fesih yetkisi de ortadan kalkar (*Talmud – Nedarim* 70a). Öte yandan eğer *Nisuin* aşaması geçildiyse, koca tam yetkiye sahip olur ve babanın yetkisi geri gelmemek üzere sona erer – yani koca ölürse [kız hâlâ 12,5 yaşından küçükse bile] artık babanın bir yetkisi yoktur.

☞ **Sonuç.** Konunun başındaki açıklamalarımızda *neder* ve yeminlerle ilgili bu bölümün neden

¹⁶ Ama eğer [adam] bunları, duyduktan [ve onayladıktan] sonra feshederse, [karısının bunları ihlalden kaynaklanan] günahını üstlenmiş olur.”

¹⁷ Tanrı’nın, Moşe’ye, bir adamla karısı arasındaki ve bir babayla, kızlığında babasının evinde [bulunan] kızı arasındaki [bağ hakkında] emretmiş olduğu hükümler bunlardır.

için bizim pasuğumuzda “günden güne” demiştir. Bu ifade *nederin* feshedilebileceği sürenin “en çok” bir gün [=24 saat] olduğuna işaret eder – yani *nederin* telaffuz edildiği ve duyulduğu günden önceki günün sonundan [“günden”] *nederin* duyulduğu günün sonuna [“güne”] kadar. Başka bir deyişle *neder* gece vakti de feshedilebilir (*Talmud – Nedarim* 76b).

Alaha ikinci görüşe göre kararlaştırmıştır, çevirimizi de bu doğrultuda “gün sonuna kadar” şeklinde yaptık (Raşi). Eğer koca [ya da baba] bir *nederi* gün batımından kısa süre sonra duymuşsa, ertesi gün batımına kadar yaklaşık yirmi dört saati vardır. Ancak gün batımından bir dakika önce duymuşsa, sadece bir dakikası vardır.

Bu kural nedeniyle bir koca, karısının *Şabat* günü duyduğu *nederini*, bu *neder Şabat*’la hiç ilgisi olmasa bile, o gün içinde feshedebilir. Zira o gün yapmazsa, feshetme hakkı kalmayacaktır. Öte yandan uzman bir Haham ya da üç kişilik *Beit-Din*, *Atarat Nedarim* için bir günle sınırlı olmadığı için, bunu *Şabat* dışında yapar. Ancak *Şabat* günüyle ilgili bir *nederse*, *Atarat Nedarim Şabat* günü içinde yapılabilir (*Rabenu Behaye*); çünkü kadının *nederi* o *Şabat* günü bir şeyi yapmayı engelliyorsa ve o şeyi yapması gerekiyorsa, tek çare *Atarat Nedarim*’dir.

Geçerli kalmıştır ... sessiz kalmıştır – Sessiz kalması bu vaatleri geçerli kalmıştır (İbn Ezra). Zira kişinin bir durum hakkında sessiz kalması, onu kabullendiğinin işaretidir (Sforno).

Pasukta “sessiz kalma” fiili iki kez geçmektedir. İkinci kullanım özel bir duruma işaret etme amaçlıdır. Eğer bir baba kızının, ya da bir koca karısının *nederini* duymasına rağmen, “sırf ona nispet yapmak için” sessiz kalırsa – yani aslında niyeti *nederi* onaylamak değilse – bile, yine de günün böyle bitmesi halinde *neder* geçerliliğini koruyacaktır. Başka bir deyişle sessiz kalmanın amacının onaylama olup olmamasının bir etkisi yoktur – o gün içinde feshedilmeyen bir *neder* onaylanmış sayılır (*Talmud – Nedarim* 79a; *Yad – Nedarim* 12:18).

16. Duyduktan [ve onayladıktan] sonra feshederse – Pasuk aslında sadece “*duyduktan sonra feshederse*, [karısının] günahını üstlenmiş olur” demektedir. Önceki pasukta kocanın duyduğu

günde feshetme yetkisi olduğu söylendiğine göre, kadının ne gibi bir günahı olabilir? Anlaşılan burada feshin geçerli olmadığı bir durumdan bahsedilmektedir. Böylece kadın feshedildiğini düşündüğü *nederine* aykırı davranışta bulunarak günah işlemiştir. Bu nedenle pasuktaki “*duyduktan sonra*” ifadesi en dar anlamıyla değerlendirilmemelidir. Anlam “*duyduktan [ve onayladıktan] sonra*” şeklindedir (*Mizrahi*; *Sifte Hahamim*). Zira eğer bir koca karısının [feshetme yetkisi dâhilinde olan] bir *nederini* duyduktan sonra bunu onayladıysa artık *neder* geçerlilik kazanır ve koca bunu artık o gün içinde bile feshedemez (*Sifre* 156; Raşi). Elbette aynı durum “*duyduktan [ama o gün bitene kadar hiçbir müdahalede bulunmamışken, o gün bittikten] sonra feshederse*” anlamı için de geçerlidir; zira gün bitene kadar feshedilmemiş *neder*, onaylanmış olur (Ramban). Benzer şekilde “*duyduğu günden sonra feshederse [bile neder fesholmaz]*” (Sforno).

Günahını üstlenmiş olur – Koca *nederi* onaylar, ama bunu karısına söylemezse, ardından da fikrinden vazgeçerek karısına *nederi* feshettiğini söylerse ve kadın buna güvenerek [gerçekte feshedilmemiş olan] bu *nedere* aykırı bir şey yaparak günah işlerse, bunun günahın sorumluluğu kocasına ait olur. Yani sanki koca bu *nederde* bulunmuş sonra da ihlal etmiş gibi kabul edilir (Ramban).

Buradan, bir başkasının günah işlemesine neden olan kişinin, Tanrı katındaki cezai yükümlülük açısından günahı işleyenin yerini aldığı öğrenilmektedir. Bu, pasuğun koca hakkında “kendi günahını üstlenmiş olur” değil, “[karısının] günahını üstlenmiş olur” demesinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla örneğin Reuven, Şimon’un günah işlemesine neden olmuşsa iki günahın cezasını hak eder: [1] Kendi günahının – zira “[doğruyu] görmeyen birinin önüne engel koyma” (Vayikra 19:14) yasağını çiğnemiştir – ve [2] Şimon’un işlemesine neden olduğu günahın. Reuven, bu günahı sanki kendisi işlemiş gibi değerlendirilir (*Sifre* 156; Raşi; *Devek Tov*). Genel olarak bir kişi, başkasını günah işlemeye zorlarsa ya da yanlış yönlendirip günah işlemesine neden olursa, günahın sorumlusu kendisidir (Sforno).

Öte yandan, eğer kadın, kocasının bu *nederi* duyduğu gün bittikten sonra feshettiğini biliyorsa ve

שני א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב נלם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל-עמיר:

olan Moşe'nin, işlenen günah karşısında Bene-Yisrael'den hayal kırıklığına uğramış olduğu düşünülebilir. Eğer Moşe'ye Tanrı "Benim intikamımı al" deseydi, Moşe bunu elbette hiçbir tereddüt göstermeden hevesle yerine getirirdi. Ama "Bene-Yisrael'in intikamı" söz konusu olunca, bu Moşe tarafından daha düşük bir hevesle karşılanabilirdi. Ne de olsa günahın onun bir payı yoktu, bu yüzden intikam alınması konusunda şahsi bir gereklilik olmadığını düşünmesi doğaldı. Ama Tanrı, işte tam olarak bu sebeple, Moşe'ye daha az hevesle yerine getireceği bir emir vermiş "Bene-Yisrael'in intikamını al" demiştir. Öte yandan Bene-Yisrael tarafından işlenen günahın temelinde ahlaksızlık ve putperestlik vardır – Tanrı'nın göz yummadığı, doğrudan Kendisi'ne yönelik iki günah. Dolayısıyla Bene-Yisrael'in bu günahları telafi etmesi için, öncelikle Midyaniler'in, kendilerini değil, Tanrı'yı ve Tora'yı hedeflediklerini anlayıp kabul etmeleri gerekiyordu. Eğer kendilerine "gidip kendi intikamınızı alın" denseseydi, bu onlar için yerine getirilmesi çok daha kolay bir şey olurdu. Ama Bene-Yisrael Midyan'a "kendileri için" saldırırsa, bu onların günahını telafi edecek bir şey olmazdı; zira herkes kendisine yönelik saldırının cezasız kalmaması gerektiğini düşünür ve elinde olsa bu cezayı kendisi vermek ister. Bu nedenle emir "Tanrı'nın intikamını almak" şeklinde verilmiştir. Böylece Bene-Yisrael'in bu saldırıyı bencil bir intikam duygusunu yatıştırmak değil, Tanrı'nın Onuru adına şevkli bir fedakârlık göstermek için gerçekleştirdiği anlaşılacaktır. Sonuç olarak hem Moşe hem de Bene-Yisrael bu iki farklı dille verilen emir yoluyla kişilik ve maneviyat gelişiminde birer basamak daha yükselmişlerdir. Olay sonucunda Moşe, Bene-Yisrael'e yönelik soğukluğunu yenmiş, Bene-Yisrael de işlemelerine neden olunan günahın aslında Tanrı'ya yönelik bir saldırı olduğunun bilincine vararak intikamı kendileri adına değil Tanrı Adına almışlardır (krş. *Ketav Sofer*).

Midyaniler'den – "Ama Moaviler'den değil". Zira Moaviler Bene-Yisrael'e özellikle fiziksel açıdan zarar vermeyi amaçlamışlardı. Ama Midyaniler, kendilerine ait olmayan bir davaya, Bene-Yisrael'e özellikle manevi ve ahlaki açıdan zarar verme amacıyla buluşmuşlardır. Bene-Yisrael'in gerçek düşmanları, onların maneviyatlarını hedefleyenlerdir (Hirsch). Ayrıca bkz. 25:17 açık.

Burada bahsi geçen Midyaniler, bu ulusun tümü değil, bir koludur. Midyan ulusu farklı kollardan oluşan ve Akabe körfezinin ucundaki Elat şehrinde Suriye'ye kadar olan geniş bölgenin çeşitli noktalarında kümelenip şehirler kurmuş, ama genel olarak göçebe yaşamayı tercih eden bir ulustu. Bene-Yisrael'e karşı Moav'la işbirliği içine giren ve Peor olayında Yisrael'den 24.000 kişinin ölümüne yol açan olaylarda başrolü oynayanlar, Midyan ulusunun Erets-Yisrael'e yakın bölgelerde yaşayan bir boyudur. Bunların Moşe'nin kayınpederi Yitro'nun ait olduğu boy olmadığı farz edilebilir. *Daat Zekenim*'e göre, Moşe'nin gençliğini geçirdiği Midyan, başka bir boydur ve şimdiye kadar ortadan kalkmıştır (*Daat Mikra*).

[Ölecek ve] Halkına katılacaksınız – Bu, ruhun ait olduğu manevi köklere bağlanmasıdır [Bunun aksi durumunda, bir kişi *Karet* cezasını hak ettiği zaman, "canı halkının arasından kesilip atılır" (ör. 9:13)].

Tanrı daha önce Moşe'ye, onun öleceğini söylemiştir. Ancak oradaki bildirinin amacı, Moşe'nin gerekli hazırlıkları yapması ve halefini göreve atamak için gereken işlemlere koyulmasıydı. Burada ise, Tanrı, Moşe'nin ölümünün tam vaktini bildirmektedir. Moşe, bu dünyadaki işlerini tamamen bitirdikten sonra ölecektir (*Daat Mikra*).

Tanrı, Moşe'ye intikamın alındığını görmeden ölmeyeceği garantisini vermiştir. Böylece her ne kadar Moşe, Erets-Yisrael'e girmekten men ediliyorsa da, bunun öncesindeki tüm savaşları bizzat yönetme onuruna sahip olmuştur. Yeşua ise sadece Erets-Yisrael'in içindeki savaşlarda başta olacaktır (Ramban) [anlaşılan bu savaşta görevlendirilmemesinin sebebi de budur (*Daat Mikra*)]. Tanrı bu ifadeyle başka bir mesaj vermek istiyor da olabilir: "Midyan'dan intikam almak üzere seni görevlendirdiğime bakıp, Erets-Yisrael'e girmeyeceğine dair kararımda bir değişiklik yaptığım düşüncesine kapılma. Zira bu görevi tamamladıktan sonra öleceksin. Sözümde bir değişiklik yok." Bu bakış, Midyan savaşına giriş yapan bu sözlerin neden önceki kısımda yer alan *Neder* konusundan hemen sonra geldiği konusunda da başka bir açıklama sunmaktadır (Rabenu Behaye).

[144. Midyan Savaşı]

31

¹ Tanrı, Moşe'ye konuşarak şöyle dedi: ² “Bene-Yisrael'in intikamını Midyaniler'den al. Sonra [ölecek ve] halkına katılacaksın.”

Tora'nın özellikle bu noktasına yerleştirildiği konusunda bazı açıklamalar vermiştik. Ayrıca Moşe'nin neden özellikle kabile liderlerine hitap ettiğini sorgulamıştık. Bu konuyla ilgili açıklamalarımızda Hahamlarımız'ın Sözlü Tora'ya ne kadar yaslandıklarını gördükten sonra (bkz. p. 3 açk.) bu sorulara bir cevap daha ekleyebiliriz. Bu bölümlerde, ölümü yaklaşan Moşe'nin, yetkilerini kabile liderlerine, *Sanedrin*'e teslim etmesini okumaktayız. Dolayısıyla Tora'nın bu kısmı, Sözlü Tora'nın kuvvetini ve bağlayıcılığını vurgulamak için en uygun noktadır. Tora örnek olarak *neder*lerle ilgili kuralları vererek, Sözlü Tora'nın gücünün Tora'nın tüm emirleri için geçerli olduğunu belirtmektedir. Buna göre, Tora'nın metninde açık bir şekilde yazılı değilse, ya da yazılı olmalarına karşın farklı şekillerde yorumlanmaya açık iseler bile, pratikte hangi uygulamanın yapılacağını belirleme yetkisi, hayatlarını Tora'ya vermiş, onu enine boyuna incelemiş ve binlerce yıllık kopmaz Sözlü Tora geleneğini çok iyi bilen Tora otoritelerine aittir. Bunun yanında, Tora'nın metnine saç teli inceliğinde bir bağla bağlı olan konular bile, Tora'nın ta kendisidir ve Sinay'da Moşe'ye verilmiş, açıklama ve ayrıntıları da Moşe tarafından kabilelerin başkanlarına ve Yisrael'in bilgelerine öğretilmiştir ve kanunu belirleme yetkisi sadece onlara aittir (*Daat Mikra*).

31.

1-12. Midyaniler'e karşı savaş. Tanrı daha önce Moşe'ye “*Midyaniler'i düşman ilan et ve onlara sert bir darbe indirin*” (25:17) demiştir. Tanrı, bunun nedenini belirtirken Bene-Yisrael'i vuran salgından bahsetmiş olduğundan (25:18), konu bu salgın sonrasında halkın nüfusunun belirlenmesi konusuna sapmıştı (*Perek* 26). Bu nüfus Erets-Yisrael'e girecek ve burada mülk edinecek kişileri yansıttığı için, babalarının hakkını isteyen Tselofhad'ın kızlarının davası anlatılmış (27:1-11), ardından buna bağlı olarak Moşe'nin yerine Yeşua'nın atanması açıklanmış (27:12-23; bkz. 27:12 açk.), araya *Musaf-korban*larından bahis girmiş (*Perek* 28; bkz. orada girişteki açk.), bu da *Neder* konusunu tetiklemiştir (*Perek* 30). Konunun konuyu açmasıyla araya giren bu bölümlerin ardından Tora şimdi Midyan'a yönelik

intikam harekâtına geri dönmektedir (*Rashi – The Sapirstein Edition*).

Alternatif olarak 25:17'deki emir daha genel bir ifadeyken, orada açıklanmamış olan saldırı zamanının şimdi geldiğini vurgulamak için Tora bu konudaki emri bu noktada vermektedir. 25:17'de kullanılan fiil, *Midyan*'a karşı genel bir düşmanca tavır takınılması şeklindeydi. Burada ise “*intikam al*” şeklinde emir kipi kullanılmaktadır. Bu da söz konusu düşmanlığı aktif olarak göstermenin zamanının şimdi geldiğini göstermektedir (*Daat Mikra*).

2. Bene-Yisrael'in intikamını ... al – Tanrı burada “Bene-Yisrael'in intikamı”ndan bahsetmesine karşın, Moşe bu emri halka aktarırken “*Tanrı'nın intikamı*” demektedir (s.p.). Moşe, Bene-Yisrael'e yönelik sinsî saldırının, aslında onların Tanrı'yla olan bağlantısı nedeniyle yapıldığını anlamıştır. Tanrı'ya “Bizden neden nefret ediyorlar? Sen bize Tora ve mitsvalar verdiğin için değil mi? Putperest olsaydık, bizden nefret etmezler, bize zarar vermeye kalkışmazlardı. Dolayısıyla onların asıl hedefi Sen ve bizim Seninle olan bağımızdır. Böylece bizim intikamımız, aslında Senin intikamın olacak” demiştir (*Midraş*; Rabenu Behaye). Benzer şekilde, Bene-Yisrael'i putlara tapmaya sevk etmek, doğrudan Tanrı'ya karşı saldırdır. Bu nedenle Bene-Yisrael'in intikamı, aslında Tanrı'nın intikamıdır (İbn Ezra). Raşi konuya daha genel bir bakışla yaklaşır: “Yisrael'e düşmanlık eden biri, aslında Tanrı'ya düşmanlık etmiş sayılır” (*Midraş – Tanhuma* 3; *Sifre* 157; bkz. 10:35 ve Şemot 15:7 açk.). Moşe bu nedenle intikamın aslında Tanrı'nın intikamı olduğunu söylemiştir. Onkelos'un çevirisi de konuya ışık tutmaktadır: “*Tanrı'nın Halkı'nın intikamını Midyaniler'den al*”.

Bu duruma farklı bir yönden de bakabiliriz. Tanrı, insandan daima kendisini geliştirmesini ve yükselmesini bekler, emirlerini de bu yönde verir. Tora'nın tüm mitsvaları insanın kendisine zor gelen noktalarda da, rahata kaçmayıp, zorluğun üstüne giderek başarıya ulaşması ve benliğini bir basamak daha yükseltmesini amaçlar ve sağlar. Burada Midyaniler'in sebep olduğu günahta Moşe ve Bene-Yisrael iki farklı konumdaydı. Tanrı'ya kayıtsız şartsız bağlı bir kanun adamı

ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
 לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אַנְשִׁים לְצָבָא וַיְהִי עַל־מִדְיָן לָתֵת
 נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן: דֹּאֲלָךְ לַמָּטָה אֲלָךְ לַמָּטָה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל
 תִּשְׁלַחוּ לְצָבָא: ה וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל אֲלָךְ לַמָּטָה שְׁנַיִם־עָשָׂר
 אֲלָךְ חֲלוּצֵי צָבָא: ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֲלָךְ לַמָּטָה לְצָבָא אֹתָם
 וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְהַחֲצִצְרוֹת
 הַתְּרוּעָה בִּידָו:

(Şemot 17:4) dedirtmiştir. Ama Moşe'nin ölümünün Midyan savaşıyla ilgili olduğunu duyduklarında savaşa gitmeye ancak buna zorlandıkları sonra yaşanmışlardır (Sifre 157; Raşi).

Sözcük aynı zamanda “kendilerini teslim ettiler” şeklinde değerlendirilebilir. Abravanel bu doğrultuda sözcüğü “gönüllü oldular” olarak çevirir. Aramca çevirilerin kullandıkları sözcük ise “seçildiler” anlamındadır.

Orduya seferber edilenler – Alternatif olarak “özel askeri birlik [olarak seçilenler]” (The Living Torah).

12.000 [kişiydi] – Basit düzeyde bir bakışla, göçebe bir halk olan Midyaniler'in olasılıkla çok büyük bir ordusu olmadığından, savaş için çok büyük bir kuvvete gerek olmamış, sadece belli sayıda gönüllü gönderilmiştir (Daat Mikra). Öte yandan Midyan'ın surlu şehirlere sahip olduğu görülmektedir (p. 10). Bu onların güçlü bir savunmaya sahip oldukları anlamına gelebilir. Yine de, savaşa Bene-Yisrael'in 600.000 kişilik tüm ordusu değil, sadece küçük bir birlik gitmiştir. Belki de Moşe, daha önceki “Midyan'a düşmanlık edin” (25:17) emri doğrultusunda, saldırının amacını Midyan halkını tamamen yok etmek değil, “bir şekilde intikam almak” şeklinde görmüştür. Bu nedenle küçük bir kuvvet gönderip, su kaynakları, şehir surları, verimli tarlalar gibi stratejik hedeflere saldırmayı amaçlamıştır. Ancak Tanrı'nın, aktif savunmaya geçen Midyaniler karşısında bu sınırlı kuvvete mucizevi bir başarı kazandırmasıyla intikam tam bir şekilde alınmıştır. Yine de durum bu aşamaya geldikten sonra, savaşçıların, Bene-Yisrael'e günah işleten kadınları hayatta bırakmaları karşısında, Moşe öfkeye kapılmıştır (p. 14; a.k.).

6. Onları orduya gönderdi – Tanrı, Midyan'dan intikam alınması konusunda Moşe'yi görevlendirmesine karşın, Moşe bu amaçla başkalarını görevlendirmiştir. Bunun nedeni Moşe'nin

yaşamının önemli bölümünü Midyan'da geçirmiş olmasıdır. Moşe bu yüzden Midyan'a karşı savaşmanın kendi adına bir nankörlük olacağı hissine kapılmıştır. Zira “insan, su içtiği kuyuya toprak atmamalıdır” (Daat Zekenim). Ne olursa olsun, şüphesiz, Moşe'nin Tanrı'nın emrini hiçe saymış olması söz konusu olamaz. Dolayısıyla anlaşıldığı kadarıyla Tanrı, Moşe'ye “intikam al” derken, “intikamın alınması için gerekenleri yap” anlamını kastetmektedir (Daat Mikra).

Onları ve ... Pinehas'ı – Moşe'nin “onları” orduya gönderdiği daha önce de söylenmesine rağmen, burada “onları” sözcüğü tekrarlanmaktadır. Amaç, Pinehas'la “onlar” sözcüğünü yana yana kullanmaktır. Tora bu kullanımla, Pinehas'ın, diğer 12.000 askerin toplamıyla eşit önemde olduğuna işaret etmektedir (Sifre 157; Raşi; Mizrahi; Sifte Hahamim).

Neden Koen Gadol Elazar değil de Pinehas gönderilmiştir? Moşe genel bir prensibi uygulamıştır: “Bir mitsvaya başlayan kişi, onu tamamlamalıdır.” Savaşa, Zimri ve Kozbi'yi öldürerek ve böylece Midyaniler'in Yisrael'in başına getirdikleri salgına son vererek, bir anlamda bu intikam görevini önceden başlatmış olan Pinehas'ın gitmesi daha uygundur (Midraş – Tanhuma 3; Raşi). Böylece bu, Pinehas'ın onurlandırılması anlamına gelmektedir (Ramban).

Başka bir açıklamaya göre Pinehas'ın Midyan'la özel bir hesabı da vardır. Pinehas'ın annesi Elişeva, Putiel adlı birinin kızı olarak tanımlanmaktadır (bkz. Şemot 6:25). Ancak bu, kızın doğrudan Putiel'in kızı değil, onun soyuna mensup olduğu anlamındadır. Hahamlarımız, Putiel isminin iki kişiyi tanımladığını öğretirler. Önce de belirtildiği üzere, Putiel, Yitro'nun isimlerinden biriydi (bkz. 25:11 açık.). Ama ayrıca Yosef'in bir lakabı da Putiel'dir. Böylelikle

³ Moşe halka şöyle konuştu: “İçinizden orduya adamlar seferber edin. [Bu kişiler] Midyan’dan Tanrı’nın intikamını almak üzere Midyan’ın üstüne [gidecekler].

⁴ Kabile başına bin [kişi olmak üzere], Yisrael’in tüm kabilelerinden orduya [asker] gönderin.”

⁵ Yisrael’in binlerinden, kabile başına bin [asker] teslim edildi – [böylece] orduya seferber edilenler [toplam] 12.000 [kişiydi].

⁶ Moşe onları – ordu için kabile başına bin [askeri] – onları ve elinde kutsal eşyalar ve çalınacak borazanlar [olmak üzere] Koen Elazar’ın oğlu Pinehas’ı orduya gönderdi.

3. Moşe halka şöyle konuştu – Önceki pasukta Tanrı, Moşe’ye savaştan sonra öleceğini açık bir şekilde söylemiştir. Üstelik Tanrı savaşın hemen yapılmasını emretmiş değildir. Dolayısıyla Moşe isteseydi işi ağırdan alabilirdi. Ne de olsa, bu savaş gerçekleşmediği sürece yaşamaya devam edeceği garanti altındaydı. Ama halkın sadık çobanı Moşe hiç zaman kaybetmemiş, mitsvayı yerine getirmek üzere sevinçle işe koyulmuş, Bene-Yisrael’e gereken talimatları vermiştir (*Sifre* 157; *Midraş – Tanhuma* 3; Raşi; *Piruş Sifre DeVe Rav*).

Moşe liderlere değil, özellikle “halka” hitap etmiştir. Zira buradaki savaşın, halkın manevi bütünlüğüne ve yüksek ahlakına yönelik saldırının intikamı olduğunu özellikle halkın benimsemesi gerekmektedir (Hirsch).

İçinizden – Tam çeviriyle “yanınızdan; kendinizden”.

Adamlar – İbranice **Anaşim**. Bu, özellikle üst düzeyli, *tsadik* kişileri kasteder (Raşi; krş. Şemot 17:9; Devarim 1:13). Ayrıca bkz. 13:3 açk.

Seferber edin – *Talmud* – *Yevamot* 102b. İbranice **Ehaletsu**. Buradaki **Lehalets** fiili, bir şeyi, bağlı olduğu bütünden ayırma anlamını taşır. Pasuğun bağlamında, kabilelerin kendi içlerinden askerler göndermesini belirtmektedir (Radak, *Şeraşim*; Hirsch). Alternatif çeviriler şöyledir: “*silahlandırın*” (*Sifre* 157; Raşi; İbn Ezra; İbn Canah; *Septuaginta*); “*silahlarını kuşansınlar*” (İbn Ezra; krş. *Daat Mikra*); “*alarmı geçirin*” (*Targum Onkelos*; Saadya Gaon); ya da “özel bir müfreze oluşturun” (Malbim).

4. Kabile başına bin [kişi] – Bu ifade burada stil gereği iki kez tekrarlanmaktadır: tam çeviriyle “*kabile başına bin, kabile başına bin*”. Aynı ifade p. 5 ve 6’da da birer kez tekrarlanmaktadır. Bu askerler kendi kabilelerini temsilen savaşa gideceklerdir. Başka bir deyişle aslında tüm kabileyi ilgilendiren bir görevi yapmak üzere temsilci görevindedirler. Dolayısıyla Tora bunu özellikle vurgulayarak, her kabilenin eşit sayıda insanla temsil edildiğinin altını çizmektedir (Hirsch). Belki tekrarın ve toplamda 12.000 kişinin gittiğinin söylenmesinin bir amacı da, kazanılan

zaferin küçük bir kuvvetin başarısı olduğunu vurgulamaktır (*Daat Mikra*).

Pasuk tam olarak “*kabile başına bin, kabile başına bin*” dediği için bazı görüşlere göre her kabileden aslında 2000 kişi seçilmiştir. Bunların 1000 tanesi, savaşın 12.000 kişilik orduya katılmış, diğer 1000 tanesi de geri cephede teçhizat nöbeti tutmuştur (*Midraş – Bamidbar Raba*; *Midraş – Yalkut Şimoni*; ve başka *midraşlar*). Başka bir kaynak ise her kabileden 3000 kişinin gittiği görüşündedir. Bunun nedeni p. 6’da Moşe’nin “*onları*” gönderdiğinden iki kez bahsedilmesidir. Dolayısıyla bu görüş doğrultusunda, bu pasuktaki çifte kullanım [önceki görüş gibi] 2000 kişinin, p. 6’daki fazla “*onları*” sözcüğü de ek bir 1000 kişinin gönderildiğine işaret etmektedir. Bu üçüncü 1000 kişinin işlevi savaş sırasında dua etmektir (*Midraş – Tanhuma*; *Meam Loez*).

Yisrael’in tüm kabilelerinden – “*Kabile başına bin [kişi]*” dendiğine göre “*Yisrael’in tüm kabilelerinden*” ifadesi gereksiz görünmektedir. “*Tüm kabileler*” ifadesi, savaş katılmasını beklemediğimiz ve Erets-Yisrael’de pay sahibi olmayan Levi kabilesi de dâhil olmak üzere tüm kabilelerin asker gönderileceğini belirtme amaçlıdır (*Sifre* 157; Raşi). Dolayısıyla toplamda 12.000 asker olduğuna göre, Yosef’in soyundan gelen iki kabile, Efrayim ve Menase, bu hesapta tek bir kabile olarak sayılmış ve toplamda bin asker göndermiştir (*Mizrahi*; *Maskil Ledavid*).

5. Teslim edildi – “... geldi” denebilirdi. “*Teslim edildi*” ifadesi, Yahudi savaşçıların isteksiz olduklarını ve göreve zorla gönderildiklerini ima etmektedir. Bu isteksizliğin sebebi, savaş sonrasında Moşe’nin öleceğini duymuş olmalarıdır. Dolayısıyla işi ağırdan alıp Moşe’yi mümkün olduğu kadar yanlarında tutmak istemişlerdir. Ancak emir emirdir ve askerler “*teslim edilmişlerdir*”. Bu durum, gerçek Yahudi liderlerinin, ne kadar sert eleştirilirlerse de, aslında halk tarafından ne kadar sevilip takdir edildiklerini ortaya koyan bir örnektir. Moşe’nin hayatta olduğu bilindiği sürece halk onu acımasızca eleştirmiş, hatta ona “*neredeyse beni taşıyacaktılar*”

וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה 7
 וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: ה וְאֶת־מֶלְכִי מִדְיָן הָרָגוּ עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֹנִי 8
 וְאֶת־רֵקֶם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רַבֵּעַ חֲמִשָּׁת מְלָכֵי מִדְיָן וְאֵת
 בְּלָעַם בֶּן־בְּעֹזֹר הָרָגוּ בַּחֶרֶב:

7. Saldırdılar – Çeviri serbesttir. İbranice **Vayitsbeu**. Sözcük “**Tsava – Ordu**” ile aynı köke sahiptir. Çeşitli alternatiflere göre “*sürpriz bir saldırı gerçekleştirdiler*” (Saadya Gaon; *The Living Torah*); “*Midyan’ı dört yönden kuşattılar*” (Sifre); “*savaş düzeni aldılar*” (Septuaginta). Josephus, Midyaniler’in bir ordu meydana getirerek kendi sınırlarını istihkâm haline getirdiklerini yazar (Eski Dönemler 4:8:1).

[Yetişkin] Erkekleri öldürdüler – Ama çocuk yaştakileri bu aşamada öldürmediler (bkz. p. 17). Bu nedenle çeviriye “[yetişkin]” eklemesini yaptık (İbn Ezra).

8. Yanında – İbranice **Al**. Bu sözcük “yanında, kıyısında” ya da “sonrasında” gibi anlamlar taşıyabilir ve pasuğun basit anlamına göre burada da bu manadadır. Buna göre bu beş kral, kendi askerlerinden daha sonra öldürülmüşlerdir (Hirsch). Ancak **Al** sözcüğünün gerçek anlamı “üstünde” şeklindedir. *Midraş*’ın aktardığına göre, Midyan ordusunun yanında bulunan büyücü Bilam, yaptığı büyülerle kendisinin ve beş Midyan kralının savaş sırasında uçmalarını sağlıyordu. Ancak Tanrı’nın İsmi karşısında büyüünün hiçbir hükmü yoktur. Bu nedenle, üzerinde Tanrı’nın İsmi yazılı olan *Tsits* de beraber götürülmüş (bkz. p. 6 açık.), uçmakta olan krallara doğru tutulduğunda büyü iptal olunca onlar da düşüp ölmüşlerdir. Tora bu yüzden bu kralların, düşman askerlerinin cesetlerinin [tam çeviriyle] “üstünde” öldürüldüklerini söylemektedir (p. 6, Raşi o.a.). Benzer bir ifade başka bir yerde Bilam hakkında da kullanılmaktadır (Yeoşua 13:22).

Rekem – Kadeş Barnea adlı yerin Aramca ismi **Rekem**’dir. Bazılarına göre burası ismini bu kraldan almıştır (Josephus Flavius; *Eski Dönemler* 4:8:1). Bkz. 12:16 açık.; Bereşit 14:7. Ayrıca bkz. Yeoşua 18:27.

Tsur – Zimri ile günah işleyen Kozbi’nin babası (İbn Ezra; bkz. 25:15 açık.).

Beş Midyan kralı – Bunlar beş Midyan boyunun (Bereşit 25:4) kralıdır. Bu kralların isimleri

Yeoşua 13:21’de de aynı sırayla listelenmektedir. Ancak orada kendilerinden “Midyan başkanları” ve “Sihon’un prensleri” olarak bahsedilmektedir. Anlaşılan, göçebe Midyan halkının “kralları” bizim bildiğimiz anlamda birer kral değil, çeşitli kabile ya da boyların reisleridir (*Daat Mikra*).

Pasuk kralların isimlerini tek tek verdiğine göre, kaç kral olduğunu biz de sayabilirdik; Tora’nın kaç kral olduğunu ayrıca söylemesine gerek yoktu. Ama Tora “beş Midyan kralı” diyerek, bu beş kralı tek bir grup haline sokmaktadır [Nitekim İbranice kullanım da **Hameşet Malhe Midyan** şeklindedir ve “beş” anlamındaki **Hameşet** yerine, “beşlik grup” anlamındaki **Hameşet** sözcüğünün kullanılması da, bu beş kralın kendi aralarında bütünlük içinde olduklarına işaret eder (Malbim)]. Tora bu kullanımla, söz konusu kralların Bene-Yisrael’e zarar verilmesi planında tam bir fikir birliği içinde olduklarını vurgulamaktadır. Ve durum böyle olduğu için, hepsinin cezası da aynı şekilde gelmiştir (*Sifre* 157; Raşi).

Bilam ben Beor’u kılıçla öldürdüler – Halkın erkeklerini baştan çıkarma planını aslen Bilam hazırlamıştı (bkz. 24:14 açık.). Tora daha önce onun ülkesine, yani Aram Naarayim’e döndüğünü söylemişti (24:25). Ama verdiği öneri sonucunda Yisrael’den 24.000 kişinin düşmesini sağladığını öğrenince ödülünü almak üzere tekrar Midyan’a gelmiştir (*Talmud – Sanedrin* 106a; *Targum Yonatan*; Raşi; İbn Ezra).

Pasuk “Midyan krallarını ve Bilam ben Beor’u öldürdüler” diyebilirdi. Ama Bilam’ın öldürüldüğünü ikinci bir “öldürdüler” fiili kullanarak özel olarak vurgulamaktadır. Bu da Bilam’ın, diğerlerinden ayrı olarak öldürüldüğüne işaret eder (*Nahalat Yitshak*). Savaş sırasında Bilam, Midyan saflarından çıkıp Yisrael askerlerine yaklaşarak onların moralini bozmaya yeltenmiştir: “600.000 iken bile Midyaniler’le başa çıkamamıştınız. Şimdi 12.000 kişiyle mi savaşa geliyorsunuz?” diyerek, “600.000 kişi iken bile dayanışma gösteremeyip, Midyani kızların cazibesine kapılanları engelleyemediniz, daha az bir grupken bu cazibeden kurtulmanıza imkân

⁷ [Seferber edilenler,] Tanrı'nın Moşe'ye emretmiş olduğu şekilde Midyan'a saldırdılar ve tüm [yetişkin] erkekleri öldürdüler.

⁸ [Bunların] Cesetlerinin yanında Midyan krallarını da öldürdüler: Evi'yi, Rekem'i, Tsur'u, Hur'u ve Reva'yı – beş Midyan kralı. Ayrıca Bilam ben Beor'u kılıçla öldürdüler.

Elişeva, hem Yitro'nun hem de Yosef'in soyuna mensuptu [annesi birinin, babası da diğerinin soyundandı] (*Talmud – Baba Batra* 109b-110a vs.). Kısacası Pinehas'ın atalarından biri de Yosef'tir. Yosef'i Mısır'a satan en son grup Medani halkına mensuptu (*Bereşit* 37:36) ve *Targum Onkelos*'a göre Medaniler ile Midyaniler aynı ulustur. Böylelikle Pinehas'ın savaşa gitmesi, atası Yosef'in intikamını da almasını sağlayacaktır (*Sifre* 157; Raşi).

Dikkati çeken bir nokta Pinehas'ın orduya katılmasının Tanrı'nın emri olmamasıdır. Tanrı bu emri vermemiştir, zira öyle yapsa, bu, Zimri olayında aktif davranmayan Moşe'ye yönelik bir eleştiri ya da sitem anlamına gelebilecekti. Ancak Pinehas'ın gitmesi gerektiğini Moşe bizzat görmüştür, zira Midyan'a karşı bu görevde Pinehas'ın da rol alması çok mantıklıdır. Ne de olsa söz konusu günahı durduran kişi Pinehas'tır ve ordu için bir ilham kaynağı görevi görecektir (*Or Aḥayim*). Ama Pinehas'ın rolü elbette sadece ilham kaynağı olmak değildir. Bir *Koen* olarak, savaşa orduya eşlik etmekle özel olarak görevlendirilen *Koen Maşuah Milhama* görevini de yerine getirecektir (*Talmud – Sota* 43a; Raşi) [Savaşa çıkıldığında halkın liderliğini, bu amaç için özel olarak görevlendirilen ve meshedilen bir *Koen* yapar. Bu *Koen*, *Koen Gadol*'dan farklı biridir, "*Maşuah Milhama – Savaş İçin Meshedilmiş*" olarak adlandırılır ve *Koen Gadol* ile benzer kurallarla bağlıdır. Temel görevi savaş öncesinde askerlere cesaret verici bir konuşma yapmak ve Tora'nın, savaş sırasında cesur olma yönündeki talimatını hatırlatarak Kimin için savaştıklarını akıllarında tutmaları gerektiğini söylemektir. Ayrıca savaş sırasında *Koen Gadol*'a özel sekiz giysiyi giyer ve bir soru çıktığı takdirde, *Urim ve Tumim* yoluyla Tanrı'dan haber beklerdi (bkz. *Devarim* 20:2; bkz. *Vayikra* 21:10 açık.; *Talmud – Yoma* 73a)]. Bu da Elazar değil de Pinehas'ın gönderilmesini açıklamaktadır. Elazar *Koen Gadol* görevinde olduğu için *Koen Maşuah Milhama* olarak savaşa gidemeyecektir (*Ramban*).

Elinde – Yani "yönetiminde ve kontrolünde" (*Sifre* 157; Raşi). Zira Pinehas'ın, sıradaki açıklamada açıklanan kutsal eşyaların hepsini ve borazanları elinde taşıması mümkün değildir (*Minhat Yeuda; Sifre Hahamim*).

Kutsal eşyalar – Ya da "kutsiyet eşyaları", "kutsiyete

ait eşyalar". Bunlar, On Emir levhalarını içeren sandık (*Sifre* 157; *Midraş – Tanhuma* 3; *Talmud – Sota* 43a; İbn Ezra) ile *Koen Gadol*'un alnında yer alan *Tsits* adlı altın plakadır (*Midraş – Tanhuma*, *Balak* 14; bkz. *Şemot* 28:36-38) (Raşi). Alternatif olarak, Pinehas savaştayken *Koen Gadol*'a özel giysileri giydiği için, *Urim VeTumim*'i içeren göğüslikten (*Hoşen*) de bahsediliyor olabilir (*Targum Yonatan; Midraş – Tanhuma*).

Raşi'ye göre söz konusu sandık, *Aron Aberit* değil, kırık ilk On Emir levhalarını içeren ve savaşa orduya eşlik eden başka bir sandıktır (bkz. *10:33* açık.; bkz. *Devarim* 10:1 açık.). Ancak bu *Aron Aberit* de olabilir (bkz. a.y.). Söz konusu sandık orduya her savaşa eşlik ederdi. *Tsits*'in de bu savaşa götürülmesinin bir nedeni, borazanların (s.a.) sadece Tanrı'nın İsmi'nin olduğu yerde çalınabilmesi kuralıdır (*Aamek Davar*). Ancak bu savaş için özel bir amacı da büyüü engellemektir (*Emek Anetsiv*; bkz. p. 8 açık.).

Talmud'daki başka bir açıklamaya göre, kastedilen "kutsal eşyalar", sandık ile On Emir levhalarıdır (*Talmud – Sota* 43a). Daha önce de Sihon ve Og'a karşı savaş yapılmış olmasına karşın, orada *Koen*'den ve sandıktan bahsedilmemiştir. Bunun nedeni o savaşların tamamen savunma ve toprak kazanımı gibi fiziksel amaçlarla yapılmış olmasıdır. Buradaki savaş ise özellikle Tora ve maneviyat içindir. Bu nedenle hem açık olarak bir *Koen*'den (=Pinehas) bahsedilmekte hem de sandık ile On Emir levhalarının da savaşa götürüldüğü söylenmektedir (*Hirsch*).

Çalınacak borazanlar – Tam çeviriyle "[kesik ses] çalma borazanları". Ya da "işaret borazanları" (*Septuaginta; The Living Torah*). İbranice *Hatsotserot A-Terua*. Bunlar savaşa gidildiğinde kullanılan borazanlardır (bkz. *10:8-9*). Bazı kaynaklara göre ise bahsedilenler birer *Şofar*'dır (*Talmud – Sota* 43b; *Tsafenat Paaneah*).

Koen Elazar'ın oğlu Pinehas'ı orduya – "Orduya" sözcüğü pasukta ikinci kez geçmektedir. Bu açıdan bazı kaynaklar bu ikinci kullanımın, pasukta [İbranice dizilişe göre] yan yana geldiği "*Koen*" sözcüğünü niteleme amacı taşıdığı görüşündedir: "*Elazar'ın oğlu Pinehas'ı, ordu-Koeni olarak gönderdi*" – yani Pinehas'ı *Koen Maşuah Milhama* olarak görevlendirdi (*Aktav Veakabala*; bkz. *Onları ve ... Pinehas'ı* k.b.).

- ט וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשִׁי מִדִּין
 וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילֵם בְּזֹזוֹ:
 י וְאֵת כָּל־עֲרִיָּהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירָתָם שָׂרְפוּ בָאֵשׁ:
 יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמְּלָקוֹת בְּאָדָם וּבְבֶהֱמָה:
 יב וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַשְּׂבִי וְאֶת־הַמְּלָקוֹת וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֹבֶת מוֹאָב
 אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ס שְׁלִישִׁי שְׁנֵי כֶּשֶׁחַן מַחוֹבְרִין יג וַיֵּצְאוּ
 מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נָשִׂאֵי הָעֵדָה לִקְרָאתָם אֶל־מַחוֹץ
 לַמַּחֲנֶה: יד וַיִּקְצֹץ מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי
 הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצֵּבֶא הַמִּלְחָמָה:

Aşırım Raba 4:4; Şir Aşırım 4:2 ve 6:6, Raşi o.a.). Burada da ele geçirdikleri ganimeti eksiksiz bir şekilde yetkililere teslim etmişlerdir. Aşağıda (p. 53) askerlerin kendi yağmaladıkları şeyleri aldıkları söylenmektedir; ancak orada bahsedilenler, savaşın sıcağında ele geçirilen mallardır. Bizim pasuğumuz ise savaş sonrasında “halk adına” el konan eşyalar ve hayvanlarla esir alınan insanları konu etmektedir (*Emek Anetsiv*).

Bu kısımda ganimeti tanımlamak için üç farklı sözcük kullanılmıştır: **Şalal** (bu pasuk), **Baz** (p. 32), ve **Malkoah** (bu pasuk). **Şalal**, giysi ya da ziynet eşyası şeklindeki menkullerdir. Bunu genel olarak “*ganimet*” olarak çevirdik. **Baz**, bu bağlamda, yağmalanan diğer eşyaları tanımlamaktadır. Bunun için “*çapul*” sözcüğünü kullandık [ancak genelde canlı-cansız, ele geçirilen her şey ve esirler için kullanılır. Sözcük 14:3’te esir insanlar, Yirmeyau 17:3’te hazineler, Yehezkel 34:8’de davar için kullanılmaktadır (*Daat Mikra*)]. **Malkoah** ise canlılar, yani el konulan hayvanlarla esir alınan insanlar için kullanılmaktadır. Ayrıca **Şevi** (p. 12) sözcüğü de esirleri tanımlar ve **Malkoah** ile **Şevi** birlikte kullanıldığında (ör. p. 12), **Şevi** ele geçirilen insanları, **Malkoah** da hayvanları tanımlar (Raşi). **Şevi** için “*tutsaklar*” sözcüğünü, **Malkoah** için de “*ele geçirilen*” çevirisi (bkz. s.a.) ile yerine göre “[*hayvanlar*]” ya da “[*canlılar*]” eklemesini kullandık.

12. Ele geçirilen [hayvanları] – İbranice **Malkoah**. Bkz. ö.a. Sözcük “*Lakahat – Almak*” fiilinden türediği için, “*ele geçirilen*” şeklinde çevirdik (aynıca bkz. p. 26).

13-24. Moşe subayları azarlıyor. Moşe, ordudaki görevlilere kızar, çünkü erkekleri öldürmüşler, ama Bene-Yisrael’i günaha sevk etmiş olan kadınları sağ bırakmışlardır (p. 16 Raşi o.a.; p. 15, Sforno o.a.) – oysa salgına yol açan günahları başlatan Midyanlı erkekler değil, kadınlardır.

13. Karşılama üzere ... çıktılar – Bu çıkışın nedeni hakkında farklı görüşler vardır. *Midraş Raba*’ya göre, amaç savaşçıları onurlandırmaktır. Bu da, Moşe’nin tevazuunun derecesini ortaya koymaktadır, çünkü onurlandırmak üzere çıktığı kişiler, öğrencilerinin öğrencileridir. *Sifre*’deki açıklamaya göre ise kamptaki çocuklar elde edilen ganimetten bir şeyler kapmak üzere kamptan çıkıp savaşçılara koşmuşlardır. Ele geçirdikleri her şeyi dürüstçe kampa getiren savaşçıları ile tezat içindeki bu açgözlü davranışı engellemek için Moşe ve diğer ileri gelenler duruma el koymuşlardır.

14. Ordunun komutanlarına – Pasuk sadece “*Moşe, savaştan dönen binbaşılarda yüzbaşılarda öfkelenirdi*” diyebilirdi. Bunların ordunun komutanları oldukları bilindiğine göre “*ordunun komutanlarına*” ifadesi gereksiz durmaktadır. Ancak Tora bunu kullanarak bir mesaj vermektedir: Bir topluluğun yanlış yapmasından, o topluluğun liderleri sorumlu tutulur; zira liderin görevlerinden biri de, yönettiği topluluğun yanlış yapmasını engellemektir ve gücü olup bunu yapmadığı zaman bu yanlışın kendisi de sorumludur (*Sifre* 157; Raşi). Burada da, uygun emirleri verme sorumluluğu onlarda olduğu için, Moşe öfkelerini

⁹ Bene-Yisrael, Midyan'ın kadınlarını ve çocuklarını esir aldılar ve tüm hayvanlarını, tüm sürülerini ve tüm servetlerini yağmaladılar.

¹⁰ İkamet bölgelerindeki tüm şehirlerini ve tüm tapınaklarını ateşe verdiler

¹¹ ve tüm ganimeti ve insandan hayvana, ele geçirdikleri tüm [canlıları yanlarına] aldılar.

¹² Tutsakları, ele geçirilen [hayvanları] ve ganimeti Yarden'in Yeriho[ya bakan karşı] kıyısında [bulunan] kampa, Moşe'ye, Koen Elazar'a ve tüm Yisrael cemaatine getirdiler.

¹³ Moşe, Koen Elazar ve cemaatin tüm başkanları onları karşılamak üzere kampın dışına çıktılar.

¹⁴ Moşe, ordunun komutanlarına, savaştan dönen binbaşılarla yüzbaşılara öfkelenildi.

yok" mesajı vermek istemiştir (*Piruş Sifre DeVe Rav; Emek Anetsiv*). Sonuçta Bilam, "yaptıklarının karşılığını alma" şeklindeki Midyan'a geliş sebebine kavuşmuştur. Yisrael ona hak ettiğini eksiksiz bir şekilde vermişler, onu kılıçtan geçirmişlerdir (*Sifre* 157; Raşi).

Aslında Bilam'ın nasıl öldürüldüğünün çok büyük bir önemi olmamalıdır. Bu yüzden Tora'nın, Bilam'ın özellikle "kılıçla" öldürüldüğünü vurgulaması dikkat çekicidir (*Mizrahi*). Hahamlarımız'ın açıkladıkları gibi, Yaakov ses [yani dua ve yakarış], Yisrael'in düşmanlarını simgeleyen Esav ise kılıçla [yani fiziksel yıkıcı kuvvetlerle] mübarek kılınmıştı (bkz. Bereşit 27:22). Kötü Bilam, Yaakov'un hünerini benimseyip, Bene-Yisrael'i kendi ağzıyla alt etmeye yeltenmişti. Buna paralel olarak Bene-Yisrael de onu Yahudi düşmanlarının silahı olan kılıcı kullanarak öldürmüşlerdir (*Midraş – Tanhuma, Balak* 8; Raşi; bkz. 22:23 açk.).

9. Hayvanlarını... sürülerini – İbranice sırayla **Beema** ve **Mikne**. Genel olarak **Beema** sözcüğü dört ayaklı hayvanları kasteder. Sığır ve davar da buna dâhildir. **Mikne** de, "**Kana – Sahip Olmak**" köküyle bağlantılı olarak malları belirtir, ama Tora'nın metni boyunca özellikle çiftlik hayvanları için kullanılmaktadır. İki sözcük burada birlikte kullanıldığına göre, tahminen **Beema** büyükbaş, **Mikne** de küçükbaş hayvan sürülerini kastetmektedir (*Daat Mikra*).

Servetlerini – *Targum Onkelos*. Bu, altın, gümüş, bakır, demir eşyaları ve giysileri kapsayan genel bir terimdir (İbn Ezra).

10. İkamet bölgelerindeki tüm şehirlerini – *Tanah*'ın çeşitli yerlerinden, Midyaniler'in aslında göçebe bir halk olduğu anlaşılmaktadır (*Şofetim* 6:5, 7:12, 8:21). Olasılıkla göçün tek amacı hayvanlar için otlaklar bulmaktır (*Daat Mikra*). Ancak burada görüldüğü kadarıyla "ikamet bölgelerinde" bulunan şehirleri de vardı. Anlaşılan, belli dönemlerde bu sabit şehirlerine çekilirlerdi (Hirsch). *Tanah*'ta sadece "şehir"

dendiğinde, surlarla çevrili şehirler kastedilir (*Daat Mikra*).

Tapınaklarını – *Targum Onkelos; Sifre*. Kullanılan İbranice özcük **Tira**'dır. Alternatif olarak "gösterişli yapılarını" (*Rashi – Sapirstein Edition*); "kraliyet saraylarını" (*Saadya Gaon; İbn Ezra; İbn Canah; krş. Şir Aşirim* 8:9); "yüksek mevkideki kişilerin malikânelerini" (*Raşi*); "surlu şehirlerini" (*Ralbag; krş. Bereşit* 25:16) veya "gözlem kulelerini" (*Malbim*). Raşi'ye göre anlam, "kanun ve din adamlarının oturdukları binaları" şeklinde olabilir. Normalde "şehir" sözcüğünün, özellikle surlu şehirleri kastettiği görüşüne göre, buradaki **Tira** kelimesi, etrafı taş duvarlarla çevrili bir çadır kentini belirtir (*Daat Mikra*).

Ateşe verdiler – Tam çeviriyle "ateşte yaktılar".

11. Tüm ganimeti – Bu pasukta "ganimet", özellikle el konulan giysileri tanımlamaktadır (İbn Ezra). Geri kalan menkuller ise paylaşılmamış, savaşçılara ait olmuştur.

Tora "tüm" sözcüğünü kullanarak Yahudi askerlerin dürüstlüğünü vurgulamaktadır. Askerler topladıkları ganimetin "tümünü" yanlarına alıp Moşe ve Elazar'a getirmişlerdir (*Sifre* 157; bkz. p. 32 açk.). *Tanah*'ta buna simgesel olarak "dişlerin, yıkanmaktan çıkmış bir koyun sürüsü gibi; hepsi kusursuz ve aralarında kayıp veren yok" (*Şir Aşirim* 6:6) sözleriyle değinilmektedir. "Dişler" bir hayvanın silah olarak kullanabildiği yanıdır ve dolayısıyla burada Bene-Yisrael'in askeri kanadını temsil etmektedir. Pasuk bunları koyun sürüsüne benzetmektedir, zira bir koyunun bedeninin tümü, mitsvalar için kullanılabilir: Yünü *tehelet* rengine boyanarak *tsitsitte* kullanılabilir (bkz. 15:38). Bedeni *Mizbeah*'ta *korban* olarak yakılabilir. Koçların boynuzuyla *Şofar* üretilir. Bacak kemikleri, bağrı ve derisi de, Leviler'in *Bet-Amikdaş*'taki *korban* ibadeti sırasında kullandıkları çalgı aletlerinde kullanılabilir. Benzer şekilde, bu askerler de, tamamen *tsadik* kişilerdir ve tüm benliklerini mitsvaları yerine getirmeye adanmışlardır (*Midraş – Şir*

- 15 מוֹיָאָמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתָם
 16 כָּל־נַקְבָּה: מִזֶּה הֵנָּה הָיוּ לְבָנַי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי בָלָעַם לְמַסֵּר־מַעַל
 17 בִּיהוָה עַל־דִּבְרֵי פָעוֹר וְתַתִּי הַמִּגֶּפֶה בַּעֲדַת יְהוָה: יִי וְעַתָּה הֲרֹג
 18 כָּל־זָכָר בְּטָף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ: יֵה וְכָל־
 הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הֲחִיו לָכֶם:

lendirirler. Diğer yandan **En**, aynı zamanda “**İne – İşte**” ile aynı anlamda da olabilir. *Targum Yonatan* ve Raşi sözcüğün bu anlamına odaklanırlar ve Moşe’nin kadınları eliyle işaret ettiğini söylerler. Başka bir deyişle, esir alınan kadınlar içinde, Bene-Yisrael’i günaha sürükleyen kadınlar çehrelerinden tanınmaktadır.

Moşe komutanlara kızmıştır ve bu öfkesinin yerinde olduğunu tasdik etmek için yapılanın ne kadar yanlış olduğunu gösteren sözler söylemektedir: “Bu kadınları nasıl hayatta bırakırsınız? 24.000 kardeşimizin ölmesine sebep olanlar bu kadınların ta kendisi değil mi?! En azından aktif olarak bizi hedeflediğini bildiğiniz kadınları öldürmüş olmalıydınız!”

Ramban, *Sifre*’den alıntı yaparak, Pinehas’ın komutanları savunduğunu belirtir. Moşe, Tanrı’nın intikam konusundaki emrini iletmış, ama başka ayrıntı vermediği için savaşçılar da uygun gördükleri şekilde davranmışlar, ana görevi yerine getirerek düşman ordusunu imha etmişlerdir. Ancak, Moşe’ye göre, ahlaksız oldukları bilinen kadınları hayatta bırakmak için hiçbir bahane yoktur.

17. Çocuklarda tüm erkekleri öldürün – Bu da, Midyan’dan alınması emredilen intikamın bir parçasıdır. Midyaniler, Bene-Yisrael’in ahlakına saldırıp onların tüm geleceğini yok etmek istemişlerdir. Bu nedenle intikam da onların tüm geleceğinin yok edilmesi şeklindedir.

Bir erkekle yatmaya uygun – Tam çeviriyle “*erkeklerle yatma konusunda erkekleri tanıyan*”. Yani “cinsel ilişkiye girmeye uygun” kızlardan bahsedilmektedir. Bu doğrultuda, hiç cinsel ilişkiye girmemişse bile, kanunun buna uygun yaşa gelmiş olarak kabul ettiği tüm kızlar/kadınlar öldürülecektir (*Sifre* 157; *Talmud – Yevamot*

60b; Raşi). Amaç, Midyan’dan geriye hiç çocuk ve torun kalmayacak düzeyde kesin bir intikam almaktır (Sforno). *Talmud* bu kızların *Tsits* yoluyla belirlendiğini aktarır. Buna göre esir kızlar *Tsits*’in önünden geçirilmiş, Tanrı’nın ölümüne mahkûm ettiği kadınların yüzlerinin yeşilimsi bir renk alması, gereken işareti vermiştir (*Talmud – Yevamot* 60b; Raşi).

Öldüreceksiniz – Bu fiil pasukta ikinci kez geçmektedir ve teknik bir amaca hizmet etmektedir. Eğer bu olmasaydı, İbranice söz dizilimiyle bu ve sıradaki pasuk “*Öldürüm çocuklarda tüm erkekleri ve cinsel ilişkiye uygun olan her kadını ve kadınlar içinde erkeklerle yatmaktan anlamayan çocukları kendiniz için hayatta tutabilirsiniz*” şeklinde olurdu – ki bu durumda cinsel ilişkiye girmeye uygun kızlara ne yapılacağı belirsiz olurdu: Erkek çocuklar gibi öldürülecekler midir, yoksa erkeklerle yatmaktan anlamayan kızlar gibi hayatta mı bırakılacaklardı? Bu belirsizliği gidermek için “*öldüreceksiniz*” sözcüğü tekrar kullanılarak cinsel ilişkiye uygun olan ve olmayan kızların konumu kesin bir çizgiyle ayrılmıştır (*Sifre* 157; Raşi). Bu bakışla aklı “o zaman sadece ikinci ‘öldüreceksiniz’ sözcüğü yazılıydı; birincisine neden gerek var?” sorusu gelecektir. Ancak o da erkek çocukların hepsinin öldürülmesi gerektiğini söyleme amaçlıdır. Eğer o yazılmamış olsaydı, yani “*çocuklarda tüm erkekleri ve cinsel ilişkiye uygun her kadını öldüreceksiniz*” denmiş olsaydı, cinsel ilişkiye uygunluk şartının erkekler için de geçerli olduğu, yani sadece cinsel ilişkiye uygun erkeklerin öldürüleceği, daha küçüklerin ise hayatta bırakılacağı anlaşılırdı. Ama aslında tüm erkekler öldürülecektir; bu nedenle ilk “*öldürün*” sözcüğü de gereklidir (Rabenu Behaye).

Kendiniz için hayatta bırakın – “Köle olarak” (*Talmud – Yevamot* 60b).

¹⁵ Moşe onlara “Tüm kadınları hayatta mı bıraktınız?!” dedi.

¹⁶ “Bilam’ın sözü doğrultusunda, Peor uğruna, Tanrı’ya sadakatsizlik ettirmek için Bene-Yisrael’e [tuzak] olanlar bunlardı! – ki [sonuçta] Tanrı’nın cemaatinde salgın gerçekleşmişti!

¹⁷ Şimdi... Çocuklarda tüm erkekleri öldürün. Bir erkekle yatmaya uygun her kadını da öldüreceksiniz.

¹⁸ Ama kadınlar içinde, erkekle yatmaktan anlamayan çocukları kendiniz için hayatta bırakın.

komutanlara yönelmiştir. Geçmişten ders çıkartıp gelecekte daha iyi olma görevi liderlerindir. Peor’da günahların nasıl gerçekleştiğini ve Pinehas harekete geçene kadar hiçbir direniş olmadığını gören komutanların, bu savaşta uygun denetimi sağlamaları gerektiğini bilmeleri gerekiyordu.

15. Tüm kadınları hayatta mı bıraktınız?! – Tora, barış teklifini kabul etmeyen düşmana karşı çıkılan bir savaşta tüm yetişkin erkekleri öldürüp, kadın ve çocukların esir, hayvan sürülerinin de ganimet olarak alınmasını söylemektedir (Devarim 20:13-14). Anlaşılan savaşçılar aynı emrin bu savaş için de geçerli olduğunu düşünmüşlerdir. Moşe bu nedenle, özellikle bu savaşta kadınları hayatta bırakmanın neden yanlış olduğunu açıklamaktadır. Diğer savaşlarda kadınların hayatta bırakılmasının nedeni, kadınların savaşa aktif olarak katılmamalarıdır. Burada ise Midyan kadınları, savaşı “başlatanlardır”. Bu nedenle, onlara bir istisna yapılmamalıdır.

16. Bilam’ın önerisi doğrultusunda – Krş. *Targum Onkelos*. Tam çeviriyle “*Bilam’ın sözüyle*”. Bkz. 24:14 açık. Tora orada sadece üstü kapalı bir ifade kullandıktan sonra, şimdi Peor’daki olayın tamamen Bilam’ın kötü amaçlı önerisinin bir sonucu olduğunu açıklamaktadır. Bunu şimdi yapmasının sebebi, intikamın alındığı bu noktada, bu intikamın nedeni üzerine yoğunlaşmaktır. Tora bu şekilde olayın kökünde erkek ve kadınların doğalarından kaynaklanan bir ahlaksızlık dürtüsünün değil, tamamen Bilam’ın doğal dürtüleri kötüye kullanma şeklindeki kötü amaçlı planının olduğunu vurgulamaktadır. Söz konusu olay bu nedenle sert bir intikamı hak etmektedir (25:1, Ramban o.a.).

Alternatif olarak ifade tam çevirisiyle “*Bilam’ın sözü üzerine*” şeklinde de anlaşılabilir. Buna göre, Balak Bene-Yisrael’i Bilam’ın lanetleri yoluyla alt

edebileceğini planlamış, ancak Bilam ona, onlarla başa çıkmasının mümkün olmadığını, ama korkmamasını, zira Bene-Yisrael’in Moav’ı ancak tarihin sonunda yıkacağını söyleyince (24:17), Balak da bu kez sırf kötülük etmek için Bene-Yisrael’e dostluk gösterir gibi davranarak sonunda Moav ve Midyan kızlarını kullanmış ve onları ahlaksızlığa sürüklemiştir. Tora “*Bilam’ın sözü üzerine*” diyerek, Balak’ın bu planının Bilam’ın kendisine verdiği bilginin bir sonucu olduğunu belirtmektedir (25:1, Ramban o.a.).

Peor uğruna – “Ahlaksızlığı ibadet sayan bir inancın ilahına kenetlenmek için” (Hirsch). Ya da tam çeviriyle “*Peor konusuyla ilgili olarak*”; “*Peor olayıyla ilgili olarak*”; “*Peor olayı sırasında*”.

Tanrı’ya sadakatsizlik ettirmek için – Yani “Bene-Yisrael’in Tanrı’ya sadakatsizlik etmelerini sağlamak amacıyla”. “*Sadakatsizlik*” şeklinde çevirdiğimiz sözcük *Maal*’dır. Bu kelime, ihanet (5:12) ya da kutsal bir şeyin uygunsuz kullanımını (Vayikra 5:15) gibi anlamlar alabilir. Genelde verdiği anlam, hakkı olan saygı ya da konumu birinden [ya da bir şeyden] esirgemek veya onu bir başkasıyla değiş tokuş etmek suretiyle aşağılamak şeklindedir. Burada da Midyan kadınlarının amacı, Bene-Yisrael’in Tanrı’ya olan sadakatlerini bozarak, onları kendi ilahları olan Peor’a tapınmaya ikna etmektir.

[Tuzak] Olanlar – *Targum Yonatan*. Yani “Bene-Yisrael’in düşmeleri için tuzaklık edenler”. Ya da “*kendilerini Bene-Yisrael’e teslim edenler*” (Hirsch).

Bunlardı! – İbranice *En Ena*. Baştaki *En* sözcüğü bir kişinin tepkisini ya da sözlerini tasdik etme amacıyla söyleyeceği, tartışılmaz bir gerçeği ifade eden sözlere giriş anlamı verir (krş. Şemot 8:22; burada olduğu gibi sözcüğü orada da çevirmedik). *Targum Onkelos* ve Rabi Samson Raphael Hirsch sözcüğü bu anlamıyla değer-

יֵט וְאַתֶּם חָנוּ

מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הַלֵּג נָפֶשׁ וְכָל | נִגְעַ בְּחָלָל

תִּתְחַטְּאוּ בֵּינֶם הַשְּׁלִישִׁי וּבֵינֶם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: כּוֹל-בְּגָד 20

וְכָל-כְּלִי-עוֹר וְכָל-מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל-כְּלִי-עֵץ תִּתְחַטְּאוּ: ֵס

[pasukta “bir cesede temas eden” dendiği ve bu savaşta hiçbir ceset Yahudi olmadığına göre (p. 49)] ona doğrudan temas eden [ya da temas olmadan bile olsa onu taşıyan] kişiyi *tame* yapar (*Talmud – Yevamot* 60b-61a; Raşi; 19:11 açk.).

Siz[e] ve tutsaklarınız[a ait] – Tam çeviriyle “siz ve tutsaklarınız”. Bu, pasuğun başında söylenen üçüncü ve yedinci gün paklanma gerekliliğinin askerler ve tutsaklar için geçerli olduğu gibi bir anlama yol açmaktadır – ancak bu doğru olamaz; zira *tuma* sadece Yahudiler için geçerli bir olgudur. Yahudi olmayanlar *tame* olmaz. Dolayısıyla buradaki “siz” ifadesi anlaşılır olsa da, “tutsaklarınız” sözcüğünü anlamak güçtür – ne de olsa tutsaklar Yahudi değildir, dolayısıyla *tame* olmadıklarına göre arınma sürecinden geçmelerine de gerek yoktur. Raşi bu zorluk üzerinde durur ve ifadeyi şöyle açıklar: “Siz şimdi paklanmalısınız. Ama tutsaklarınız, ileride Yahudilik’i kabul ederlerse ve ondan sonraki yaşamlarında bir ölüyle herhangi bir şekilde temas ederlerse, o zaman onlar da *tame* olacaklardır ve yedi günlük arınma sürecinden geçmeleri gerekecektir” (*Sifre* 157). Dolayısıyla Raşi’ye göre Tora burada bir kuralı öğretmektedir: Her ne kadar Yahudi olmayan biri *tuma* kapmazsa da, eğer Yahudilik’i kabul ederse, *tuma* konusunda da bir Yahudi’den farkı kalmayacak, tıpkı doğuştan bir Yahudi gibi *tuma* kuralları onu da bağlayacaktır. [Ama Yahudi olmayan biri, bir ölüye temas ettikten sonra Yahudilik’i kabul ederse, bu noktada henüz *tuma* kapmadığı için özel bir arınma sürecinden geçmesine de gerek yoktur (*Beer Basade; Emek Anetsiv*). Sadece Yahudilik’e geçiş sürecinin bir parçası olarak *mikve*ye dalar; ama bunun *tumayla* ilgisi yoktur ve yeniden doğuşu simgeler.]

Başka kaynaklar, Yahudi olmayan kölelerin Tora’nın bazı kurallarından sorumlu hale gelmesinden yola çıkarak, buradaki tutsakların

da köle statüsünde oldukları için bazı yönlerden Yahudiler’e benzer konum taşıdıklarını, dolayısıyla onların da arınma sürecinden geçmesi gerektiğini belirtir (Ralbag; *Tsafenat Paameah*). Bir açıklamaya göre tutsaklar arasında Yahudilik’e sırt çevirmiş Yahudiler de vardır ve onların da arınma sürecinden geçmesi gerekecektir (*Midraş Agada*).

Çevirimizi Ramban’ın açıklaması doğrultusunda yaptık. Buna göre “siz ve tutsaklarınız” sözcükleri, sıradaki pasuğa bir giriş niteliğindedir. Zira her ne kadar Yahudi olmayan biri *tuma* kapmazsa da, bu durumun onun giysileri ve eşyaları üzerinde bir etkisi yoktur ve bu eşyalar bir ölüye temas ettiği takdirde *tame* olur. Burada da askerlerin olduğu gibi tutsakların da bir ölüye temas etmiş olan giysi ve diğer eşyaları *tame* olduğundan, bunlar, halkın geri kalanına da *tuma* bulaştırmaması için arınma sürecinden geçirilecektir.

20. Keçiden elde edilen tüm eşyalar – İbranice *Kol Maase İzim*. Sadece “*Maase İzim – Keçi Ürünleri*” denseydi keçi kılından üretilmiş şeyler anlaşılırdı. “*Kol – Tüm*” sözcüğünün eklenmesi, boynuz, toynak ve kemik gibi, keçinin bedenindeki diğer kullanışlı kısımlardan üretilen eşyaları da kurala katmaktadır (*Talmud – Hulin* 25b; Raşi).

Paklanmalıdır – İbranice *Tithatau*. Bunun tam çevirisi “*paklanın; kendinizi paklayın*” şeklindedir. Ancak pasukta eşyalardan bahsedildiği için, buradaki anlamı olasılıkla “[*bu eşyaları*] *kendiniz için paklayın*” şeklindedir (Hirsch). Alternatif olarak “tüm bu eşyalarla birlikte paklanın” (İbn Ezra). Ya da [çevirimizin takip ettiği görüşe göre] “bu eşyalar paklansın” (a.k.). Bkz. 19:18.

¹⁹ “Size gelince... Yedi gün boyunca [ana] kampın dışında kamp kurun – adam öldüren ve bir cesede temas eden herkes. Üçüncü ve yedinci gün paklanacaksınız. Siz[e] ve tut-saklarınız[a ait] ²⁰ tüm giysiler, tüm deri mamulleri, geçiden elde edilen tüm eşyalar ve tüm ahşap aletler [de] paklanmalıdır.”

19. [Ana] Kampın dışında kamp kurun – Çölde eşmerkezli üç kamp vardı: *Mişkan* bölgesini tanımlayan *Şehina* kampı, onun etrafındaki Levi kampı ve en dıştaki Yisrael kampı. Sıradaki pasuklarda sözü geçen yedi günlük arınma süreci, ölü nedeniyle oluşan *tumanın* ortadan kaldırılması içindir. Bu şekilde *tame* olmuş bir kişinin girmesi yasak olan tek kamp *Şehina* kampıdır (bkz. 5:2 açık., *Kamptan göndersinler* k.b.). Ama böyle biri, Levi ve elbette Yisrael kamplarına girebilir. Dolayısıyla Raşi’ye göre burada bahsi geçen kamp *Şehina* kampıdır: “*Şehina* kampının dışında kamp kurun”.

Alternatif olarak, burada istisnai bir önlem alınmış da olabilir. Her ne kadar ölü nedeniyle *tame* olan bir kişi normal Yisrael kampına girebilirse de, Moşe, onların teması sonucunda Yisrael kampındaki saf kişilerin yanlışlıkla *tame* olmalarının ya da bu askerlerin dalgınlıkla *Mişkan*’ın avlusuna kadar girmelerinin önüne geçmek amacıyla, onlara, arınana kadar tüm kampın dışında kalmalarını söylemiştir (Ramban; *Hizkuni*; *Beer Basade*). Çevirimizde bu görüş doğrultusunda “[ana]” eklemesini yaptık.

Adam öldüren – İbranice *Oreg Nefes*. Tam çeviriyle “*can öldüren*”. Ölüye temastan kaynaklanan *tuma* ve bundan arınmak için gereken yedi günlük prosedür *Perek* 19’da açıklanmıştır. Buradaki ifade ise, sadece temas etmenin değil, bir kişiyi doğrudan temas etmeden, elde tutulan ve doğrudan kurbanın bedenine temas ettirilerek kullanılan bir kılıç ya da benzeri bir silah yoluyla öldürmenin de aynı *tumaya* yol açtığını öğretmektedir.

Pasuk “*adam öldüren*” dediği için burada akla aynı *tumanın* herhangi bir şekilde adam öldüren biri için geçerli olabileceği sonucu gelebilirdi. Yani örneğin birini ok atarak ya da uzaktan etki eden başka bir silahla öldürenin de aynı *tumayla tame* olduğu düşünülebilirdi. Ancak Tora, bunun hemen ardından “*bir cesede temas eden*” sözlerini vererek, adam öldürme ile cesede direkt teması

bağdaştırmıştır. Bu da, söz konusu *tumanın*, elindeki bir silahı temas ettirerek adam öldüren biri için geçerli olduğuna işaret eder [ama birini uzaktan öldüren kişi, *tame* olmaz] (*Sifre*, *Hukat* 127; Raşi).

Kurala göre, bir kişi bir ölüye doğrudan dokunmaz, ama ölüyle temas halindeki [*tuma* kapmaya elverişli] bir nesneye dokunursa – ki bu örnekte elindeki silah böyle bir nesnedir – ölüye doğrudan dokunmuş gibi *tame* olur (Raşi). Ramban’ın takip ettiği ekole göre bu, kullanılan nesne *tuma* kapmaya elverişli herhangi bir maddeden yapıldıysa bile ve ona, ölüyle teması kesildikten sonra dokunulmuşsa bile doğrudur. Ramban’ın ekolüne göre ise, bu sadece kılıç gibi metal nesneler için geçerlidir. Ama eldeki, ölüye temas ettirilen nesne *tuma* kapabilecek başka bir maddeden yapılmışsa, Tora’ya göre bu da *tumaya* yol açmasına rağmen, bu, ölüye dokunmuş gibi yedi günlük ağır bir *tuma* değil, bir günlük hafif *tumadır* – ama Hahamlarımız bu kuralı ağırlaştırarak metal haricinde bir şeyden mamul nesnelerin de yedi günlük *tumaya* yol açmalarına karar vermişlerdir. Ve bu ekole göre tüm bunlar, ölüyle “temas halindeki” [metal haricindeki] bir nesneye dokunma durumunda geçerli olacak kurallardır. Öte yandan eğer bir kişi, ölüye değmiş ama artık onla teması kesilmiş olan *tuma* kapmaya elverişli [metal haricindeki] bir nesneye dokunursa, yedi günlük ağır *tumayla* değil, bir günlük hafif *tumayla tame* olur. Yani kızıl bir ineğin küllerinin karıştırıldığı suyla yapılan özel arındırma işleminden geçmesine gerek yoktur; sadece *mikveye* dalar ve akşam olduğunda arınmış olur (*Mesiah İlemim*).

Üçüncü ve yedinci gün paklanacaksınız – “Üzerinize ‘serpme suyu’ serpilecek” (krş. *Targum Onkelos*; bkz. 19:12). Zira savaştan dönen herkes, mutlaka bir ölüyle temas ettiği için, bundan kaynaklanan ağır *tuma* ile *tamedir*.

Yahudi olmayan bir kişinin ölü bedeni, altında bulunduğu çatının altına *tuma* yaymaz; ama

- 21 כֹּא וַיֹּאמֶר אֶלְעִזֵּר הַכֹּהֵן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה וְאֵת
 22 חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ כֹּב אַךְ אֶת־הַזֵּהָב
 וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרָזִל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת׃

öfkenin ne denli olumsuz bir tepki olduğunu gözler önüne sermektedir (bkz. 20:10-11 ve Vayikra 10:16 açık.). *Talmud*'daki Hahamlar'dan Reş Lakiş şöyle der: “Öfkelenen kişi bilgeyse, bilgeliği uzaklaşır; peygamberse, peygamberlik gücü uzaklaşır” (*Talmud – Pesahim* 66b).

Elazar, [Tora'nın tüm emirlerini Tanrı Moşe'ye emretmiş olmasına ve bunu ayrıca söylemeye gerek olmamasına rağmen (*Mizrahi*; *Sifte Hahamim*)] hocası Moşe'ye saygı ifadesi olarak sözlerine “*Tanrı'nın Moşe'ye emrettiği*” ifadesini eklemiştir (Raşi). Öte yandan, Hahamlarımız, Moşe orada olmasına rağmen bu kuralları şahsen açıkladığı için Elazar'ın Tanrı tarafından cezalandırıldığını belirtirler. Elazar, ağabeyleri Nadav ve Aviu'nun hatasına düşmüş ve hocasının bulunduğu bir ortamda, kanuni bir karar beyan etmiştir – ki bu, Elazar bu söylediklerinin kendisine değil hocası Moşe'ye ait olduğunu vurgulamış olmasına rağmen, ciddi bir günahıdır (bkz. Vayikra 10:1 açık., *Yetkisiz bir ateş* k.b.). Bunun bir sonucu olarak Elazar mevkiini kaybetmiştir (*Talmud – Eruvin* 63a; bkz. 27:20 açık., *Elazar'ın önünde duracak* k.b.).

Bir görüşe göre ise Moşe kuralları unutmamış, ancak öfke halindeyken hataya düşebileceği için kuralları kendisi açıklamak yerine bunu Elazar'a bırakmıştır (Maarik). Başkaları ise, buradaki kuralları Elazar'ın açıklamasını, *Para Aduma* ile ilgili kuralların da ilk olarak Elazar'a yönelik verilmesine bağlar (İbn Ezra; bkz. 19:3-4). Aslında Elazar burada *Para Aduma* değil, kapların sıfırlanması ile ilgili kuralları açıklayacaktır, ancak yine de, bu kurallar içinde *Para Aduma*'nın küllerini içeren “*serpme suyu*”ndan bahis vardır (*Daat Mikra*; bkz. p. 23).

Savaşa gelen – Tora “*savaştan dönen*” demediğine göre, anlaşılan Elazar bu kanunları askerlere

henüz savaşa gitmeden önce öğretmiştir (Hirsch). Ancak ayrıca bkz. 10:9 açık.

Bu... Tora hükmüdür – İbranice *Hukat Atora*. Bu ifade, özellikle ölü nedeniyle oluşan *tumadan* arınma süreci için kullanılır (bkz. 19:2).

22. Yalnız – İbranice *Ah*. Bu, anlamda sınırlama belirten bir sözcüktür. Böylelikle Elazar'ın sözleri şu anlama gelmektedir: “Moşe Rabenu size şu ana kadar sadece *tumadan* arınma konusundaki kurallardan bahsetti. *Yalnız*; ele geçirdiğiniz kapları yiyecek pişirmekte kullanmak için sadece onları *tumadan* arındırmanın yeterli olduğunu düşünmeyin. Altın, gümüş, bakır, demir, kalay ve kurşundan mamul kapkacağı kullanabilmek için onları ayrıca sıfırlama işleminden geçirmeniz ve *mikveye* daldırmanız gerekiyor” (Raşi; bkz. s.a.).

Hahamlarımız ise buradan söz konusu sıfırlama kuralları hakkında ek bir ayrıntıyı öğrenirler. “*Yalnız altın, gümüş...*” ifadesi, sıfırlama işlemine başlamak için, öncelikle eldeki kabın tüm pislik ve pastan arındırılması gerektiğini gösterir: “Sıfırlama işlemi, metal kabı *yalnız* o kalacak şekilde temizledikten sonra başlatabilirsiniz.”

[145. Savaş Sonrası Arınma]

²¹ Koen Elazar, savaşa gelen ordu mensuplarına “Bu, Tanrı’nın Moşe’ye emrettiği Tora hükümüdür” dedi.

²² “Yalnız; altın, gümüş, bakır, demir, kalay ve kurşun için [ayrıca şunları da yapmalısınız]:

21-24. Kapları Kaşer hale getirme kuralları. Bu bölüm, Midyan savaşında ele geçirilen giysi ve eşyaların, yeni Yahudi sahiplerince kullanılabilir duruma getirilmesi için geçirilmesi gereken prosedür hakkındadır. Bu kuralların bir devamı olarak, günümüzde bile bir Yahudi, Yahudi olmayan birinden aldığı kapkacağı kullanmadan önce de aynı prosedürü uygulamalıdır. Yahudi olmayan birinden alınan ya da böyle biri tarafından üretilmiş olma olasılığı bulunan ama hiç kullanılmamış olan bir kap *mikveye* daldırılmalıdır. Bu, Yahudilik’i kabul eden birinin, geçtiği süreç dâhilinde *mikveye* dalmasına benzer (*Talmud Yerusalmi – Avoda Zara* 5:15). Bu işlem sonucunda, kap Yahudiler için kullanılabilir hale gelir [bu gereklilik sadece metal ve camdan yapılmış kaplar ve çatal-bıçak gibi aletler için geçerlidir] (bkz. p. 23 açk., *Serpme suyuyla paklanmalıdır* k.b.).

Öte yandan eğer Yahudi olmayan birine ait “kullanılmış” bir kap söz konusuysa – ki bunun anlamı o kapta *Kaşer* olmayan yiyeceklerin pişirilmiş olduğudur – o zaman, *mikveye* daldırmanın yanında, bu kap [eğer bu işleme uygun bir maddeden üretilmişse] nötr hale getirilmelidir (bkz. p. 23 açk.).

Bu konudaki kuralların verilmesi için Midyan savaşının beklenmiş olması ilginçtir. Ne de olsa Bene-Yisrael daha önce de Sihon ve Og’la savaşlar yapıp tüm şehirlerini – ve elbette birçok kapkacağı – ele geçirmişlerdir. Öyleyse bu kurallar orada değil de burada söylenmiştir? Ramban bu soruya şöyle cevap verir:

Sihon ve Og’la yapılan savaşla Midyan savaşı arasında temel bir fark vardır. Sihon ve Og’un toprakları savaş sonunda Bene-Yisrael’e ait olmuş, Erets-Yisrael’in bir uzantısı konumu

almıştır. Tora, daha ileride Bene-Yisrael’in, Erets-Yisrael’de ele geçirecekleri, her türlü iyi şeyle dolu evlerin tadını çıkarabileceklerini ima edecektir (Devarim 6:11). Bu, elde edecekleri her şeyi olduğu gibi kullanabilecekleri şeklinde istisnai bir izin anlamına gelmektedir. Sihon ve Og’un toprakları da Erets-Yisrael’in bir uzantısı haline geldiği için, orada ele geçirilen metal yiyecek kapkacağı da hiçbir işlem gerektirmeksizin Bene-Yisrael’in kullanımına açık olmuştur. Ama Midyan öyle değildir. Bu savaş, toprak elde etmek değil, intikam almak için yapılmıştır ve Bene-Yisrael zafer sonrasında da bu şehirlere hiç yerleşmemişlerdir. Dolayısıyla burası Erets-Yisrael ile benzer konumda değildir ve ele geçirilen tüm kapkacağın, kullanılmadan önce belli işlemlerden geçirilmesi gereklidir. Tora işte bu nedenle söz konusu işlemlerle ilgili kuralları burada açıklamaktadır.

Buna benzer şekilde, biraz aşağıda, Midyan savaşında elde edilen ganimetten Koen ve Leviler’e belirli bir pay ayrıldığını görüyoruz. Sihon ve Og’la yapılan savaşta elde edilen ganimetten ise Koen veya Leviler hiçbir şey almamıştır. Bu farklılık da, yukarıda belirtilen ayrılığa bağlıdır. Koen ve Leviler Midyan savaşında pay almışlardır, çünkü bu bir intikam savaşındır ve Midyan Erets-Yisrael’in bir parçası olmayacaktır. Ama Sihon ve Og’a ait topraklar, Erets-Yisrael’in uzantısı haline geldiği için, Koen ve Leviler hiçbir şey almamışlardır; zira onların Erets-Yisrael’de de payları yoktur – ganimette bile (bkz. 18:20 açk.) (Ramban).

21. Koen Elazar – Bu kuralları normal şartlarda Moşe’nin açıklaması gerekirdi. Ancak Moşe öfkeleniği için (p. 14), hataya düşmüş ve bu kuralları tam hatırlayamamıştır (*Sifre* 157; Raşi). Bu nedenle kuralları Elazar açıklamıştır. Bu,

23 כג כל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אֹךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים:

kuraldır. Toprak ya da plastik kaplar için ise böyle bir gereklilik yoktur.

☞ **Tevilat Kelim.** Yahudi olmayanlardan alınan kapların mikveye daldırılmasına “*Tevilat Kelim* – *Kapların Daldırılması*” adı verilir.

Rabi Samson Raphael Hirsch, *Tevilat Kelim* gerekliliğinin neden sadece metal yiyecek kapları ve aletleri için geçerli olduğunu şu sembolizmle açıklar: Yahudi olmayan birinin iyeliğinden bir Yahudi’nin iyeliğine geçen metal bir yiyecek aleti, hiçbir şekilde *tame* değilse ve yasak hiçbir yiyecek için kullanılmamışsa bile mikveye daldırılmayı gerektirir. Bu, kutsiyeti vurgulayan bir kuraldır ve bir Yahudi’ye, fiziksel yeme zevkinin bile kutsal bir düzlemde gerçekleşmesi gerektiğini hatırlatmayı amaçlar. Metal eşyalar, insanın bu doğanın üzerindeki “manevi [= fiziki olmayan; düşüncese] ve fikirsell” hâkimiyetini simgeler. İnsan metal hammaddeyi alır ve manevi yönünden gelen yaratıcılığı ile onu yüksek ısıda istediği şekle sokar. Buna karşılık, yemek-içmek, insanın tamamen “fiziksel” bir eylemidir. Dolayısıyla “metal- den üretilmiş yiyecek amaçlı aletler”, insanın fiziksellik-maneviyat şeklindeki birleşiminin simgesidir. Yalnız burada kap ya da alet, yiyeceğe hizmet için üretildiğinden, sembolizm de maneviyatın, insanın fiziksel doğasının hizmetinde oluşu şeklindedir. Öte yandan, Tora’nın rehberliğinde sürülen Yahudi yaşamında bunun tersi söz konusudur; fiziksel her şey, yüksek manevi amaçlara ulaşmak ve Tanrı’ya ibadet etmek için birer araç olarak kullanılır. İşte Tora bu nedenle, özellikle bunun aksini simgeleyen “yiyecek amaçlı metal kapların” mikveye daldırılmasını emretmektedir. Mikve kutsiyetin sembolü olduğu için, bu işlem, Yahudi’ye, her şeyin hedefinde mane-viyatın olması gerektiğini hatırlatır. Bu da insanın, maneviyattan kaynaklanan özgürlük konu-sundaki bilincini güçlendirir ve onun günaha karşı daha kuvvetli bir korumaya sahip olmasını sağlar.

Cam kaplar da metale benzer şekilde, hammad- denin yüksek ısıda eritilip insanın istediği ve tasarladığı şekle sokularak üretildiği için, metalle benzer bir sembole sahiptir. Hahamlarımız’ın, yiyecek amaçlı cam [ya da camla kaplı] kapların da öncelikle mikveye daldırılmasını öngörmeleri, yukarıdaki sembolizmle bire bir uyusmaktadır.

Sudan geçirmelisiniz – Yukarıda bahsi geçen sıfırlama işlemleri, sadece sıcakta kullanılan kaplar ve eşyalar için geçerlidir. Ama eğer “*ateşte kullanılmayan*” bir kap söz konusuysa, yani kap sadece soğuk yiyecek ya da içecekler için kullanılmışsa, özel bir sıfırlama işlemine gerek yok- tur. Yapılması gereken tek şey, onu “sudan geçirmektir” – yani üzerindeki yiyecek artıkları iyice temizlendikten sonra (Ramban) onu mik-veye daldırmak gerekir ve bu yeterlidir (Raşi).

☞ **Özet.** Sonuç olarak burada savaşta ele geçi- rilen metal yiyecek eşyaları üç işlem- den geçirilecektir: [1] Ölü nedeniyle oluşan *tumadan* arıtıl- mak üzere yedi günlük arınma sürecinden geçi- rilecek, üçüncü ve yedinci günlerde *Para Aduma* küllerini içeren “serpme suyu” bunların üzerine serpilecektir. [2] Yemeğin sıcakken temas ettiği yiyecek eşyaları, temizlendikten sonra, uygun yöntemle “sıfırlanacak”, yani içine özümsemiş *Kaşer* olmayan yiyecek ve tad zerrecikleri etkisiz kılınacaktır. [3] Yahudi iyeliğine geçişleri nedeniyle, bu kaplar mikveye daldırılacaktır.

Bu işlemlerin son ikisi günümüz için de geçerli olan kurallardır. Buna göre Yahudi olmayan birinden alınmış ya da Yahudi olmayan biri tarafından üretilmiş bir metal [ya da cam] kap, yepyeniye bile mikveye daldırılmalıdır. Eğer kul- lanılmışsa, ayrıca uygun yöntem kullanılarak “sıfırlanmalıdır” da. [Tora’nın “sıfırlama” konu- sundaki emri sadece son yirmi dört saat içinde kullanılmış olan kaplar içindir (*Talmud – Avoda Zara* 75b). Ancak Hahamlarımız bu kuralı genişleterek, bir kabın *Kaşer* olmayan bir yiyecek için en son kullanılıştan birkaç yıl geçmiş olsa bile, öncelikle sıfırlanmasını şart koşmuşlardır (Rabenu Behaye). Olasılıkla bu genişletmenin temelinde buradaki özel kural vardır. Midyan savaşında ele geçirilen kapların sıfırlanması da “özel” bir kuraldır, zira savaşçılar arınmak üzere yedi gün kamp dışında duracaklarına göre, elbette kapların yasak yiyecekler içinde en son kullanılışının üzerinden yirmi dört saat geçmiş olacaktır. Yani Tora kuralına göre bu kapların sıfır- lanmasına gerek yoktur. Ama Moşe ve Elazar, buna rağmen özel bir istisna olarak bu kuralı şart koşmuşlardır.

²³ Ateşte kullanılan her şey, [siz onu] ateşten geçirdikten sonra arınacaktır – ancak serpme suyuyla paklanmalıdır. Ateşte kullanılmayan her şeyi ise sudan geçirmelisiniz.

23. Ateşte kullanılan – Tam çeviriyle “*ateşe gelen*”. Yani “bir yemek pişirmek üzere ateşte kullanılan” (Raşi).

Genel prensip, sıcaklığın maddelerin gözeneklerini genişlettiği, böylece bir kabın, kendisine değen yiyeceklerin tadını özümsemiştiği şeklindedir. Bu nedenle, bir kabın tamamen sıfırlanması için, yiyeceğin tadını özümsemiştiği şekil ve ısıya göre, ona denk bir yöntem kullanmak gerekir. Hahamlarımız’ın kullandıkları terimle “**Keveleo, Kah Poletto** – *Nasıl Yuttuysa, Öyle Dışarı Atar*”. Bir kap sulu yiyeceklerin pişirilmesi için kullanılmışsa, fokurdar derecede kaynayan su dolu bir kazana daldırılarak sıfırlanır [bu yönteme “**Agala** – *Kusturma*” adı verilir]. Eğer şiş, ızgara gibi, doğrudan ateşte kullanılan ve yiyeceklerle arada sıvı olmadan doğrudan temas eden bir eşyaysa, o zaman metal kızıllaşıp kadar ateşte tutulur [bu yönteme “**Libun** – *Beyazlatma* (=akkor haline getirme)” adı verilir] (*Talmud – Avoda Zara* 75b; Raşi). Önceki açıklamada belirtildiği üzere tüm bunlardan önce, kapların, üzerindeki görülebilir yiyecek artıklarından arındırılması şarttır. Ayrıca bkz. Vayikra 6:21 açık.

Not: Bu konuda başka ayrıntılar da vardır. Buna göre bazı kapların sıfırlanması mümkün değildir. Bazılarının ise sıfırlanmasına gerek yoktur. Sonuç olarak burada yazılan özet bilgilere göre hareket edilmemeli, günlük Yahudi hayatıyla iç içe olan bu konu daha geniş bir şekilde öğrenilmelidir. Geniş açıklamalar için bkz. *Pesah Agadası* (Gözlem Yayınları) s.7-9.]

Ateşten geçirdikten sonra – Bunun anlamı sadece ateşten öylesine geçirmek değil, kabın kullanım şekline göre, önceki açıklamada sözü edilen *Agala* ya da *Libun* yöntemlerinden birini kullanmaktır (*Mesiah İlemim*).

Arınacaktır – Bu, *tumadan* arınmak değildir; zira bu işlem için *mikve* gerekir. Bu bağlamda “arınma”dan kasıt, kapların uygun yöntemin kullanılmasıyla sıfırlanmasıdır (*Talmud – Avoda Zara* 75b; Ramban).

Serpme suyuyla paklanmalıdır – “*Serpme suyu*” şeklinde çevirdiğimiz ifade **Me Nida**’dır. Bu çeviri, pasuğun basit anlamına göredir. Burada savaş sonrası arınma prosedürlerinden bahsedildiğine göre, ele geçirilen tüm kapların, ölüye temastan kaynaklanan *tumadan* arındırılma süreci çerçevesinde, Kızıl İnek külleriyle

karıştırılmış olan “serpme suyu” ile paklanması gerekmektedir (Raşi; Raşbam; İbn Ezra; bkz. 19:9 ve 19:19 açık.). Tora “[siz onu] ateşten geçirdikten sonra arınacaktır – ancak [o zaman bile] serpme suyuyla paklanmalıdır” sözleriyle “Bir kabı *Libun* yöntemiyle sıfırlasanız bile bu onun ölüden kaynaklanan *tumasını* ortadan kaldırmaz; bu nedenle, kullanabilmeniz için onu serpme suyu ile paklamanız gerekmektedir” anlamını kastetmektedir (Sforno). [*Tumadan* arındırma gerekliliği, söz konusu kapların hiçbir kısıtlama olmadan kullanılabilmesi içindir. Ama *tame* bir kap sadece günlük işlerde kullanılacaksa ve içinde kutsal nitelikli hiçbir yiyecek pişirilmeyecekse, arınma sürecinden geçirilmesi şart değildir. Yine de böyle bir kap, aynı zamanda bir *tuma* kaynağı olduğu için bu haliyle bırakılmaması daha doğrudur.] {Buradaki, *tumaya* dair her kuralın *Bet-Amikdaş* dönemini ilgilendirdiğini, ama günümüzde pratik bir uygulaması olmadığını tekrar hatırlatmakta fayda vardır. Ama bu, buradaki *tuma* ile ilgili kurallarla sınırlıdır. İşlenen diğer kurallar günümüz için de geçerlidir (bkz. aşağıda Özet k.b.).}

Öte yandan **Nida** sözcüğü aynı zamanda, âdet nedeniyle *temea* konumunda olan bir kadına verilen sıfattır (bkz. Vayikra 15:19 v.d.). Dolayısıyla **Me Nida** (=“*nida suyu*”) aynı zamanda “bir *nidanın* arınmak için kullandığı su” şeklinde de anlaşılabilir. *Nida* konumundaki bir kadın, arınma sürecini tamamlamak için [gereken asgari miktar olan 40 *sea* su içeren] bir *mikveye* [ya da doğal bir su kaynağına] daldığına göre, **Me Nida** ifadesi, aynı zamanda *mikveyi* tanımlar. Bu doğrultuda, Hahamlarımız, Yahudi olmayan bir kişiden satın alınan ya da böyle bir kişi tarafından üretilmiş olan bir kabın, kullanılmadan önce *mikveye* daldırılması gerektiğini öğretirler. Böylelikle pasuk şöyle demektedir: “Ateşte kullanılan her şey, siz onu, kullanım şekline göre gereken sıfırlama işleminden (bkz. ö.a.) geçirdikten sonra sizin için kullanılabilir hale gelecektir – ama her durumda, öncelikle bu kabı *mikveye* de daldırmanız gerekir” (Raşi; bkz. *Pesah Agadası*, s. 7, *Yeni Kapkacak İçin Tevila* k.b.).

Tora’nın emri doğrultusunda önceki pasukta listelenen metallerden mamul kaplar, kullanılmadan önce *mikveye* daldırılmalıdır. Orada listelenmeyen metallerden ya da camdan mamul kapların da kullanılmadan önce *mikveye* daldırılması, Hahamlarımız tarafından öngörülmüş bir

כֹּד וְכִבְסֵתָם

24

בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תִּבְּאוּ אֶל־הַמִּחֲנֶה: ס

25-26

רַבִּיעִי כֹה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כֹּה שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹת הַשְּׁבִי בְּאֲדָם וּבִבְהֵמָה אֹתָהּ וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:

27

כֹּה וְחִצִּיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹת בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיְצְאִים לְצָבָא וּבֵין

28

כָּל־הָעֵדָה: כֹּה וַיְהִרְמֵת מָכֶס לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיְצְאִים

לְצָבָא אֶחָד נָפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמָּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר

29

וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן: כֹּס מִמַּחְצִיתָם תִּקְחוּ וְנָתַתָּה לְאֶלְעָזָר

30

הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה: וּמִמַּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח | אֶחָד | אֶחָד

מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן

מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:

31

דָּא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ikiye bölünmesi için bir model teşkil etmiştir (bkz. Şemuel I 30:24; Ralbag).

1/500'lük vergi – Tam çeviriyle “*vergi [olarak] beş yüzdən, bir can*”. Yani “türüne göre her beş yüz canlıdan biri”.

29. Koen Elazar’a ver – Normal şartlarda savaş ganimetinden Koenler’e pay verilmez. Bu, sadece Midyan savaşında görülen istisnai bir durumdur (Ramban; Hirsch).

30. [Diğer] Tüm hayvanlardan – Örneğin develer (*Hizkuni*; İbn Ezra). Ancak ne bunların toplam adedi ne de Elazar’a verilen kısımdan bahis vardır. Olasılıkla bu hayvanlardan sadece önemsiz miktarda ele geçirilmiştir (a.k.).

50’de bir ... Leviler’e – Savaşabilen erkeklerin 50’de biri savaşa gitmiştir – 600.000’den 12.000 kişi. Dolayısıyla Bene-Yisrael, tıpkı savaşa kendi savaşabilecek nüfuslarının ellide birini göndermeleri gibi, ganimetin de ellide birini Leviler’e bağışlayacaklardır. Ancak bu, normalde Leviler’e verilen *maaser* ile aynı sınıfta değildir; sadece

onların kutsal görevleri için kendilerine verilen özel bir saygı hediyesidir. Leviler normal şartlarda kendilerine tarım ürünlerinden verilen payın onda birini *terumat maaser* adı altında Koenler’e verirler (bkz. 18:26 a.k.). Yani Koenler, normalde Leviler’in aldığından onda birini alırlar. Buna denk olarak ganimet paylaşımında da Koenler’e 1/500’lük pay verilmiştir (Abravanel).

Pay – İbranice **Ahuz**. Tam çeviriyle “*utulmuş*”. Rast-gele çekilip ayrılmış bir paydan bahsedilmektedir (Hirsch).

²⁴ “Yedinci gün, [bedeninizi ve] giysilerinizi *mikveye* daldırıp arınacaksınız. Sonra kampa girebilirsiniz.”

[146. Ganimetten Ayrılan Bağış]

²⁵ Tanrı, Moşe’ye şöyle dedi: ²⁶ “Tutsak olarak ele geçirilen insanların ve hayvanların miktarını hesapla – sen, Koen Elazar ve cemaatin atasal [ailelerinin] başkanları.

²⁷ Ele geçirilen [canlıları,] orduya katılıp savaşa tutuşanlarla tüm cemaat arasında ikiye böl.

²⁸ “Orduya katılan savaşçı adamlar[ın payın]daki insanlardan, sığırdan, eşeklerden ve davardan, Tanrı Adına 1/500’lük bir vergi ayır.

²⁹ [Bunu, onlara düşen] Yarı-paydan alıp, Tanrı Adına bağış olarak Koen Elazar’a ver.

³⁰ “Bene-Yisrael’in yarı-payından ise, insanlardan, sığırdan, eşeklerden, davardan ve [diğer] tüm hayvanlardan 50’de bir pay al ve onları Tanrı’nın *Mışkanı*’nın nöbetini tutan Leviler’e ver.” ³¹ Moşe – ve Koen Elazar – Tanrı’nın Moşe’ye emrettiği şekilde yaptı.

24. Yedinci gün ... giysilerinizi mikveye daldırıp – Bu pasuk, ölüden kaynaklanan *tuma* hakkında bir bilgi sağlamaktadır. Yahudi asker, öldürdüğü düşmana doğrudan ya da kılıcı yoluyla temastan dolayı *tamedir* ve yedi günlük arınma sürecinden geçmesi gerekmektedir. Buraya kadar önceki pasuklardan ve Perek 19’daki geniş açıklamalardan bellidir. Şimdi pasuğumuz, sadece onun değil, aynı zamanda üzerindeki giysilerin de yedi gün boyunca *tame* olduğunu söylemektedir. Normal şartlarda *Av Atuma* konumundaki bir *tuma* kaynağına temas eden nesne, *Rişon Letuma* düzeyinde *tame* olur ve *mikveye* daldırıldıktan sonra hemen akşamına arınır. Oysa burada görüldüğü üzere istisnai bir durum söz konusudur. Yahudi asker kendisi *Av Atuma* konumundadır ve temas ettiği nesne, yani üzerindeki giysileri bir değil, yedi günlük *tuma* ile *tamedir* – yani giysiler de, *Rişon Letuma* değil, askerin kendisi gibi *Av Atuma* konumundadır. Tora burada ölü nedeniyle ortaya çıkan *tuma* hakkında nesneleri ilgilendiren özel bir kuralı öğretmektedir: Ölüye temas nedeniyle *Av Atuma* konumunda olan bir kişinin temas ettiği [sadece giysi değil, *tuma* kapmaya elverişli] herhangi bir nesne de, tıpkı adamın kendisi gibi *Av Atuma* düzeyinde, yedi günlük arınma sürecini gerektiren ağır *tumayla tame* olur (bkz. 19:16 açık., *Kılıçla öldürülmüş birine* k.b.). Böylece pasuktaki “yedinci gün” ifadesinin anlamı, “ölü nedeniyle *tame* olmuş kişinin giysiye temasından itibaren geçen yedinci gün” şeklindedir (*Aamek Davar; Daat Mikra*).

[Bedeninizi ve] – Bkz. 19:10 açık. ve Şemot 19:10 açık.

Kampa girebilirsiniz – “*Şehina* kampına bile girebilirsiniz” (*Talmud – Pesahim* 66b; Raşi; Rabenu Behaye; bkz. p. 19 açık.). Ancak bundan önce, pasukta söylenenlerin dışında gün batımını da beklemeleri gerekecektir.

25-54. Ganimetin Paylaşımı ve Ayrılan Bağışlar. Tanrı, ganimetin paylaşımında savaşa gidenleri ön planda tutar. Böylece ganimetin yarısı bu askerlere bölüştürülecek, diğer yarısı da halkın geri kalanı arasında paylaştırılacaktır. Böylece kişi başına düşen ganimet açısından savaşçılar, çok daha yüksek bir pay almışlardır. Bunun yanında savaşçıların paylarından 1/500’lük bir kısım bağış olarak Koen Gadol Elazar’a verilmiş, Bene-Yisrael’in payından ise bunun on katı olan 1/50’lik bir bölüm ayrılmış ve Leviler’e verilmiştir.

26. Cemaatin atasal [ailelerinin] başkanları – Yani kabile başkanları (İbn Ezra). Tam çeviriyle “*cemaatin babalarının başkanları*”.

27. Ele geçirilen [canlıları] – İbranice *Malkoah*. Ele geçirilen insan ve hayvanlardan bahsedilmektedir (bkz. p. 11 açık.). Paylaşım sadece canlılar üzerinden yapılmıştır. Askerlerin kişisel olarak yağmaladıkları eşyalar ise kendilerinde kalmıştır (Hirsch).

Böl – Bu örnek, gelecekte de, savaşta elde edilen ganimetin, savaşçılarla geride kalanlar arasında

ב ויהי

32

המלקוח יתר הבז אשר בזזו עם הצבא צאן שש-מאות אלה
ושבעים אלה וחמשת אלפים: ג ובקר שנים ושבעים אלה:

33

ד וחמלים אחד וששים אלה: ה ונפש אדם מן-הנשים אשר
לא-ידעו משכב זכר כל-נפש שנים ושלשים אלה: ו ותהי

34-35

36

המחצה חלק היצאים בצבא מספר הצאן שלש-מאות אלה
ושלשים אלה ושבעת אלפים וחמש מאות: ז ויהי המכס ליהוה

37

מן-הצאן שש מאות חמש ושבעים: ח והבקר ששה ושלשים
אלה ומכסם ליהוה שנים ושבעים: ט וחמלים שלשים אלה

38

39

וחמש מאות ומכסם ליהוה אחד וששים: י ונפש אדם ששה
עשר אלה ומכסם ליהוה שנים ושלשים נפש: מא ויתן משה

40

41

את-מכל תרומת יהוה לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה
את-משה: חמישי מב וממחצית בני ישראל אשר חצה משה

42

מן-האנשים הצבאים: מג ותהי מחצת העדה מן-הצאן
שלש-מאות אלה ושלשים אלה שבעת אלפים וחמש מאות:

43

נד ובקר ששה ושלשים אלה: מה וחמלים שלשים אלה וחמש
מאות: מו ונפש אדם ששה עשר אלה: מז ויקח משה ממחצת

44-45

46-47

בני-ישראל את-האחז אחד מן-החמשים מן-האדם ומן-הבהמה
ויתן אתם ללויים שמרי משמרת משכן יהוה כאשר צוה יהוה

את-משה: מח ויקרבו אל-משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי
האלפים ושרי המאות: מט ויאמרו אל-משה עבדיך נשאו

48

49

את-ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא-נפקד ממנו איש:

Bizden tek kişi [bile] eksilmemiş – Basit anlamda bu, savaşın mucizeviliğini belirtmektedir. Ele geçirilen “cinsel ilişkiye uygun olmayacak yaştaki kızların” sayısı 32.000 kişi olduğuna göre, düşman ordusunun hiç de azımsanacak bir güç olmadığı açıktır. Buna karşın, düşman ordusu tamamen yok edilmişken, büyük bir mucize sonucu, savaşa sadece 12.000 askerle giden Bene-Yisrael'den

kimsenin burnu bile kanamamıştır (Talmud – Yevamot 41a). Öte yandan, Hahamlarımız bu sözlerde sadece fiziksel değil, manevi kaybın da olmadığını ima edildiği açıklamasında bulunurlar. Çok kısa bir süre önce Bene-Yisrael Midyani kadınların çekiciliğiyle çok ciddi günahlar işlemişlerdir. Buna rağmen, savaş sırasında Yahudi askerlerin hiçbirini aynı hataya düşüp Midyani

³² Ordu mensuplarının yağmaladıkları çapulun dışında ele geçirilenler şöyleydi: 675.000 davar, ³³ 72.000 sığır, ³⁴ 61.000 eşek ³⁵ ve erkeklerle yatmaktan anlamayan kadınlardan [oluşan] insanlar – toplam 32.000 kişi.

³⁶ Orduyla çıkanlara düşen yarı-pay: Davar sayısı: 337.500 [baş].

³⁷ Davardan Tanrı Adına [ayrılan] vergi 675 [baş hayvandı].

³⁸ Sığır: 36.000 [baş]. Tanrı Adına [bunlardan ayrılan] vergi 72 [baş hayvandı].

³⁹ Eşekler: 30.500 [baş]. Tanrı Adına [bunlardan ayrılan] vergi 61 [baş hayvandı].

⁴⁰ İnsanlar: 16.000 [kişi]. Tanrı Adına [bunlardan ayrılan] vergi 32 kişiydi.

⁴¹ Moşe Tanrı Adına bağış [olarak ayrılan] vergiyi, Tanrı'nın Moşe'ye emrettiği şekilde Koen Elazar'a verdi.

⁴² Moşe'nin savaşan kişilerden ayırdığı, Bene-Yisrael'e ait diğer yarı-paya gelince...

⁴³ Cemaatin davardaki yarı-payı 337.500 [baş hayvandı. ⁴⁴ Ayrıca] 36.000 sığır,

⁴⁵ 30.500 eşek ⁴⁶ ve 16.000 insan [vardı].

⁴⁷ Moşe, Bene-Yisrael'in yarı-payındaki insan ve hayvanlardan 1/50'lik payı aldı ve onları, Tanrı'nın Moşe'ye emrettiği şekilde, Tanrı'nın *Mişkanı*'nın nöbetini tutan Leviler'e verdi.

⁴⁸ Ordunun binlerinin komutanları, binbaşılar ve yüzbaşılar Moşe'ye yaklaştılar

⁴⁹ ve Moşe'ye "[Biz] Kulların, emrimiz altındaki savaşçı kişilerin nüfusunu belirlediler" dediler. "Bizden tek kişi [bile] eksilmemiştir!"

32. Ordu mensuplarının – Tam çeviriyle "ordu halkının". Alternatif olarak "orduya katılan halkın" (*Targum Onkelos*).

Çapulun dışında – Sadece canlılar – ele geçirilen hayvanlar ve tutsak alınan insanlar – paylaşılacaktı. Ama ordu mensuplarının savaş sırasında aldıkları menkuller onlara aitti (bkz. p. 53; Raşi; krş. *Midraş Agadol*; p. 12, Rabenu Behaye o.a.). Savaşçılar hayvan ve tutsakları ise tüm halk adına ele geçirmişlerdir ve kendilerine hiç pay almadan bunları Moşe ile Elazar'a teslim etmişlerdir (bkz. p. 11 açk.; *Emek Anetsiv*). Alternatif olarak "savaşta yok edilenlerin dışında" (*Lekah Tov*); ya da "yenenler dışında" (İbn Ezra; *Hizkuni*).

Ele geçirilenler – Tora burada sayısal ayrıntıya girerek ele geçirilen hayvanları ve esir alınan insanları listelemektedir. İbn Ezra'ya göre, Tora'nın detaylara yer vermesinin nedeni, Bene-Yisrael'in büyük ve varlıklı bir ulusu yendiklerini vurgulamaktır.

35. Toplam 32.000 kişi – Tam çeviriyle "tüm canlar 32.000".

36. Yarı-pay – Sıradaki pasuklarda tüm ganimetin yarısı yine ayrıntılarla listelenmektedir. Aslında okuyucu sadece "yarı-pay" ifadesini değerlendirebilir, önceki pasuklarda verilen sayıları ikiye bölerek de buradaki sayılara ulaşabilirdi. Ancak Tora yine de bu sayıları açık bir şekilde vermektedir. Ramban'a göre bunun amacı, paylaşım gerçekleşene kadar, ganimette hiçbir eksilme olmadığını vurgulamaktır. Yani savaşın

bitiminden paylaşımın gerçekleşmesine kadar olan sürede, ele geçirilen hayvan ve insanlardan ölen olmaması – ve Ramban'a göre bu bir mucizedir.

Or *Ahayim* ise kısa zamanda ölü olmamasını büyük bir mucize olarak görmez. Ona göre bu ayrıntıların amacı, payların hangi hesaba göre ayrıldığını açıklamaktır. Tora'nın dilinde, belirli bir kesrin hesabı için iki yol vardır. Örneğin Leviler'e verilen 50'de birlik pay iki şekilde hesaplanabilirdi: Toplam ganimet ya 51'e bölünüp, bunların biri Leviler'e verilir, kalan 50 pay da Bene-Yisrael'de kalırdı [ve böylece bağış, Bene-Yisrael'in aldığı 50'de biri olurdu], ya da 50'ye bölünüp, biri Leviler'e verilir, Bene-Yisrael'e de 49 pay kalırdı [yani bağış, "toplamın" 50'de biri olurdu]. Burada verilen sayılar, söz konusu bölümün 1'e 49 pay dağıtımı olacak şekilde gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

48. Komutanlar ... Moşe'ye yaklaştılar – Bunlar Moşe'nin daha önce çıkmış olduğu subaylardır. Ellerindeki ganimeti *Mişkan*'a bağışlar-ken, olasılıkla bir yandan da Moşe'nin kendilerine olan tavrındaki olumsuzluğu gidermeyi de amaçlamışlardır. Ona hitap ederken kendilerinden "kulların" diye söz etmektedirler (s.p.). Ayrıca savaşta hiç kayıp olmadığını belirterek, Tanrı'nın onlara herhangi bir günah yüklenmediğini ima etmektedirler. Yani Moşe'nin sinirlenmesi için neden yoktur (*Daat Mikra*).

49. Kulların – Yani "biz... belirledik".

Emrimiz altındaki – Tam çeviriyle "elimizdeki". Bkz. s.a.

50 וְנִקְרַב אֶת־קֶרְבֵּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מִצָּא כְלִי־זָהָב אֲצַעֲקָה וְצִמִּיד
 51 טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁתֵינוּ לְפָנֵי יְהוָה: נֹא וַיִּקַּח מֹשֶׁה
 52 וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלִי מַעֲשֵׂה: נֹב וַיְהִי |
 כָּל־זָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף
 שֶׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי
 53 הַמֵּאוֹת: נֹב אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ:

Hahamılarımız bu pasukta kadının kol, kulak, ayak gibi dışarıdan görülebilen yerlerine özgü takılarla, mahrem yere özgü bu takının aynı pasukta listelenmesinden bir ders çıkarırlar: “Zevk alma amacıyla bir kadının küçük parmağına [bile] bakan kişi, onun mahrem yerine bakmış gibidir” (*Talmud – Şabat* 64b). Kadın keyif alınacak seyirlik bir mal değildir ve ona bu gözle bakan kişi, “canı için onarıma” ihtiyacı olacak düzeyde günah işlemiş olur (bkz. s.a.). Elbette bir kadın da buna yol açacak şekilde giyinmemeli ve davranmamalıdır; aksi takdirde, erkeği günaha sürüklemiş olmaktan sorumludur.

Canlarımız için onarım sağlamak üzere – Ya da “canlarımızın bağışlanması için”. Önceki pasukta verilen açıklamalarda belirtildiği üzere savaşçıların hiçbiri Midyani kadınların çekiciliğine kapılıp aktif günah işlememiştir. Ancak onların çekici görüntüsü karşısında ellerinde olmadan akıllarından geçen düşünceler nedeniyle bağışlanmak istemektedirler (*Talmud – Şabat* 64a). Alternatif olarak, komutanlar ele geçirdikleri bu altınları bağışlayarak, Peor’daki olay sırasında halkın çoğunluğunun günah kârlar karşısında sessiz kalmaları sonucu işlenen günah için onarım sağlamayı amaçlamışlardır (Sforno). Bir olasılığa göre bu ifadeyi kullanmalarının nedeni gerçekten günah bağışlatmaya ihtiyaçları olması değil, bağışladıkları eşyaların kullanım alanıdır. *Mişkan*’a verdikleri bu altınlarla, genel olarak günahlar için onarım sağlayan işlemlerde kullanılacak eşyalar üretileceği için, onlar da böyle demişlerdir (*Daat Mikra*).

Yukarıda belirtildiği gibi (p. 14 açk.), liderlerin halkın kusurları üstünde özel bir sorumluluğu vardır. Dolayısıyla, altından aldıkları payı teslim ederek onarım arayışını kendi üstlerine almışlardır (p. 53).

51. Aldı – “Ve tarttı” (Sforno).

Tüm iş aletlerini – İbranice *Kol Keli Maase*. Anlaşılan, savaşçılar ayrıca birçok kullanım eşyasını da beraberlerinde getirmişlerdir. Bunlar kırık dökük değil, kullanıma uygun haldeydi (İbn Ezra) [zira *Mişkan*’a kırık eşya bağışlamak, onu küçümsemekle eşdeğerdir]. Ya da yine altın eşyalardan bahsediliyor olabilir. Buna göre her ne kadar verdikleri eşyalar değerli bir maden olan altından yapılmışsa da, komutanlar bunları bağışlarken onların maddi değerini değil, kullanımlarını göz önünde tutmuşlardır (Hirsch). Alternatif olarak “şekil verilmiş her eşyayı” (*The Artscroll Chumash – Stone Edition*).

Buradaki *Maase* sözcüğü aynı zamanda “olay” anlamına gelebilir. Sforno bu bakışla, sözcüğün Peor’daki olayı kastettiği görüşündedir. Dolayısıyla, alternatif olarak “[Peor] olay[ı sırasında kadınların ziynet eşyası olarak kullandıkları] eşyaları” çevirisi mümkündür.

52. Tüm bağış altını 16.750 şekeldi – Bu sadece 132 kişinin payı olduğuna ve şeklin günümüzdeki karşılığı 19-22gr. arasında tahmin edildiğine göre, her asker yaklaşık 2,4-2,8kg. altın yağlamıştır. Buna göre 12.000 askerin ele geçirdiği toplam altın miktarı 29-33 tona ulaşmaktadır.

⁵⁰ [Bu nedenle] Tanrı Adına *korban* getireceğiz. Altın eşyalar, halhal, bilezik, yüzük, küpe ve vücut süsleri bulmuş herkes, Tanrı'nın Huzuru'nda canlarımız için onarım sağlamak üzere [bunları bağışlamayı arzuluyor].”

⁵¹ Moşe – ve Koen Elazar – bu altını onlardan aldı; [ayrıca] tüm iş aletlerini.

⁵² Tanrı Adına bağışladıkları tüm bağış altını 16.750 *şekeldi*. [Bu miktar] Binbaşılar ve yüzbaşılar tarafından [bağışlanmıştı].

⁵³ Diğer] Ordu mensupları ise her biri kendi yağmaladığını aldı.

kadınların çekiciliğine kapılmamıştır – “tek kişi bile eksilmemiştir” (*Talmud – Şabat* 64a; Ramban).

Böylece pasuktaki “*emrimiz altındaki*” şeklinde çevrilen sözcüğün, tam anlamı “*elimizdeki*”, farklı bir bakışla değerlendirilebilir. Hahamlarımız, “*Akol Bide Şamayim, Huts MiYirat Şamayim – Her Şey Tanrı'nın Eli'ndedir; Tanrı Korkusu Hariç*” diye öğretirler (bkz. Devarim 10:12 açık.). Dolayısıyla Tanrı korkusu, “insanın elinde” olan bir şeydir. Komutanlar Moşe'ye, Midyaniler'e karşı iki cephede savaştıklarını söylemektedirler. Biri fiziksel savaştır; diğeri ise yabancı kadınların çekiciliğine kapılmama konusunda, Kötü Dürtü'ye (*Yetser Ara*) karşı yaptıkları içsel mücadeledir. Ve pasukta “*tek kişi bile eksilmedi*” derlerken, özellikle ikinci savaşı kastetmektedirler: “Askerlerin hiçbirinin ölmemesi bize bağlı olan bir şey değil, zira ‘*Her şey Tanrı'nın Eli'ndedir*’ ve bu askeri başarı Tanrı'nın bir lütfudur. Bizim gururlanabileceğimiz nokta, ‘bizim elimizde’ olan savaşta, Tanrı Korkusu nedeniyle kendi dürtülerimize karşı gerçekleştirdiğimiz mücadelede ‘tek bir kişinin bile eksilmemiş’ olmasındadır” (Alşeh; *Akedat Yitshak; Meam Loetz*).

50. [Bu nedenle] – Komutanlar, Tanrı'ya olan minnettarlıklarını ifade etmek için, kendi topladıkları ziynet eşyalarının tümünü bağışlamışlardır. 12.000 kişilik askeri kuvvette 12 tane binbaşı, 120 tane de yüzbaşı olduğuna göre, bu bağışı yapan subayların sayısı 132'dir (İbn Ezra).

Tanrı Adına *korban* – Tam çeviriyle “*Tanrı Adına korbanı*”. Yani “bir *korban* getireceğiz” değil, “böyle bir durumda, getirilmesi gerektiği açık olan *korbanı* getireceğiz”. Böylesine mucizevî bir savaştan sonra, komutanlar, bir *korban* getirmelerinin açık bir gereklilik olduğunu hissetmişlerdir. Bu subaylar *korban* olarak

ellerine geçen, kadınlara ait ziynet eşyalarını vermeyi kararlaştırmışlardır. Böylece iki amaç birden gerçekleştirilmiştir. Hem Midyan kadınları hakkındaki her türlü hatırlatıcı şeyi kendilerinden uzaklaştırmışlar, hem de savaştaki mucizeleri özellikle ahlak ve saflığa bağlı kaldıkları için hak ettiklerini anladıklarını ifade etmişlerdir (Hirsch).

Bu pasukta, *Bet-Amikdaş*'ın hazinesine bağışlanan para ve değerli hediyelerin de “*korban*” olarak adlandırıldığı görülmektedir (*Talmud – Yoma* 63b). Ancak *Tanah*'ın genelinde *korban* sözcüğü, *Bet-Amikdaş*'a bağışlanan eşyaları tanımlamak için kullanılmamaktadır. Rabi Yitshak Abravanel, olasılıkla bu nedenle, komutanların, ayrıca gerçek *korbanlar* da getirmiş olabileceklerini belirtir.

Getireceğiz – İbranice *Vanakrev*. Tam çeviriyle “*getirdik; yaklaştırdık*”. Ancak henüz bu bağışlar teslim edilmediğine göre, bunun anlamı “*korban* getirmeyi söz ya da düşüncede kararlaştırdık” şeklindedir (İbn Ezra).

Halhal – Ayak bileğine takılan bilezik (Raşi). İbranice *Etsada*. “*Tsaad – Adm*” sözcüğüyle bağlantılıdır. Ancak başka bir yerde bunun bir kol süsü olduğu yazılıdır (Şemuel II 1:10; İbn Ezra). *Mihlal Yofi* adlı bir kaynak, hem kola hem de ayak bileğine takılan bileziğin *Etsada* olarak adlandırılabilirliğini belirtir (*Piruş Al İbn Ezra*).

Bilezik – İbranice *Tsamid*. Bkz. Bereşit 22:24.

Yüzük – İbranice *Tabaat*. Bkz. Bereşit 41:42, Şemot 35:22.

Küpe – İbranice *Agil*. Bkz. Yehezkel 16:12.

Vücut süsleri – İbranice *Kumaz*. Bu, kadının mahrem bölgesine takılan bir ziynet eşyasıdır (bkz. Şemot 35:22 açık.).

נָדַ וַיִּקַּח מִשָּׁה וְאֶלְעֶזֶר

הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּהָב מֵאֵת שְׂרָרֵי הָאֲלָפִים וְהַמָּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ
אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וּזְכָרֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפָנָיִךְ יְהוָה: פ

שְׂשִׁי שְׂשִׁי כִשְׁהֵן מַחֻבְרִין א וּמִקְנֶה | רַב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן
וּלְבְנֵי־גָד עֲצוּם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעֲזֹר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה
הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה:

durumda Reuven ve Gad kabilelerin isteği sadece zamanı değil, konusu açısından da sürpriz niteliğindedir (*Daat Mikra*).

Bu bölüm, Yahudiler'in değer anlayışı, grupların ve bireylerin toplumun bütünü hakkında duy-ması gerek sorumluluk ve liderlerin bu değer ve sorumlulukların şekillenmesindeki ve bunların topluma aktarılmasındaki rolleri hakkında çarpıcı bilgiler de içerir.

1. Çok [sayıda] sürüsü – İbranice **Mikne**. Tam anlamıyla “mal”. Ancak genel olarak çiftlik hay-vanı sürüleri için kullanılır (bkz. Bereşit 26:14 ve Şemot 12:38; krş. 31:9 açık.).

Tora, bu iki kabilenin nasıl olup da diğerlerinden daha fazla hayvana sahip olduğunu açıklamamaktadır. Gerçi *Midraş*, bu kalabalık sürülerin, Midyan karşısında kazanılan savaşın sonucu olarak elde edildiğini ima eder, ama ganimet eşit bölüştürüldüğü için bu iki kabilenin diğer kabilelerden daha fazla hayvana sahip olmaları için bir neden yoktur. Anlaşıldığı kadarıyla kastedilen şey, sürülerin çokluğu değil, bu iki kabilelerin kendi sürülerine verdikleri önemdir. Gad ve Reuven kabileleri, diğer kabilelerinkine denk sayıda sürüye sahip olmalarına rağmen, bu mal-larına çok düşkün oldukları için, tavırları da “çok sürümüz var; onlara gereken otlağı ancak burada bulabiliriz” şeklinde olmuştur (*Midraş Agadol*).

Reuven ve Gad kabilelerinin çok sürüye sahip olmalarının basit bir nedeni olabilir: Bu iki kabile hayvancılığa diğer kabilelerden daha fazla önem verdikleri için özellikle bu konuya yoğunlaşmışlar ve özellikle diğer kabilelerden de hayvanlar satın alarak sürülerini daha da geniş ve kalabalık hale getirmişlerdir (*Daat Mikra*).

Yazer – Ya da **Ya’zer**. Bkz. 21:32 açık. Büyük olasılıkla bu, Yarden ile Ölü Deniz’in doğusunda, Yabok ırmağının güneyinde kalan bölgedir (*The Living Torah*). Bir şehir olarak Yazer’in neresi olduğu konusunda ise araştırmacılar farklı görüştedir. Bazılarına göre yeri, Rabat Amon’un (= Amman) 10km. batısındaki Hirbat el-Tsar’dır. Başkalarına göre ise burası Rabat Amon’un 12km. güneyinde yer alan el-Yaduda’dır. Ancak başka görüşler de vardır.

Gilad – Bkz. Bereşit 31:21. Yarden nehrinin doğusunda, Yabok’un kuzeyinde kalan topraklar (*The Living Torah*). Bir başka kaynağa göre burası Yarden’in doğusundaki bölgenin merkezinde, kuzeyde Yarmuh, güneyde de Heşbon ırmakları arasında uzanan dağlık bölgedir ve Yabok bunun ortasından geçer. Burası dağlık manzaraya ve geniş otlaklara sahiptir. (*Daat Mikra*; bkz. Devarim 3:12-13, 16). Bkz. p. 39.

Gilad topraklarının önemi nedeniyle, *Tanah*’ın bazı yerlerinde Yarden’in doğu yakasındaki böl-genin tümü Gilad olarak adlandırılır (ör. Yeşua 22:9, 22:15, Şemuel II 17:26 vs.).

Tespit etmişlerdi – İbranice **İne**. Tam anlamıyla “işte”. Bu sözcük ani ya da önemli bir olayı vurgulama amacıyla kullanılır. Burada ise böyle bir durum yoktur. İncelenen bir şeyde varılan sonucu vurgulama görevindedir (krş. Vayikra 13:8).

Bu bölgeleri ele geçirene kadar, bu toprakların niteliği hakkında bilgi yoktu, zira casuslar sadece Erets-Yisrael’in içini araştırmışlardı. Şimdi buraya gelince, buraların verimliliğini görmek, iki kabile için sevindirici bir sürpriz olmuştur, çünkü bu, onları düşündüren geniş otlaklar sorununun çözümü anlamına gelmektedir (*Daat Mikra*).

⁵⁴ Moşe – ve Koen Elazar – bu altını bin[başı] ve yüzbaşılardan aldı ve onu, Tanrı'nın Huzuru'nda Bene-Yisrael adına bir hatırlatıcı olması için Buluşma Çadırı'na getirdi.

32

[147. Reuven ve Gad Kabilelerinin İsteği]

¹ Reuven-oğullarının ve Gad-oğullarının çok [sayıda] sürüsü vardı – son derece fazla. [Bu kabileler] Yazer ve Gilad bölgelerini görmüşler ve burasının sürü [otlatmaya uygun bir] yer olduğunu tespit etmişlerdi.

54. Aldı – “Tarttıktan sonra bunları alıp Buluşma Çadırı'na getirdi” (Sforno).

Bene-Yisrael adına bir hatırlatıcı – Ya da “*Bene-Yisrael için bir hatırlatıcı*”. Komutanlar bu bağışı, savaşta kendilerini ahlaksızlıktan koruyup kutsiyet düzeylerini bozmadıkları için mucizeyi hak ettiklerini anlamalarının bir işareti olarak yapmışlardır (bkz. p. 50 açk.). Bu, Bene-Yisrael'in gelecek tüm nesilleri için yüksek ahlaki ön planda tutmaları gerektiğini hatırlatacak bir işaret niteliğindedir (Hirsch). Alternatif olarak bu altınlar “Peor'daki günahın onarımı hakkında Bene-Yisrael adına bir hatırlatıcı” olacaktır (Sforno). Ramban'a göre, bu altınlarla, *Mişkan*'da kullanılan özel altın gereçler üretilmiştir.

Raşbam burada anlatılanlara çok farklı bir bakışla yaklaşır. Ki Tisa peraşasında, Tora, Yahudiler içinde bir nüfus sayımı yapıldığında, bunun dolaylı olarak yapılması gerektiğini, doğrudan bir sayımın geniş çaplı bir belaya yol açabileceğini söylemiştir. Orada bahsi geçen sayım kafa başı yarımşar *şekelin* verilmesi ve bunların sayılması ile yapılmış, bu para, bireylerin “canlarının bağışlanması” için “Tanrı'nın Huzuru'nda Bene-Yisrael adına bir hatırlatıcı olarak” *Mişkan*'ın kasasına aktarılmıştır (bkz. Şemot 30:11-16). Raşbam, babası ve hocası Rabi Meir'den alıntı yaparak, burada anlatılanları da aynı çizgide değerlendirir. Komutanlar, savaş sonrasındaki sayımdan önce, başlarına bir bela gelmediğinin belirlenmesi halinde bir bağışta bulunacaklarına dair *nederde* bulunmuşlardır. Sayım sonrasında hiç eksik olmadığı için, komutanlar bu vaatlerini yerine getirmişler ve “*canlarının bağışlanması*” (s.p.) için, ele geçirdikleri şeylerden belirli bir bağış ayırarak Moşe'ye getirmişlerdir. Moşe ve Elazar da bunu alarak “*Tanrı'nın Huzuru'nda Bene-Yisrael adına bir hatırlatıcı olması için Buluşma Çadırı'na getirmişlerdir*” (p. 54).

☞ **Sonuç.** Midyan savaşı, 32:39-42'de anlatılan küçük fetihler haricinde, Moşe'nin hayatındaki

en son savaştır. Bu bir fetih değil, cezalandırma savaşıdır ve aslında Erets-Yisrael'in fethiyle doğrudan bir ilgisi olmadığı için, Tora'nın bu savaşı geniş sayılabilecek bir şekilde anlatması ilginçtir. Ancak Tora bunu ilk kez yapmakta değildir. Mısır Çıkışı'nın ardından hiçbir sebep olmadan Bene-Yisrael'e saldıran Amalek'e de, Tora'da iki kısımda yer verilmiştir. Amalek bu saldırının cezasını, ilk Yahudi kral Şaul'un aldığı kesin zaferle ödeyecektir (Şemuel I *Perek* 15). Benzer şekilde, Midyaniler de, hiçbir açık sebep ve kıskırtma olmadan Bene-Yisrael'e kötülük etmek üzere sinsi bir plana girişmişler ve bir derece başarılı olmuşlardır. Bu nedenle cezalandırılmaları gerekmektedir ve bu savaş bu nedenle anlatılmıştır.

Tora'daki tüm tarihi olayların anlatımında olduğu gibi, buraya da geniş bir kurallar demedi ilıştırılmıştır. Bu kurallar, benzerleri gibi, hem o an için hem de gelecek tüm nesiller için geçerlidir (*Daat Mikra*).

32.

Sıradaki bölüm, Yisrael kabilelerinin toprak mirası alışıdaki sürpriz bir gelişmeyi aktarmaktadır. Erets-Yisrael'in paylaşımı hakkındaki iki bölümün (26:51-27:11 ve 34:2-12) arasında bu bölüm, sürpriz bir şekilde gelip iki buçuk kabilenin toprak paylarını Yarden'in doğusunda istemelerini anlatır. Bunu sürpriz sınıfına sokan şey, söz konusu kabilelerin, isteklerini bu aşamada dile getirmeleridir. Zira ne de olsa bu bölgedeki topraklar zaten Bene-Yisrael'in kontrolündedir ve Erets-Yisrael'in fethi tamamlandıktan sonra olasılıkla buraları da elde tutulacak ve her kabile burada bir bölgeye sahip olacaktır (*Aamek Davar*). Ancak Reuven ve Gad kabileleri henüz fetihten önce buraları istemekle olağandışı bir davranış sergilemektedirler. Öte yandan belki de asıl program, bu toprakların daha sonra elden çıkarılması ve kabilelerin sadece Erets-Yisrael'e yerleşmesi şeklindeydi (bkz. 21:34 açk.). Bu

ב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גַד וּבְנֵי רָאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ 2
 אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־הָעֵדָה לֵאמֹר: ג עֲטֹרוֹת 3
 וּדְיָבִן וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה וְחִשְׁבּוֹן וְאֶלְעֵלָה וּשְׁבֶם וּנְבוֹ וּבְעֹן: ד הָאָרֶץ 4
 אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עֵדֹת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנָה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ
 מִקְנָה: ה

Heşbon – Emori kralı Sihon'un başkenti; bkz. 21:25 açk.. Burası Reuven kabilesi tarafından inşa edilmiş (p. 27) ve onların toprağı olmuştur. Öte yandan Yeşua 21:37'de bunun Leviler'e teslim edilmiş bir Gad şehri olduğu söylenmektedir. Anlaşılan Reuven ve Gad'ın aldıkları bölgeler belirli bir süre boyunca sabit kalmamış, aralarında değiş-tokuşlar yapmışlardır. Ya da belki de şehrin bulunduğu bölge Reuven sınırları içindeydi, ama şehrin kendisi Gad'a aitti (*Daat Mikra*).

Elale – Reuven tarafından inşa edilip (p. 27) onların bölgesine dâhil olan bir şehir. Günümüzde, Heşbon'un 3km. kadar kuzey-doğusundaki el-Al adlı yerdir (Eusebius; krş. Yeşayau 15:4 ve 16:9; Yirmeyau 48:34). [Şehrin ismi burada son harfi E olarak yazılıdır; p. 37'de ise son harf *Alef* tir. Ancak ikisi de aynı yeri işaret eder.]

Sevam – Ya da Sivma (p. 38; krş. *Septuaginta*). Burası da Reuven kabilesi tarafından inşa edilip (p. 38) yerleşilmiştir (Yeşua 13:19). Heşbon yakınlarındadır (krş. Yeşayau 16:8-9; ayrıca bkz. Yirmeyau 48:32). Eski zamanlarda burası üzüm bağlarıyla ünlüydü (a.y.).

Nevo – Burası, Moşe'nin öldüğü dağ (Devarim 32:49; *Targum Onkelos*, p. 38, İbn Ezra o.a.), ya da o dağın yakınındaki bir şehirdir (*Daat Mikra*). Bkz. 27:12. Burası, günümüzde Ölü Deniz'in kuzeybatı köşesinde yer alan Neva adlı yerdir. Reuven kabilesi tarafından inşa edilmiştir (p. 38).

Beon – İsmi Baal Meon olarak değiştirilerek Reuven kabilesi tarafından inşa edilmiştir (bkz. p. 38 açk.). Bet Baal Meon olarak da bilinen bu yer bu kabilenin toprakları içinde kalmıştır (Yeşua 13:17). Günümüzde, Medeva'nın 7km.

kadar güneybatısında yer alan büyük bir höyüğün üstüne kurulu Ma'in adlı köyle özdeşleştirilir (krş. Divre Ayamim I 5:8). Nevo ile Kiryatayim arasındaki yolun ortasına yakın bir yerdedir (krş. Yirmeyau 48:23; Yehezkel 25:9). *Septuaginta* (*Yehzekel* 25:9, o.ç.) bunu "Pınar Şehri" olarak çevirir.

4. [Sakinlerini] – *Targum Onkelos*.

Sürü [otlatmaya uygun] topraklar – Krş. *Targum Onkelos*. Tam çeviriyle "sürü topraklarıdır."

Kullarının da sürüleri [var] – Bu sözlerde ve müzakerelerin geneli boyunca başvuru sahiplerinin çekingen ve isteklerini nasıl dile getireceklerini bilemeyen bir durumda göründükleri göze çarpmaktadır. Moşe'ye sürekli olarak "efendim" diye hitap etmekte, kendilerini "kulların" olarak tanımlamaktadırlar. Burada da konuya doğrudan girmekte güçlük çekmekte, sadece "burası sürülere uygun bizde de sürü var" diyerek imada bulunmaktadır (*Daat Mikra*; bkz. s.a.).

² Gad-oğulları ve Reuven-oğulları gelip Moşe'ye, Koen Elazar'a ve cemaatin başkanlarına şöyle dediler:

³ “Atarot, Divon, Yazer, Nimra, Heşbon, Elale, Sevam, Nevo ve Beon.

⁴ Tanrı'nın, Yisrael cemaatinin önünde [sakinlerini] vurmuş olduğu [bu] bölge, sürü [otlatmaya uygun bir] bölge. [Biz] Kullarının da sürüleri [var].”

2. Gad-oğulları ve Reuven-oğulları – İlk pasukta sıralama “*Reuven-oğulları ve Gad-oğulları*” şeklindeydi. Reuven Yaakov'un *behor* oğlu olduğu için Tora onu önce yazmıştır. Ama bu bölümün geri kalanında, şimdi olduğu gibi, Gad-oğulları önce geçmektedir; çünkü Yarden'in doğu kıyısındaki topraklara yerleşmek öncelikle onların fikridir (İbn Ezra). Bunun bir başka sebebi de Gad kabilesinin güçlü savaşçılardan müteşekkil olmasıdır (bkz. Devarim 33:20) ve dolayısıyla, halkın genelinden uzakta, zorlu bir ortama yerleşmek onları daha az korkutmaktadır (Ramban). Belki de Gad kabilesinin sürüleri Reuven kabilesininkilerden bile fazladır.

Moşe'ye, Koen Elazar'a... – Kabile temsilcileri, istekleri için halkın en üst kuruluna gelmişlerdir. Moşe öldükten sonra onun yerini alacak olan Yeoşua ile birlikte, Erets-Yisrael'in paylaştırılması bu kurulun görevi olacaktır (bkz. 34:17-18).

3. Bu pasukta listelenenler, yeni tamamlanan Midyan savaşında ele geçirilmiş yerler değil, daha önce Sihon ve Og'un toprakları içindeki şehirlerdir (Raşi; *Mizrahi*; *Sifte Hahamim*). Yine de başvuru sahipleri, ele geçirilen tüm şehirleri saymamaktadır. Anlaşılan başka kabilelere de bu topraklarda yerler almaları için fırsat vermek istemişlerdir (*Daat Mikra*). Nitekim Menäşe kabilesinin bir kısmı da bu bölgeye yerleşecektir (bkz. p. 33 aĉk.).

Hahamlarımız her hafta, haftanın peräşasının “*Şenayim Mikra Veehad Targum – İki Kez Tora, Bir Kez Çeviri*” şeklinde okunması gerektiğini söylemişlerdir. Bu, her pasuğun iki kez normal bir kez de Aramca çevirisinden okunmasıyla gerçekleştirilir. Bu pasukta sadece şehir isimleri geçmesine ve bunların bazıları putlara ait isimler olmasına rağmen, bu kural bu pasuk için bile geçerlidir (*Talmud – Berahot* 8a; Rabenu Behaye).

Atarot – Burası daha sonra Gad kabilesi tarafından tekrar inşa edilmiştir (p. 34). Ölü Deniz'in 12km. doğusunda, Arnon ırmağının 14km. kadar kuzeyinde, Divon'un da yaklaşık 14km. kuzeydoğusunda bulunan, günümüzdeki Ataros adlı yerle özdeşleştirilir. Burayı ve sıradaki Divon'u (p. 34) Gad kabilesi restore etmesine karşın, ikisi de Reuven kabilesinin topraklarına dâhil olmuştur (bkz. Yeoşua 13:17).

Efrayim kabilesinin payına düşen Atarot adlı bir yer daha vardır (Yeoşua 16:2,5,7). Ancak orası Erets-Yisrael'in içinde olan farklı bir yerdir.

Divon – Burası önceleri bir Moav şehriydi (bkz. 21:30 aĉk.). İsmi Divon Gad olarak da geçmektedir (33:45). Bunun olası nedeni Gad tarafından inşa edilmiş olmasıdır (p. 34). Ancak Yeoşua 13:17'de Reuven kabilesine ait şehirler arasında sayılmaktadır. İki kabile arasında el değiştirmiş olabilir, çünkü Moşe bu bölgeleri iki kabileye şarta bağlı olarak vermiştir ve bu şart gerçekleşene kadar değişiklik yapmak mümkündür (*Daat Mikra*).

Yazer – 21:32 aĉk. Gad tarafından inşa edilmiş (p. 35) ve onların sınır şehri haline gelmiştir (Yeoşua 13:25). Ancak daha ileride burası bir Levi şehri olarak ayrılmıştır (Yeoşua 21:37; *Divre Ayamim* I 6:66). Yisrael krallığının son dönemlerinde burası Moaviler tarafından ele geçirilmiştir.

Nimra –Ya da Bet Nimra (p. 36). Burayı Gad kabilesi inşa etmiş ve şehir onların topraklarına dâhil olmuştur (Yeoşua 13:27). Nimrim olarak da bilinirdi (Yeşayau 15:6, Yirmeyau 48:35). Roma döneminde Betennabris ismiyle anılırdı (Yeoşua 13:27, *Septuaginta* o.ĉ.; Eusebius). *Talmud* dönemindeki ismi ise Bet Nimrin (*Targum Onkelos*) ya da Bet Namar'dı (*Mişna – Pea* 4:5). Günümüzde Yeriho'nun 8km. kadar doğusunda, Şunat Nimrin adlı şehrin yakınında ve Nimrin çayının kıyısında yer alan Tel Bleybil ya da Tel Nimrin'dir.

ה וַיֹּאמְרוּ אִם-מִצְאָנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת-הָאָרֶץ 5
 הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָהּ אֶל-תַּעֲבָרֵנוּ אֶת-הִירְדֵּן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה 6
 לְבָנֵי-גֵד וּלְבָנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ פֹה:
 וּלְמָה תִּנּוּאוּן [תִּנְיָאוּן] אֶת-לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבֹּר אֶל-הָאָרֶץ 7
 אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם יְהוָה: ה כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְחִי אֹתָם מִקֶּדֶשׁ 8
 בְּרַנֵּעַ לְרֹאוֹת אֶת-הָאָרֶץ:

benimsediği tavır arasındaki benzerliği anlayamamış olduğunu düşünmesidir.

6. Kardeşleriniz savaşa gelirken... – Alternatif olarak “siz burada otururken kardeşleriniz savaşa mı gelsin?” Ya da “siz burada otururken kardeşleriniz savaşa gelir mi? – sizi görüp de onlar neden savaşa gitsinler? Böyle yaparak onlarda savaşa gitme konusunda isteksizlik uyandıracaksınız!”

“Savaşa gelme” terimi, özellikle zorunluluk nedeniyle yapılan savaşı tanımlar (Hirsch; bkz. 10:9 açık.). Moşe, iki kabileye çıkışırken şöyle demektedir: “Kardeşleriniz de sizin gibi bir an önce yerleşik hayata geçip huzura kavuşmak istiyor. Yurt elde etmek için savaşmak onlar için de çok zor. Ama zorunlu oldukları için savaşa gelecekleler. Onlar savaşırken, siz burada hep birlikte ele geçirilmiş topraklara kurulmayı nasıl düşünürsünüz?”

Yapılan istek iki yönlüydü: “Bu bölge mülk olarak [biz] kullarına verilsin” ve “Bizi Yarden’den geçirme”. Moşe’nin sert tepkisi özellikle ikinci isteğe yönelik görünmektedir. Kardeşleri savaşırken burada rahat rahat oturacaklarını ima etmeleri Moşe’yi son derece öfkeliendirmiştir. Öte yandan Moşe, yapılan ilk isteği, bu iki kabilenin kalabalık sürüleri nedeniyle mantıklı karşılamış olabilir (*Daat Mikra*).

7. Caydırarsınız – Ya da “caydıracağız”. İbranice *Tenün*. Bu sözcük, “kınılatma” anlamı taşır. Ya da “engelleme” (krş. 30:6). Moşe tam olarak “Neden Bene-Yisrael’in kalbini yerinden oynatasınız?” demektedir. Anlaşıldığı üzere bu, caydırma ya da cesaret kırma anlamında bir deyimdir. Onların Erets-Yisrael’e girmemeleri, halka bu kabilelerin, Ülke’nin halkının ve şehirlerinin gücünden ve savaşlardan korktukları

izlenimini verecek, böylece diğerlerinin de isteksizlik ve korkuya kapılmasına neden olacaktır (Raşi).

Sforno’ya göre Moşe’nin sözleri şöyledir: “Siz burada ele geçirilmiş topraklara yerleşirken, kardeşlerinizin Erets-Yisrael’de savaşa gitmeye yanasacaklarını gerçekten düşünüyor musunuz? Böyle bir şeyin olmayacağını siz de bildiğinize göre hiç kuşku yok ki bu isteğinin ardında halkın tümünü ilerlemekten caydırma amacı yatıyor. Ama bunu neden yapıyorsunuz? Sizden önceki neslin aynı hataya düştüğünü ve ağır ceza gördüğünü bilmiyor musunuz sanki?”

8. Kadeş Barnea’dan – Bkz. 13:3 açık. Bkz. 13:26, Devarim 1:19 ve 9:23.

Casusların gönderildiği Kadeş Barnea, 20:14 ve 33:36’da sözü geçen Kadeş ile aynı yer değildir (Raşi). Bir açıklamaya göre biri Erets-Yisrael’in içinde, diğeri de dışında olmak üzere iki tane Kadeş Barnea vardır (bkz. 34:4 açık.). Ancak Sforno ile Ramban arasındaki 12:16’da verdiğimiz açıklamalarda değinilen görüş ayrılığı doğrultusunda bu isme sahip tek bir yer de olabilir. Yani Sforno’ya göre Kadeş Barnea Erets-Yisrael’in içindedir ve casuslar orayı gören ama Erets-Yisrael’in dışında olan bir noktadan [=Ritma] gönderilmiştir. Ramban’a göre ise Kadeş Barnea Erets-Yisrael’e girmeden önceki son noktadır ve casuslar oradan gönderilmiştir.

Babalarınız böyle yapmıştı – Moşe, teklifin kabul edilmezliğini vurgulamak ve tepkisini mümkün olduğu kadar şiddetli vermek amacıyla, ulusun büyük bir travma geçirmesine neden olan casusların günahı ile bu teklif arasında paralellik kurmaktadır (*Daat Mikra*).

[148. Moşe'nin İtirazı]

⁵ [Şöyle] Dediler: “Gözünde beğeni kazandıysak, bu bölge mülk olarak [biz] kullarına verilsin. Bizi Yarden'den geçirme.”

⁶ Moşe, Gad-oğullarına ve Reuven-oğullarına “Kardeşleriniz savaşa gelirken siz burada mı oturacaksınız?!” dedi.

⁷ “Neden Bene-Yisrael'i, Tanrı'nın onlara verdiği Ülke'ye geçmekten caydırasınız?”

⁸ Onları Ülke'ye görmek üzere Kadeş Barnea'dan gönderdiğimde, babalarınız böyle yapmıştı.

5. [Şöyle] Dediler – Reuven ve Gad mensupları zaten konuşmaktaydı. Ama Tora burada yeni bir *peraşaya* (bkz. Sözlük) başlamakta ve onlara yeniden söz vermektedir. Anlaşılan önceki konuşmayla buradaki arasında bir ara olmuştur. Belki de iki kabile, isteklerinin iyi karşılanmayabileceğinin bilinciyle, sözlerini dikkatli seçmek üzere konuşmalarına ara vermiştir (Hirsch). Ya da önceki imalı sözlerine bir tepki beklemişler, bu tepki gelmeyince de sözlerini tekrar ve daha doğrudan ifadelerle toparlamışlardır (*Daat Mikra*).

Bizi Yarden'den geçirme – Ya da “*bize Yarden'i geçirtme*”. Yine de konunun gelişimi içinde gördüğümüz üzere bu, Yarden'i hiç geçmeme isteği değil, sadece toprak mirasını Yarden'in doğusunda alma konusunda bir taleptir. Ama askeri yardım için Yarden'i geçmeye hazırdırlar.

Ama belki de bu aşamada böyle bir niyetleri bile yoktur ve askeri amaçla bile geçmeme niyetindedirler. Hatta belki de önceki sözlerinde “*Tanrı'nın, Yisrael cemaatinin önünde [sakinlerini] vurmuş olduğu [bu] topraklar*” demeleri de böyle bir ima içeriyor olabilir: “Bizim savaş için yardıma gelmemize bile gerek yok; nasılsa savaşı Yisrael adına Tanrı gerçekleştiriyor.” Eğer böyleyse, Moşe'nin sıradaki pasuklarda okuyacağımız sert çıkışı onları bu konuda geri adım atmaya itmiştir (*Daat Mikra*).

❧ **Erets-Yisrael ve Yarden'in Doğusu.** Tüm müzakereler sonuçlandığında bu bölgenin Reuven, Gad ve yarı-Menase kabilelerine verilmesine karar verilmiş, Yarden'in doğusunda ele geçirilmiş olan bu topraklar da Erets-Yisrael'in bir devamı haline gelmiştir. Yine de ikisi arasında belli başlı ayrımlar söz konusudur. Örneğin *Midraş*'ta şöyle denmektedir: “Erets-Yisrael, Yarden'in [doğu] yakasından daha kutsaldır. Erets-Yisrael, *Şehina* [Adına inşa edilecek bir] Ev [=Bet-Amikdaş] için uygundur, Yarden'in [doğu] yakası [buna] uygun değildir” (*Midraş* –

Bamidbar Raba 7:8). *Alaha* açısından da bu topraklarla Erets-Yisrael arasında belli başlı farklar söz konusudur.

Tanrı, Avraam'la yapmış olduğu antlaşmada Yarden'in doğusundaki toprakların da onun soyuna ait olacağı vaadinde bulunmuş olmasına karşın, buraları ancak *Maşiah* döneminde Erets-Yisrael'in bir parçası olacaktır (bkz. Bereşit 15:19-21 açık.). O zamana kadar buraları Moav, Amon ve Edom'a ait sayılacaktır.

Yeoşua zamanında bu iki buçuk kabileye bu bölgeyi terk edip Erets-Yisrael'e gelerek orada pay almaları için davette bulunulmuştur (Yeoşua 22:19). Ancak sonuçta, bu bölgeler doğrudan Moav ya da Amon'dan değil de onları yenilgiye uğratmış olan Sihon ve Og'dan alındığı için artık yerleşim yasağı olmadığından, bu kabilelerin istekleri üzerine Yarden'in doğu yakasındaki bu topraklar kendilerine bu bölümdeki müzakereler sonucunda varılan şartlara bağlı olarak verilmiştir.

6-15. Moşe çok kuvvetli ve eleştirel bir karşılık vermektedir. İki kabilenin söylediklerinden, onların doğu kıyısına yerleşme hakkı istedikleri ve Erets-Yisrael'i ele geçirmek amacıyla yapılacak uzun ve yorucu savaşa katılmamayı düşündükleri sonucunu çıkarınca, Moşe onları, tehlike zamanında kardeşlerini yüz üstü bırakmakla suçlar. Daha sonra yaklaşık otuz dokuz yıl önce gerçekleşen casuslar olayını hatırlatır ve Gad ile Reuven kabilesini, o zaman yaşanan moral bozukluğu ve cesaret kırıklığına tekrar yol açmakla suçlar. Çünkü eğer onlar Erets-Yisrael'e girmeyi reddederlerse, diğerleri de Yarden'i geçmeye korkacaktır – tıpkı casuslar halkı caydırıcı raporlarını ilettikten sonra olduğu gibi. Moşe'nin tepkisinde bu kadar ayrıntıya girme ihtiyacı duymasının nedeni, karşısındaki neslin casusların günahı sırasında çok genç ya da henüz doğmamış olan kişilerden oluştuğunu, dolayısıyla sunduğu taleple bir önceki neslin

ט וַיֵּעָלוּ עַד-נַחַל אֲשָׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ
 אֶת-הָאָרֶץ וַיָּזִיאוּ אֶת-לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי-בֹא אֶל-הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם יְהוָה: יוֹיָחֵר-אָף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
 יא אִם-יֵרָאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֵלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
 12 לְאֶמְלָאוּ אַחֲרָי: יב בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן-יִפְנֶה הַקָּנָזִי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן כִּי
 13 מִלָּאוּ אַחֲרָי יְהוָה: יג וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר
 14 אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד-תֵּם כָּל-הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה: יד וַהֲנֵה
 קִמָּתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל
 15 חֲרוֹן אַף-יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל: טו כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד
 לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשַׁחַתָּם לְכָל-הָעָם הַזֶּה: ס

Dan kabilesi için rahiplik ettiler” (Şofetim 18:30). Bu pasukta yer alan Menaşe sözcüğündeki *Nun* harfi, kitap-larda diğer harflere göre biraz yüksekte yazılır. Bu, söz konusu *Nun* harfinin aslında bu sözcüğe ait olmadığına işaret eder – ki bu harf çıkarıldığında geriye kalan harfler “Moşe” sözcüğünü oluşturur [Basit düzeyde, peygamber bu pasuğu yazarken doğrudan “Moşe” yazıp Moşe Rabenu’yu küçük düşürmemek için bir *Nun* harfi eklemiş ve “Menaşe” olarak okunmasını sağlamıştır]. Kısacası Moşe’nin oğlu Gereşom’un (Şemot 2:22) oğlu Yonatan, putperest bir rahip olmuştur. Bunun [bir] nedeni Moşe’nin, Reuven ve Gad kabilesinin önceki neslini, babalarını, günahkârlıkla suçlayan bir söz söylemiş olmasıdır. Onun bir torunu putperest rahip olacaktır – yani biri ona gelip, “günahkâr soydansın” dediğinde, bu Moşe’ye de dokunacaktır. Dolayısıyla bu kısasa kısas bir cezadır (*Midraş – Yalkut Reuveni; Tseror Amor*).

Bu durum önemli bir ders verir: Herhangi bir tartışma sırasında, kişi, haklı olduğundan eminse bile, tartıştığı kişinin atalarına dil uzatmamalıdır. Bunun ötesinde, haklı sebepler varsa bile, bir kişinin ölmüş atalarına karşı eleştirel ya da aşağılayıcı konuşmaya karşı eski dönemlerde alınmış bir *herem* kararı olduğu söylenir. Bu konu hakkında bir ima, Vayikra kitabındaki ardışık üç

peraşanın isimlerinde bulunabilir: “*Ahare Mot, ‘Kedoşim’ Emor – Öldükten Sonra, ‘Kutsaldır’ De*” Bir kişi öldükten sonra ardından kötü konuşmak yasaktır. Aksine “kutsal” denmelidir (*Meam Loez*).

Babalarınızın yerini alıyorsunuz – Tam çeviriyle “*babalarımızın yerine kalkmışsınız*”. “Bu teklifinizle, babalarınızın yerini dolduruyor, onların Tanrı’ya yönelik yükümlülüğe dair sadakat eksikliğini devam ettiriyorsunuz. Günahkâr adamlar tarafından yetiştirilmiş kişiler gibi davranıyorsunuz” (Hirsch).

15. Bir kez daha çölde bırakacak – Moşe halkın Erets-Yisrael’e giremeyecek olmasından endişe etmekte değildir. Zira Tanrı, casusların neslinin çölde öleceğini, ama onların çocuklarının Erets-Yisrael’e gireceğini açık bir şekilde söylemiştir (14:31) ve Tanrı, iyilik konusunda verdiği sözlerden dönmez. Yine de Moşe, bu olay sonrasında bu neslin Erets-Yisrael’e girmesinin tekrar bir süre daha geciktirilmesinden endişelenmektedir (*Daat Mikra*).

Mahvetmiş olacaksınız – Ya da “zarar vermiş olacaksınız” (*Targum Onkelos*).

⁹ Eşkol vadisine kadar çıkmışlar ve Ülke'yi görmüşlerdi. [Sonra] Bene-Yisrael'i, Tanrı'nın onlara verdiği Ülke'ye girmemeleri yönünde caydırmışlardı.

¹⁰ Tanrı o gün öfkelenmiş ve şöyle yemin etmişti:

¹¹ 'Mısır'dan çıkan yirmi yaş ve üstündeki insanlar, [hakkında] Avraam'a, Yitshak'a ve Yaakov'a yemin ettiğim toprağı görürlerse!... Zira Beni kalp bütünlüğüyle takip etmediler.

¹² Kenizi [ailesinden] Kalev ben Yefune ve Yeoşua bin Nun [bu kararın] dışındadır; çünkü Tanrı'yı kalp bütünlüğüyle takip ettiler.'

¹³ Tanrı Yisrael'e öfkelenmişti. [Sonuçta,] Tanrı'nın gözünde kötü [olanı] yapan tüm nesil sona erene kadar onları kırk yıl [boyunca] çölde dolaştırdı.

¹⁴ "Ve işte, Tanrı'nın Yisrael'e [yönelik] öfkelerini daha da arttırmak üzere, günahkâr insanların takipçileri olarak babanızın yerini alıyorsunuz!

¹⁵ [Tanrı'nın] Ardından [gitmekten] vazgeçtiğinizde, [O da, halkı] bir kez daha çölde bırakacak; tüm bu halkı mahvetmiş olacaksınız!"

9. Eşkol vadisine – Ya da "Salkım Vadisine" (bkz. 13:23). Buradan anlaşıldığına göre, Eşkol vadisi casusların ulaştığı en uzak noktadır.

11. Görürlerse! – Bu, yemin ifade eden bir üsluptur (krş. 14:23, 14:28, 14:30).

Beni kalp bütünlüğüyle takip etmediler – Tam çeviriyle "arkamdan doldurmadılar". Bu bir deyimdir (bkz. 14:24 açık.). "Bana tam olarak güvenmediler"; "emirlerimi tam olarak kabul-lenip yerine getirmediler" gibi anlamlar taşır. Benzer şekilde "Bana yönelik korkuları tam değildi" (krş. Targum Onkelos). Ya da "başladıkları işi tamamlamadılar" (İbn Ezra).

12. Kenizi [ailesinden] – Bkz. Yeoşua 14:6, 14:14. Ayrıca bkz. 13:6 açık. Kalev, gerçek babasının ismi Yefune olmasına rağmen "Kenizi" olarak tanıyıyordu, çünkü üvey babasının ismi Kenaz'dı (bkz. Divre Ayamim 4:12). Annesi dul kaldıktan sonra Kenaz'la evlenmiş, ona gelecekte Yisrael'in hâkimlerinden biri olacak olan Otniel'i [=Otniel ben Kenaz'ı (Şofetim 3:9)] doğurmuştur. Dolayısıyla Otniel ben Kenaz ve Kalev, üvey kardeşlerdir (bkz. Yeoşua 15:17; Şofetim 1:13). Sonuç olarak Kalev, Kenaz'ın evinde büyüdüğü için "Kenizi" olarak adlandırılırdı (Talmud – Sota 11; Raşi).

Kenizi aynı zamanda Kenaan Ülkesi'ndeki eski bir ulusun ismidir (Bereşit 15:19). Ayrıca Esav'ın oğlu Elifaz'ın oğullarından biri de Kenaz ismini taşır (Bereşit 36:11). Ancak elbette Kalev'in bunlarla ilgisi yoktur. **Septuaginta Kenizi** sözcüğünü bir isim olarak görmez ve "ayrılmış" ya da "bağımsız" şeklinde çevirir. Sami dillerindeki köklere bakıldığında da Kenizi sözcüğü bir avcıyı ya da yalnız bir savaşçıyı tanımlar.

Bu pasuktaki sözlerin Tanrı'nın sözlerinin aktarımı mı, yoksa Moşe'nin kendi sözleri mi olduğu açık değildir. Elimizdeki iki İngilizce çeviriyi takiben bunları Tanrı'nın sözlerinin devamı olarak tırnak içinde bıraktık. Ancak bunlar Moşe'nin sözleri de olabilir.

13. Dolaştırdı – İbranice **Vayniem**. "Onları sürekli hareket ettirdi" anlamındadır. Alternatif olarak "geciktirdi" (Targum Onkelos).

14. Tanrı'nın ... öfkelerini ... arttırmak üzere – Ya da "arttıracak şekilde". "Tanrı, casusların günahı sonrasında nasıl öfkeli davrandıysa, sizin başvurunuza da aynı tepkiyi verebilir" (Daat Mikra).

Günahkâr insanların takipçileri – İbranice **Tarbut Anaşim Hataim**. Buradaki **Tarbut** sözcüğü "büyütme"; "yetiştirme" (İbn Ezra) ya da "topluluk" anlamındadır. Çevirimize göre Moşe, "günahkâr babalarınızdan öğrendiğiniz şekilde yapıyorsunuz" demektedir: "Günahkâr adamların öğrencileri!" (Targum Onkelos). Tam anlamıyla "günahkâr adamların yetiştirmesi[nin ürünleri]". Alternatif olarak "[siz] günahkâr insanlar[dan oluşmuş] bir topluluk[sunuz]!". Benzer şekilde "Ve işte [siz,] bir grup günahkâr adam, babanızın yerine kalkmışsınız!".

Hahamlarımız, Moşe'nin "günahkâr babaların takipçileri" anlamına gelen sözlerini söylemesi nedeniyle Tanrı tarafından kısasa kısas cezalandırıldığını aktarırlar. Tanrı ona, "Ataların Avraam, Yitshak ve Yaakov günahkâr insanlar mıydı?!" diye çıkışır ve onu cezalandırır. Tanah'ta şöyle okuruz: "Dan-oğulları kendileri için put diktiler ve Menaş'e'nin oğlu Gereşom'un oğlu Yonatan, o ve oğulları, ülke [halkı] sürülene kadar

מִזְוֵיגְשׁוֹ אֵלָיו

16

וַיֹּאמְרוּ גְדֵרְתָּ צֶאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֶּה וְעָרִים לְטַפָּנוּ: יוֹ וַאֲנַחְנוּ

17

נַחֲלָן חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם-הִבִּיאֲנָם אֶל-מְקוֹמָם

וַיֵּשֶׁב טַפָּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: יח לֹא נָשׁוּב

18

אֶל-בְּתִינוּ עַד הַתַּנְחִל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: יט כִּי לֹא נִנְחֵל

19

אֹתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְהִלָּאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן

מִזְרָחָה: פ שְׁבִיעִי רְבִיעִי כֹשֶׁהן מִחוּבְרִין

geçici, bir anda kaybedilebilecek şeylerdir. Eski dönemde kullanılan para birimlerinin isimleri bile bunu yansıttı. Örneğin zuz, “*Lazuz – Kılmıdamak*” sözcüğünden gelir; zira para sürekli el değiştirir. “*Mamon – Para*” sözcüğünü de Hahamlarımız “Neden onları sayıp (Mone) duruyorsun? Nasılsa bir değeri yok!” şeklinde açıklamışlardır.

Hahamlarımız şöyle derler: Tanrı bu dünyada üç armağan yaratmıştır: Bilgelik, cesaret ve zenginlik. Birine [=bilgelige] sahip olan hepsine sahip olmuş gibidir – Tora’nın ve Tanrı korkusunun rehberliğinde olması kaydıyla. Aksi takdirde ne cesaret ne de zenginlik insana herhangi bir fayda getirir. Buna bağlı olarak Peygamber Yirmeyau şöyle demiştir: “*Bilge bilgeliliğiyle övünmesin, kahraman cesaretiyle övünmesin ve zengin servetiyle övünmesin. Bir kişi ancak şımarıkla övünebilir: Beni anla ve bil, ki Ben, Aşem, yeryüzünde iyilik, yargı ve adalet yaparım; çünkü [sadece] bınları arzu ederim, diyor Aşem*” (Yirmeyau 8:22-23) (*Daat Zekenim*).

17. Hızla seferber olacağız – “İleri kol olarak her zaman önden gideceğiz.” Gad ve Reuven kabileleri – özellikle de cesaretleriyle ünlenmiş olan Gad savaşçıları (bkz. Devarim 33:20) – Yahudi ordularının ön cephesinde yer almaya söz vermişlerdir. Moşe ölümünden önce yaptığı hitapta onların bu sözüne de değinmektedir (Devarim 3:18). İki kabile, verilen bu sözü tutmuştur (Raşi; bkz. Yeşua 6:7). Alternatif olarak “*hızla silahlanacağız*” (Raşi). Bkz. 31:3 açk.

18. Herkes toprak mirasını alana kadar – Reuven ve Gad kabileleri iyi niyetlerini kanıtlama yolunda bir adım daha ileri giderek, sadece

kardeşlerinin yanında savaşmakla kalmayacaklarını, savaşlar bittikten sonra bile onların yanından ayrılmayacaklarını vaat etmektedirler. Ülke kabileler arasında bölüşülene kadar Erets-Yisrael’de kalacaklardır. [Savaş yedi, paylaşım da ikinci bir yedi yıl sürmüştür.] Bu vaatlerinin bir sebebi vardır. Bunu yapmayıp, doğu kıyısındaki topraklarına yerleşseler, kardeşleri hâlâ Erets-Yisrael’deki paylarını beklerken kendileri ayrıcalıklıymış gibi bir tablo ortaya çıkacaktır (*Aamek Davar*).

19. Karşı kıyısı – Batı kıyısı (Raşi).

Almayalım – Bu bir ricadır (Ramban). Ya da şöyle demektedirler: “En başta ‘*Bizi Yarden’den geçirme*’ derken Ülke’nin fethinde kardeşlerimize yardım etmeyeceğimizi söylemek istememiştik. Kastettiğimiz, Yarden’in doğusundaki topraklara karşılık, Erets-Yisrael’deki payımızdan tamamen feragat edeceğimizdi. Yani bu bölgeler bize verilirse, biz onlarla birlikte Yarden’in karşı yakası ve ötesinde toprak mirası almayacağız” (*Daat Mikra*).

Yarden’in doğu yakasında geldi – “Kısmetimiz burası; çünkü burada geniş otlaklar var ve bizim sürülerimiz çok” (Ramban). Veya “Bize burayı şimdi vermek istemiyorsan bile, biz beraberimizdeki her şeyle birlikte Yarden’i geçeriz; ama yerleşme zamanı geldiğinde mirasımızı onlarla almayıp buraya geri geleceğiz, çünkü burası bize uygun ve başka kabileler buraya ilgi göstermiyor” (a.k.).

Ya da “Herkes mirasını alana kadar evimize dönmeyeceğiz ve bu olunca da Erets-Yisrael’de hiçbir talebimiz olmayacak, çünkü biz [şartları yerine getirdikten sonra] Yarden’in doğusundaki toprakları almış olacağız” (p. 32, *Mizrahi* o.a.).

[149. Yardım Önerisi]

¹⁶ [Reuven ve Gad kabileleri mensupları] Ona yaklaşıp “Burada sürülerimize davar ağılları inşa edeceğiz – ve çocuklarımıza şehirler” dediler.

¹⁷ “Ama biz, Bene-Yisrael’in önünde hızla seferber olacağız – ta ki onları yerlerine [yurtlarına] getirene kadar. [Bu arada] Çocuklarımız, bölge sakinleri[nin oluşturduğu tehdit] nedeniyle surlu şehirlerde oturacak.

¹⁸ [Biz ise] Bene-Yisrael’de herkes toprak mirasını alana kadar evimize dönmeyeceğiz.

¹⁹ Onlarla birlikte Yarden’in karşı yakası ve ötesinde toprak mirası almayalım; çünkü mirasımız bize Yarden’in doğu yakasında geldi.”

16-17. Moşe onların tıpkı casusların zamanında gösterilen güvensizlikte olduğu gibi, Erets-Yisrael’de kendilerini bekleyen savaşıtlardan korktuklarından şüphelendiği için iki kabile isteklerini açıklığa kavuşturmaktadır. [Eğer en başta Yarden’i hiç geçmemeyi düşünüyorlar idiyse, şimdi artık böyle bir düşünce söz konusu değildir; Moşe onları tepkisiyle şoka soktuktan sonra, geri adım atmaktan başka çareleri kalmamıştır (*Daat Mikra*)]. Ülke için yakında yapılacak savaşıtlardan kaçmak bir yana, onlar birliklerini Erets-Yisrael’e göndermek ve savaşıtlar başarıyla sonuçlanana kadar en ön cephede savaşılmaya hazır olduklarını söylerler (Ramban).

16. **Sürülerimize ... çocuklarımıza** – İki kabilenin bu sözleri rahatsız edici niteliktedir. Yaptıkları sıralamadan, sürülerinin öncelikli olduğu sonucu çıkmaktadır. Her şeyden önce mallarını düşünmektedirler – çocukları bile bundan sonra gelmektedir. Bu, kesinlikle kabul edilir bir tavır değildir. Zira maddiyata olan düşkünlük nedeniyle kendilerini, halkın geneliyle, Erets-Yisrael’le ve oradaki *Bet-Amikdaş*’la olan manevi bağı kaybetme riskine sokmaktadırlar. Dolayısıyla Moşe onlara verdiği cevapta bunu bariz bir vurguyla düzelterecektir (bkz. p. 24).

Öte yandan sözleri mutlaka bu şekilde anlamak zorunda olmadığımızı da söylemek gerekir. Örneğin İbn Ezra’ya göre önce sürülerden bahsetmelerinin tek nedeni, daha önceki sözlerinde “kullarının sürüleri var” demiş olmalarıdır. Bu nedenle önce sürülerle ilgili planlarından bahsetmişlerdir. Ama yanlış anlaşılmasın diye, hemen, çocuklara şehirler inşa edeceklerini de söylemişlerdir: “Sürülerimize davar ağılları inşa edeceğiz – [ve elbette öncelikle] çocuklarımıza şehirler.”

Rabi Yitshak Abravanel ise başka bir açıklama önerir. İki kabile mensupları “sürülerimize davar

ağılları inşa edeceğiz” demektedirler. “Çocuklarımıza şehirler” ifadesi ise “inşa edeceğiz” sözlerinden sonra gelmektedir. Abravanel bunu şöyle açıklar: Davar için ağıllar gereklidir; o yüzden inşa edilecektir. Ama çocuklar için sıfırdan şehir inşa etmeye gerek yoktur. Ele geçirdikleri şehirleri onarmaları yeterlidir.

☞ **Maddiyat.** Yine de bu kabilelerin sözlerindeki sıralama, Moşe’nin düzeltmesi (p. 24) sonrasında değiştiğine (p. 26) göre, onlara yapılan eleştiri tamamen yersiz değildir. Acı olan şudur ki, servet ve mala gereğinden fazla ilgi göstermeleri bu iki halka herhangi bir bereket getirmemiştir. *Midraş* (*Bamidbar Raba* 22:6), maddiyatı Erets-Yisrael’de yerleşme ayrıcalığına tercih eden bu iki kabileyi sertçe eleştirir. Hatta onları Korah ve [Purim olayının kötü adamı] Aman’la bir tutar. Her biri olağanüstü büyük servete ulaşmıştır, ama *Midraş* onların bunu Tanrı’dan almayı beklemeyip arsızca “kaptıklarını” belirtir. Bu nedenle her ikisi de dünyadan göçmüştür. Buna benzer şekilde Reuven ve Gad kabileleri sırf maddiyat nedeniyle Erets-Yisrael’in dışında yaşamayı seçmelerinin bedelini düşman tarafından ilk sürülen kabileler olarak ödemişlerdir (*Divre Ayamim* I 5:26).

Kral David, şöyle demiştir: “Çünkü [maddi başarı], ne [güneyden] çıktığı yerden [yani doğudan] ya da batıdan, ne de [güneydeki] çölden [veya kuzeydeki] dağlardan [gelir]. Zira Tanrı’dır yargıç; şunu alçaltır, bunu yükseltir” (*Teilim* 75:7). Başka bir deyişle insanın ticari amaçla dört yöne gidip zengin olabilmek için kendini parçalaması değildir bir insanı zengin yapan. Bunun kararını verecek olan Tanrı’dır. Nitekim çok büyük gayret gösterip bundan sonuç alamayan ya da aldıkları sonuçlar kısa ömürlü olan birçok insan olduğu gibi, bazen insanlar çok az bir çalışmayla da büyük servete ulaşabilir. Para, mal-mülk gelip

כַּוִּיאָמַר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה

20

אִם-תַּעֲשׂוּן אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה אִם-תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה:

כֹּא וְעֵבֶר לָכֶם כָּל-חֲלוּץ אֶת-הִירְדֵן לִפְנֵי יְהוָה עַד הַיָּרֵשׁוּ 21

אֶת-אֵיבָיו מִפְּנֵיו: כֹּבֵבֶשֶׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תָּשְׁבוּ 22

וְהִייתֶם נָקִים מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה

לִפְנֵי יְהוָה: כֹּג וְאִם-לֹא תַעֲשׂוּן כֹּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ 23

חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:

sınız ve sizden başka taleplerde bulunulmayacak” şeklinde de olabilir (Hirsch).

Moşe’nin bu sözleri ahlaki bir dersin temelidir. Topluma karşı sorumlu olan bir insanın, “Tanrı benim dürüstçe davrandığımı biliyor” düşüncesiyle yetinmesi yeterli değildir. Görevini dürüstçe yerine getirdiğini, konumunu kişisel çıkarları için kullanmadığını topluma da kanıtlamakla yükümlüdür. Bu kural dâhilinde, kimse başka insanların kendisinden kuşkulanasına yol açacak şekilde davranmamalıdır (*Talmud – Yoma* 38a).

Bundan bazı kanunlar da türer. Örneğin [eskiden bakır metelikler çok fazla elde tutulmazdı; paslanabileceği için gümüş sikkeleri bozmak için kullanılırdı. Bu doğrultuda] tsedaka toplamakla görevli olan bir kişi, etrafta parayı dağıtacak fakirler yoksa, eldeki parayla [yani bakır meteliklerle] başkalarının parasını bozmalıdır; ama kendi parasını bozamaz. Benzer şekilde fakirler için yemek dağıtan bir yerdeki sorumlu, etrafta fakirler yoksa bunları kendisi satın alamaz, başkasına satmalıdır. Bu şekilde insanların şüphesini uyandırmış olmayacaktır (*Talmud – Pesahim* 13a). *Bet-Amikdaş*’ın hazinesine giren yetkili bu sırada üzerinde içine para koyulabilecek hiçbir şeyle giremezdi. Zira ileride fakirleşirse insanlar onun hazineden çaldığı için cezalandırıldığını, zenginleşirse de çaldığı için zenginleştiğini söyleyebilirlerdi. İnsan, temiz olduğunu, Tanrı’ya karşı olduğu gibi, insana karşı da ispatlamakla yükümlüdür (*Mişna – Şekalim* 3:2).

Talmud, *Bet-Amikdaş*’ta çeşitli görevlerde olan ailelerin bu konuda ne kadar titiz olduklarını örnekler: *Bet Garmu* ailesi, *Bet-Amikdaş*’taki masanın (*Şulhan*) üzerine yerleştirilen özel ekmeklerin (*Lehem Apanim*) üretimini konusunda

uzmanlaşmıştı. İnsanların, onların bu ekmeğe ait en kaliteli malzemeleri kendileri için kullandıklarından kuşkulanamamaları için, bu aileye mensup tek bir çocuğun bile elinde tertemiz bir ekmek görülmezdi (*Talmud – Yoma* 38a). *Bet Avtin* ailesi *Bet-Amikdaş*’taki güzel kokulu tütsüden sorumluydu. Başkalarının, tütsü malzemesini kendileri için kullandıklarını düşünmemesi için, evlerinden bir gelin bile parfümle çıkmaz, başka bir aileden gelin aldıklarında da hiç parfüm kullanmaması şartını koşarlardı (*a.y.*). Bu tipteki titiz davranışın ve yapılanların hesabının tek tek verilmesinin örneği Tora’da da vardır (bkz. *Şemot* kitabı, Pekude peraşasının girişindeki açıklamalar).

22. Sizin için mülk haline gelecek – “Tüm fetih ve paylaşım tamamlandıktan sonra, Yarden’in doğusundaki topraklarınız da Erets-Yisrael’in kutsiyetinin bir uzantısıyla diğer yerlere göre daha kutsal bir nitelik kazanacak” (*Daat Mikra*).

23. Sizi bulacak günahınızı bilin – “O zaman başınıza gelecek olan sıkıntıların sebebini başka yerde aramayın.” Ya da “şimdi günah işlediğinizi ve niyetinizin kötü olduğunu o zaman anlayacaksınız” (*Sforno*). Aslında Moşe burada ne tip bir sorundan bahsettiğini açıklamamaktadır. Ancak önceki sözlerinde “eğer söylenenleri yaparsanız ve sonra dönerseniz” demiştir. Dolayısıyla buradaki ima “ama yapmazsanız... geri dönerseniz” anlamında olabilir. Bu, Moşe’nin ağzından çıkarmak istemediği üstü kapalı bir tehdittir (*Daat Mikra*).

Günah ve onun cezası, günahı işleyen kişiye zarar verir. Dolayısıyla, bahsi geçen koşulu yerine getirmedikleri takdirde sadece Erets-Yisrael’de oturma ayrıcalığını gönüllü olarak kaybetmiş olmakla kalmayacaklar, aynı zamanda sözlerini bozmuş olmaktan dolayı ceza göreceklerdir (Hirsch).

[150. Moşe'nin Şartları; Fetihler]

²⁰ Moşe onlara [şöyle] dedi: “Eğer bu sözü yerine getirirseniz, [yani] eğer Tanrı'nın önünde savaş için seferber olursanız [isteğiniz kabul edilebilir].

²¹ Sizden seferber olan herkes, [Tanrı,] düşmanlarını önünden sürene kadar [orada savaşmak üzere] Tanrı'nın önünde Yarden'i geçecek,

²² Ülke Tanrı'nın önünde ele geçirilecek ve [siz] sonra döneceksiniz. [O zaman] Tanrı'ya ve Yisrael'e karşı [sorumluluktan] muaf olacaksınız ve bu bölge Tanrı'nın önünde, sizin için mülk haline gelecek.

²³ Ama eğer böyle yapmazsanız, işte, Tanrı'ya karşı günah işlemiş olacaksınız. [Sonuçları] Sizi bulacak [olan] günahınızı bilin.

20-24. Müzakerede yeni aşama. Başvuru sahipleri savaşa katılacaklarını söylemekle bir adım ilerlemişlerdir. Başta kişisel çıkar olarak gördükleri başvurularını, artık daha toplumsal bir çerçevede değerlendirmektedirler. Sözlerinin başında Yarden'in doğusundaki toprakların verimine yoğunlaşmışlar ve burasının kendilerine – ve belki de sadece kendilerine – uygun olduğu sonucuna varmışlar, böylece burayı kendilerine istemişler, ama bunun ulusal etkilerini yeteri kadar düşünmemişlerdir. Moşe'nin sert çıkışı karşısında şimdi hatalarını kısmen anlamışlar ve savaşta ön saflarda yer alacaklarını söylemişlerdir. Ancak henüz tam olgunluğa ulaşmış değillerdir, çünkü bu aşamada savaşa katılmayı sadece bir askeri gereklilik ve güvenlik meselesi olarak görmektedirler. Moşe onların doğru yönde ilerlediklerini görünce, son karar çıkmadan önce yeni düzeltmelere girişecektir (*Daat Mikra*).

20. Bu sözü yerine getirirseniz – Tam çeviriyle “bu şeyi/sözü yaparsanız”.

Tanrı'nın önünde – Reuven ve Gad mensupları daha önce (p. 17) “*Bene-Yisrael'in önünde*” gideceklerini söylemişlerdi. Moşe ise bu ve sıradaki pasuklarda “*Tanrı'nın önünde*” ifadesini üstüne basa basa tam dört kez tekrarlayarak, öncelikli sorunun askeri ya da güvenlikli olmadığını, asıl amacın Tanrı'nın İsteği'ni yerine getirmek olması gerektiğini vurgulamıştır. Erets-Yisrael'in ele geçirilişi bir “*Milhemet Mitsva* – *Tanrısal Emir Niteliğinde Savaş*”tır ve sadece Yarden'in doğusunda istedikleri toprakları almak için basit bir “karşılıktan” ibaret değildir. Ayrıca öncelikli olarak kardeşlerine yönelik şefkat göstermeleri değil, Tanrı'nın emrini yerine getirmeleri gerekmektedir (Abravanel; *Daat Mikra*). İnsanların “şefkat” konusundaki tanımları göreceli ve değişkendir. İşlerine gelmediği zaman insanlar demagoji yetenekleriyle her şeyi tersine çevirmeyi çok iyi bilirler. Bu nedenle bir sözün

yerine getirilmesini garanti etmek için her yönden objektif ve üstün bir tanık olmalıdır – Tanrı. Moşe, onlara her şeyden önce Tanrı'ya karşı sorumlu olduklarını hatırlatarak, sözlerini yerine getirmemenin, Tanrı'ya hesap vermeyi gerekli kılacağının altını çizmektedir.

21. Sizden seferber olan herkes – Çeviride anlam kaybolmaktadır, ama “sizden herkes seferber olmalıdır” anlamı kastedilmektedir. Başka bir deyişle Moşe onlara açık bir şekilde “savaşa katılmanız sadece temsilci bir bölük göndermeniz anlamına gelmiyor. Hepiniz seferber olmalısınız” demektedir (*Daat Mikra*). Ama elbette geride kadın ve çocukları korumak üzere bir kuvvet bırakılacaktır.

[Tanrı]... sürene kadar – İbn Ezra.

Düşmanlarını – Yani “Tanrı'nın düşmanlarını”. Savaşılacak uluslar sadece Bene-Yisrael'in düşmanı değil, “Tanrı'nın düşmanları” sınıfındadır.

22. Ülke ... ele geçirilecek ve [siz] sonra döneceksiniz – Reuven ve Gad kabileleri, Ülke Bene-Yisrael'in tümüne paylaştırılana kadar orada kalmaya hazır olduklarını söylemiş olmalarına rağmen, Moşe bu şarta gerek olmadığını, savaş bittikten sonra yerlerine dönebileceklerini söylemektedir (Abravanel). Moşe “sonra döneceksiniz” derken aynı zamanda üstü kapalı bir kehanetle, savaşın bitiminde bu kişilerin sağ kalıp geriye dönebileceklerini bildirmektedir (*Daat Mikra*).

Tanrı'ya ve Yisrael'e karşı [sorumluluktan] muaf olacaksınız – “[Sorumluluktan] Muaf olacaksınız” şeklinde çevirdiğimiz ifadenin tam karşılığı “temiz olacaksınız” ya da “günahsız olacaksınız” şeklindedir (krş. Bereşit 24:41). İfadeden kastedilen anlam “bu söylenenleri yaparsanız tüm yükümlülüğünüzü yerine getirmiş olacaksınız”

כֹּד בְּנוֹ-לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֹרֹת 24
 לְצִנְאָכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: כֹּה וַיֹּאמֶר בְּנֵי-גִל וּבְנֵי רְאוּבֵן 25
 אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר עֲבַדְיָךְ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי מִצִּוָּה: כֹּה טַפְּנוּ נָשִׁינוּ 26
 מִקְּנֵנוּ וְכָל-בְּהֶמְתָּנוּ יִהְיוּ-שֵׁם בְּעָרֵי הַגְּלָעָד: כֹּה וַעֲבַדְיָךְ יַעֲבְרוּ 27
 כָּל-חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי דִּבֶּר: כֹּה וַיֵּצֵאוּ 28
 לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְאֶת-רָאשֵׁי 29
 אֲבוֹת הַמַּטֹּת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם-יַעֲבְרוּ
 בְּנֵי-גִל וּבְנֵי-רְאוּבֵן | אֶתְכֶם אֶת-הִירְדֵּן כָּל-חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי
 יְהוָה וּנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת-אֶרֶץ הַגְּלָעָד
 לְאֶחָזָה:

27. Efendimin konuştuğu şekilde – Biraz aşağıda ise, “Tanrı’nın, kulların hakkında konuştuğunu aynen yapacağız” demektir. Dolayısıyla Moşe’nin sözlerini doğrudan Tanrı’nın sözleri olarak kabul ettiklerini beyan etmiştir. Moşe, Tanrı’nın sözleri için bir aktarım aracı halini almıştır. Tüm benliğini Tanrı’nın kulu olmaya vakfetmiştir ve bu, herkes tarafından fark ve takdir edilmektedir (Rabenu Behaye). Ayrıca bkz. Şemot 33:7 açık., *Tanrı’yu arayan herkes* k.b.

Sözcü p. 25’te “efendimin emrettiği şekilde” demişti. Burada ise “efendimin söylediği şekilde” demektir. Bu değişiklik, “şartları aynen efendim Moşe’nin telaffuz ettiği sözlere uygun şekilde yerine getireceğiz” demektir (*Daat Mikra*).

Tanrı’nın önünde – Sözcü burada da başvuru sahiplerinin daha önce “Bene-Yisrael’in önünde” şeklindeki sözlerini, Moşe’nin üstüne basa basa tekrarladığı “Tanrı’nın önünde” sözleriyle düzeltmektedir.

28. Elazar’a, Yeoşua bin Nun’a – Bu noktaya kadar, Moşe, Gad ve Reuven kabileleriyle özel müzakerede bulunmuştur. Uzlaşmaya vardıkları bu noktada, Moşe bu şartları, onları yerine getirmekle sorumlu olacak olan Koen Gadol Elazar ve Yeoşua’ya da aktarmaktadır. Elazar’ı Yeoşua’nın önüne koymasının olası bir nedeni,

Ülke’nin paylaşımında Elazar’ın önemli bir rolünün olmasıdır; zira bu paylaşım, *Urim VeTumim*’den alınacak mesaja göre gerçekleştirilecektir (bkz. 26:55 açık.).

29. Ülke ... ele geçirildiğinde ... vereceksiniz – Varılan antlaşmaya uygun olarak, bu ifade, Gilad topraklarının, ancak fetih tamamlandıktan sonra Gad ve Reuven’e verileceğini belirtmektedir. O zamana kadar, Moşe sadece aileleri ve sürüleri için barınak ve yiyecek sağlamaya yetecek kadar toprak kullanmalarına izin vermiştir. Gilad’ın geri kalanı ise boş bırakılacaktır. Savaşan erkekler, kardeşlerine karşı görevlerini yerine getirdikten sonra da bölgenin tümü bu kabilelerin payı haline gelecektir. Ama sıradaki pasukta belirtildiği üzere, eğer Gad ve Reuven kabileleri yükümlülüklerini yerine getirmezlerse, sadece doğu kıyısında istedikleri bu bölgeleri değil, ailelerinin geçici olarak oturacakları şehirleri de kaybedecekler, paylarını, diğer on kabile ile birlikte Erets-Yisrael’de alacaklardır (Ramban).

Gilad bölgesini – Kastedilen, Gilad topraklarının güney yarısıdır. Kuzey yarısı ise Menaşé kabilelerinin bir kısmına verilecektir (*Daat Mikra*).

²⁴ [Şimdi;] Kendinize, çocuklarınız için şehirler, davarı korumanız için ağıllar inşa edin – ve ağzınızdan çıkanı yapın!”

²⁵ Gad-oğulları ve Reuven-oğulları Moşe’ye şöyle söyledi: “Kulların, efendimin emrettiği şekilde yapacaklardır.

²⁶ Çocuklarımız, kadınlarımız, sürülerimiz ve tüm hayvanlarımız orada, Gilad şehirlerinde olacaklar.

²⁷ Ve [bu arada] kulların, orduya seferber olanların tümü, efendimin konuştuğu şekilde, savaş için Tanrı’nın önünde [Yarden’i] geçecekler.”

²⁸ Moşe, Koen Elazar’a, Yeoşua bin Nun’a ve Bene-Yisrael’in atasal kabile başlarına onlar hakkında emir verdi.

²⁹ Moşe onlara [şöyle] dedi: “Eğer Gad-oğulları ve Reuven-oğulları [içinde] seferber olanların tümü savaş için Tanrı’nın önünde Yarden’i sizinle birlikte geçerlerse, Ülke önünüzde ele geçirildiğinde, onlara Gilad bölgesini mülk olarak vereceksiniz.

24. Çocuklarınız ... davarı korumanız – İki kabile, Moşe’ye yaptıkları başvuruda, öncelikle davalarını için ağıllar inşa etmekten bahsetmişler, çocuklarına şehir kurmayı ise sadece bundan sonra dile getirmişlerdi. Bu, mallarını, çocuklarının önüne koyduklarına işaret etmekteydi. Moşe onlara “Böyle olmaz; esaslı esas, taliyi tali yapın. Önce kendinize çocuklarınız için şehirler inşa edin, sonra davarı korumanız için ağıllar yapın” diyerek, öncelik sıralamasının nasıl olması gerektiği konusunda imada bulunmaktadır (*Midraş – Tanhuma* 7; Raşi).

“*Davarı korumanız için*” şeklindeki çeviri Raşi’ye göredir. İbranice **Letsonaahem. Tson** sözcüğü davarı belirtir; ancak buradaki kullanım daha çok “**Tsana – Davarı Korumak**” fiilinin sürekli halini andırmaktadır. Başka otoriteler ise sözcüğü doğrudan “*davarlarımız için*” şeklinde değerlendirirler.

Ağzınızdan çıkanı yapın – Krş. 30:3. Şu ana kadar zaten sözün tutulmasından bahsedildiğine göre, Moşe’nin burada ayrıca “*ağzınızdan çıkanı yapın*” demesi gereksiz gibi görünmektedir. Basit anlamda bu, kuvvetlendirme amaçlı bir vurgudur. Ancak Tora’da sözler boşuna yazılmaz. Dolayısıyla buradaki kullanım özel bir anlama işaret ediyor olmalıdır. Reuven ve Gad kabileleri, Bene-Yisrael’e yönelik yükümlülüklerini yerine getirmelidirler. Ancak bunun yanında “ağızdan çıkan söz”ün bağlayıcılığı da vardır ve bu, Tanrı’ya karşı ek bir yükümlülük oluşturur. Moşe onlara “diğer kabilelere karşı yükümlülüğünüz, savaşın bitmesiyle yerine getirilecek. Ben sizi bu kadarla yükümlü tutuyorum. Yani bunu yap-

tığınızda koşulu yerine getirmiş olacaksınız. Ama şu var ki, siz, ağzınızdan bunun daha fazlasını da çıkardınız: savaş bittikten sonra bile, toprak paylaşımı tamamlanıncaya kadar orada kalacağınızı vaat ettiniz. Dolayısıyla ağzınızdan çıkardığınız bu vaadi de, Tanrı’ya yönelik bir yükümlülük olarak yerine getirmeniz gerekiyor” demektedir. Yeoşua *Perek* 22’de okuduğumuz üzere, Reuven ve Gad kabileleri bu vaatlerini de tutmuşlardır (Raşi).

25-27. Gad ve Reuven halkı, Moşe’nin cevabındaki üstü kapalı mesajı anlamış ve teminat niteliğindeki sözlerini de buna göre tekrar formüle ederek, şimdi ailelerini, çocuklarını ve eşlerini, sürülerinin önüne koymuşlardır (krş. p. 16 ve p. 26). Ayrıca kardeşleri için savaşıma konusunda güvence vermektedirler (Abravanel; Malbim).

25. Söyledi – Tekil kullanım, iki kabile üyelerinin, şartları tam bir fikir birliğiyle kabul ettiklerini göstermektedir (Raşi). Bundan sonraki sözler de tekil ifade içermektedir. Belki de bu aşamada bir sözcü atamışlardır (*Daat Mikra*).

Efendimin emrettiği şekilde yapacaklardır – “Savaşa önden gitmemiz konusunda emrettiğin her şeyi yapacağız” (Sforno). Alternatif olarak sözcü, burada Moşe’nin “*ağzınızdan çıkanı yapın*” sözleriyle ima ettiği ek yükümlülüğü de, yerine getirilmesi gereken bir emir olarak addettiklerini söylemektedir (*Daat Mikra*).

26. Çocuklarımız, kadınlarımız, sürülerimiz... – Sözcü burada başvuru sahiplerinin önceki sözlerini düzeltmektedir.

30 וְאִם-לֹא יַעֲבְרוּ חִלּוּצִים אֶתְכֶם וְנֶאֱחָזוּ בְּתַכְכֶּם בְּאֶרֶץ
 31 כְּנָעַן: דָּא וַיַּעֲזְבוּ בְנֵי-גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
 32 אֶל-עַבְדֵּיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: דָּב נַחֲנוּ נַעֲבֹר חִלּוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ
 33 כְּנָעַן וְאֶתְנוּ אֶחָת נַחֲלָתָנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: דָּג וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה
 לְבְנֵי-גָד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי | שֵׁבֶט | מְנַשֶּׁה בֶן-יוֹסֵף
 אֶת-מַמְלֶכֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְאֶת-מַמְלֶכֶת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן
 הָאֶרֶץ לְעֶרְיָהּ בַּגְּבֻלָּת עָרֵי הָאֶרֶץ סָבִיב:

ve hâšâ, bunu yerine getirmememiz söz konusu olamaz” (Ramban).

32. Biz – İbranice *Nahnu*. Normalde bu sözcük *Anahnu*’dur. Eksik kullanım, savaşa herkesin gitmeyeceğini, bir grubun kadın ve çocukları korumak üzere geride kalacağını belirtir (*Meam Loez*). Bunun yanında *Nahnu* kullanımı, tevazu belirtir (krş. Bereşit 42:11 ve Şemot 16:8). Gad ve Reuven kabileleri, Yarden’in doğu kıyısında, yani Bene-Yisrael’in genelinden ayrı olacakları bir yerde toprak istemekle, üstü kapalı olarak “biz kendi başımızın çaresine bakacak kadar güçlüyüz” imasında da bulunmuşlardır. Bunu dengelemek ve söz konusu imanın üstünlük taslama amaçlı olmadığını vurgulamak için, burada Moşe’nin huzurundaki tevazularını gösteren *Nahnu* sözcüğünü kullanmışlardır (Rabenu Behaye). İbn Ezra’ya göre ise sözcüğün aslı *Nahnu* şeklindedir ve normal *Anahnu* kullanımında başa gelen *Alef* harfi bir ön ektir. Bunlar, basit bakışla yapılan açıklamalardır.

Öte yandan *Tanah*’ın tümünde, *Nun* harfiyle başlayıp *Nun* harfiyle biten toplam on bir pasuk vardır. Bu pasukların harflerinde Tanrı’nın özel bir İsmi gizlidir. Bazı dua kitaplarında bu pasuklar sabah duasının hemen ardından bir liste olarak verilir ve onları okumanın gün içinde insana korkuya karşı koruma sağlayacağı belirtilir. Bu pasuk da söz konusu on bir pasuktan biridir ve Tora buna işaret etmek üzere, sözcüğü baş harfi *Nun* olacak şekilde yazmıştır: *Nahnu* (Rabenu Behaye).

Kontrolümüzde – Raşi. Tam çeviriyle “bizimle”. “Şartları yerine getirdiğimiz anda burası otomatik olarak bizim olacak” (*Mizrahi; Sifte Hahamim*).

Tam çeviriye göre sanki iki kabile toprak miraslarını da savaşa yanlarında götüreceklermiş gibi bir anlam çıkmaktadır – ki bu, elbette mümkün değildir. Dolayısıyla kastedilen anlam

“Mirasımızı burada almamız olanaksız; bu toprakları, Yarden’in öte yanında yapacağımız şeyler sonrasında alma hakkına sahip olacağız” şeklinde olabilir (Hirsch). Başka bir deyişle iki kabile, toprak hakkındaki “potansiyel haklarını” beraberlerinde götürmekten bahsetmektedir.

33. Moşe ... verdi – “Koşulu yerine getirdikleri takdirde kimin hangi topraklara sahip olacağını şimdiden belirledi” (Hirsch).

Sihon – Bkz. 21:21. Sihon’dan ele geçirilen topraklar Reuven ve Gad kabilelerine verilmiştir. Tam sınırlar açıklanmamaktadır.

Og – Bkz. 21:33. Og’un toprakları çoğunlukla Menase kabilesinin Yarden’in doğusuna yerleşen kısmına (Devarim 3:13), küçük bir bölümü de [yani Gilad bölgesinin yarısı (Devarim 3:12)] Reuven ve/veya Gad kabilesine verilmiştir.

Menase’nin kabilesinin yarısına – Bkz. p. 39-42.

“Yarım” şeklinde çevirdiğimiz *Hetsi* sözcüğü aynı zamanda, “kısm” anlamına da gelir. Burada da olasılıkla bu anlamdadır; zira Menase kabilesi sekiz atasal aileden oluşmasına rağmen (bkz. 26:29-32), doğu kıyısına bu ailelerden sadece ikisi – Mahiri ve Giladi – yerleşmiştir. Diğer altısı ise Erets-Yisrael’in içinde pay almıştır (Ramban; bkz. Yeşua 17:2).

Şu ana kadar tüm talep Reuven ve Gad kabileleri tarafından dile getirilmiştir. Menase kabilesi ise Yarden’in doğusundaki topraklar hakkında hiçbir talepte bulunmamışlardır. Öyleyse Moşe neden bu kabilenin yarısına bu bölgeyi [hem de görünürde hiçbir koşul olmadan] vermiştir? Bu konuda birkaç farklı fikir vardır:

[a] Gilad topraklarının, sadece iki kabile için fazla büyük olduğunu gören Moşe, burada oturmayı tercih eden başka bir kabilenin olup olmadığını soruşturmuştur. Buna cevap olarak,

³⁰ Ama eğer seferber olup sizinle geçmezlerse, [o zaman onlar da] Kenaan Ülkesi'nde sizin içinizde mülk alacaklar.”

³¹ Gad-oğulları ve Reuven-oğulları şöyle söz aldılar: “Tanrı'nın, kulların hakkında konuşturduğunu aynen yapacağız.

³² Biz seferber olup Tanrı'nın önünde Kenaan Ülkesi'ne geçeceğiz. Mülk [niteliğindeki] toprak mirasımız ise Yarden'in [bu] yakasında kontrolümüzde olacak.”

³³ Böylece Moşe, Emori kralı Sihon'un krallığını ve Başan kralı Og'un krallığını Gad-oğullarına, Reuven-oğullarına ve Yosef-oğlu Menaşe'nin kabilesinin yarısına verdi. Bölge, sınırlar içindeki şehirleri ve ülkenin çevredeki şehirleri ile birlikte [onlara ait olacaktı].

30. Ama ... sizinle geçmezlerse – Burada Yahudi kanununun tipik bir uygulaması örneklenmektedir. Şarta bağlı bir uygulamaya dair hukukî bir antlaşma yapıldığı zaman, şu gerekliliklere uyulması gerekir: [1] “Çifte koşul (*Tenay Kaful*) dile getirilmelidir”: Bir koşulun yerine getirilmesi durumunda ne olacağını söylemekle yetinilmemeli, getirilmediği takdirde ne olacağı da antlaşma sırasında karara bağlanmalıdır. Burada da her iki durumdan bahsedilerek açık kapı bırakılmamıştır. Moşe önce şarta uydukları takdirde ne olacağını söylemiştir; şimdi de, uymamaları takdirde ne olacağını belirtmektedir. [2] “Koşul, uygulamaya göre önceliklidir”: Yani antlaşma sırasında bir koşul, ona bağlı olan uygulamadan önce dile getirilmelidir: “Eğer sizinle geçerlerse, vereceksiniz; geçmezlerse vermeyeceksiniz”. Sıra değiştirilemez; yani “verceksiniz, ama önce sizinle geçmeliler” denmez. Bu, yanlış anlamaların önüne set çekme amaçlıdır. [3] “Olumlu, olumsuzu göre önceliklidir”: Antlaşmanın sözlerinde önce şartın yerine getirildiği takdirde yapılacak uygulamadan bahsedilir. Önce “eğer geçerlerse”, sonra “eğer geçmezlerse”. [4] “Koşul ve uygulama birbirinden bağımsız olmalıdır”: Koşulun yerine getirilmesinde, ona bağlı uygulamayı geçersiz kılacak hiçbir nokta olmamalıdır. Örneğin bir kişi, karısını boşarken “Eğer boşanma belgesini (İbr. *Get*) bana geri verirsen, bu belge geçerli olacak” diyemez. Zira belgenin geçerliliği, geri verilmemesine bağlıdır. [5] “Antlaşma, temsilciler aracılığıyla yerine getirilebilir olmalıdır”: Koşulun yerine getirilmesi sonunda yapılacak uygulama, sadece şahsen değil, aynı zamanda bir temsilci ya da elçi yoluyla da yerine getirilebilir nitelikte olmalıdır. Örneğin burada, uygulamayı yapacak olan kişi Yeoşua'dır. [Bu gereklilikte, uygulamayı sadece kişinin şahsen yapabileceği bazı istisnai durumlar vardır (krş. *Talmud* – *Kiduşin* 61a; *Talmud* – *Gitin* 75a-b; *Talmud* – *Ketubot* 74a)].

Sonuç olarak Reuven ve Gad kabilelerinin yerine getirmekle yükümlü oldukları şartlar, sadece tarihi bir olayın anlatımı olmakla kalmakta değil,

her nesildeki hukukî antlaşmalar için de örnek oluşturmaktadır. Bu nedenle Hahamlarımız “Gad-oğullarının ve Reuven-oğullarının koşulu gibi olmayan koşul, ‘koşul’ değildir” demişlerdir [böyle durumlarda koşul geçersizdir ve bağlayıcı değildir; ama söz dile getirildiği için koşula bağlanan uygulamanın hükmü devam eder]. Koşula bağlı uygulamalarla ilgili antlaşmalara dair kurallar ana başlıklarıyla böyledir. Buradan itibaren kanuni uygulamanın ve ayrıntıların nasıl olması gerektiği konusunda çok geniş bir hukukî edebiyat mevcuttur.

Kenaan Ülkesi'nde sizin içinizde mülk alacaklar – Şart yerine gelmediği takdirde Gilad topraklarının ne olacağı hakkında ise bilgi verilmemektedir.

Septuaginta buradaki çeviriyi geniş tutar: “Ama eğer savaş için Tanrı'nın önünde seferber olup sizinle geçmezlerse, onların çocuklarını, kadınlarını ve hayvanlarını Kenaan Ülkesi'ne geçireceksiniz ve Kenaan Ülkesi'nde sizin içinizde mülk edinecekler.”

31-32. Gad ve Reuven yetkilileri, Moşe'ye verilen sözleri Elazar ve Yeoşua'ya da tekrarlamışlardır. Ancak bu sözlerinde ailelerinin ve hayvanlarının ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını açıklamamışlardır, çünkü bunun, onların Gilad topraklarına hak kazanmak için kardeşleriyle birlikte savaşa sorumlulukları ile ilgisi yoktur.

Ancak Sforno, buradaki sözlerde, Moşe'nin teklifinden bir açıdan farklı ifadeler kullandıklarına dikkati çeker. Moşe, bu kabilelerin Gilad bölgesi üzerindeki haklarını fetih sonrasına kadar ertelemek istemiştir (p. 29 açk.). Ancak onlar “Mülk [niteliğindeki] toprak mirasımız, [biz Kenaan Ülkesi'ne geçerken], Yarden'in [bu kıyısında kontrolümüzde olacak” (p. 32) diyerek, bu şarta yanaşmadıklarını söylemekte, bu toprakları şimdiden almayı istemektedirler. Moşe anlaşmazlığa girmek istemediği [ve onlara güvendiği] için, onların bu isteklerini kabul etmiştir (p. 33) (Abravanel, Sforno).

31. Aynen yapacağız – “Bize çifte koşul vermene bile gerek yok. Senin sözlerin Tanrı'nın sözleridir

דַּד וַיִּבְנֶנּוּ בְנֵי־גָד

34

אֶת־דִּיבֶן וְאֶת־עֲטָרֶת וְאֶת עֶרְעָר: זֶה וְאֶת־עֲטָרֶת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזָר

35

וַיִּגְבְּהָהּ: זֶה וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֶאֱן:

36

זֶה וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת קְרִית־ים:

37

Ara'ir harabeleridir. Krş. Devarim 2:36. Bu şehir, Sihon'un krallığının (Yeoşua 12:2) ve daha sonra Reuven kabilesinin (Yeoşua 13:16) güney sınırını oluşturmuştur. Ancak bu noktada Gad'a verilmiştir (Yeoşua 13:25). Bu isimde başka yerler de vardır ve bunlar karıştırılmamalıdır (ör. Şemuel I 30:28). Buna karşılık buranın ismi başka bir yerde Aror olarak da geçmektedir (Şofetim 11:26).

35. Atrot Şofan – Burası hakkında bilgi yoktur. Olasılıkla Atarot'un yanında Şofan adlı bir aileye ait bir kasabadır (*Daat Mikra*). *Septuaginta* çevirisinde burası Şefer olarak geçmektedir; bkz. 33:23.

Yazer – Bkz. p. 3 açık.

Yogbea – Krş. Şofetim 8:11. Yarden'in 35km. kadar doğusunda, Ölü Deniz'in de 33km. kadar kuzeyinde yer alan bir şehirdir. Günümüzde Cubeyhat. Rabat Amon'un kuzeybatısındadır. Öte yandan *Septuaginta* bunu bir şehir ismi şeklinde değil, "*Leagbia* – Yükseltmek; Kaldırmak" fiiliyle bağlantılı olarak çevirmiştir: "*ve onu [=Yazer'i] yükseltti*".

[Bunlar] – "Divon'dan itibaren sayılan tüm şehirler" (krş. Raşi).

36. Bet-Nimra – Ya da sadece Nimra (bkz. p. 3 açık.).

Bet-Aran – Bet-Aram olarak da bilinir. Abu Araba vadisinde, Heşbon ile Yarden arasındaki yolun ortasında bir yerdeydi (krş. Yeoşua 13:27). *Talmud Yeruşalmi*'de (Şeviit 9:2) burası Bet Ramta olarak zikredilmektedir. Roma döneminde Betarampta ve Livias olarak adlandırılırdı. Kral Herod buraya Julias ismini vermiştir (Josephus Flavius, *Eski Dönemler* 18:2:1). Günümüzdeki Tel İktanu adlı yerdir. Başka bir kaynağa göre burası

Heşbon ırmağının ucunda, Yarden'in 6km. doğusunda yer alan Tel el-Rama da olabilir (*Daat Mikra*). Bkz. Bereşit 11:26.

[Bunlar] – Divon'dan (p. 34) itibaren sayılan tüm şehirler (*Daat Mikra*).

37. Heşbon'u, Elale'yi – Bkz. p. 3 açık.

Kiryatayim – Burası vadiye ulaşan dağdadır (Yeoşua 13:19). Atalar zamanında ayakta olan Şave Kiryatayim ile aynı yer olabilir (bkz. Bereşit 14:5). Burası *Tanah*'ın kapsadığı tarih boyunca çok kez el değiştirmiş bir yerdir. Meşa'daki bir anıtta Moav kralının "Kiryatan"ı inşa ettiği söylenmektedir. Yisrael kralı Yarovam ben Yoaş zamanında burası Yisrael'in eline geçmiştir (Melahim II 14:25; Amos 6:14). Daha ileri bir tarihte tekrar Moav'ın eline geçtiği anlaşılmaktadır. Nitekim Yirmeyau'nun Moav için yaktığı ağıtta sözü geçmektedir (Yirmeyau 48:1, 48:23). Yine Yehezkel'in Moav'ın yıkılışı hakkındaki kehanetinde de zikredilmektedir (Yehezkel 25:9). Günümüzde, Arnon'un 12,5km. kadar kuzeyinde, Ölü Deniz'in yaklaşık 14,5km. doğusunda, Medeva'nın 20km. kadar güneybatısında yer alan el-Kuriyat ile özdeşleştirilir.

³⁴ Gad-oğulları [şu şehirleri] inşa ettiler: Divon'u, Atarot'u, Aroer'i,

³⁵ Atrot Şofan'ı, Yazer'i, Yogbea'yı, ³⁶ Bet-Nimra'yı ve Bet-Aran'ı. [Bunlar] Hisarlı şehirler ve davar ağlları [olarak inşa edildi].

³⁷ Reuven-oğulları ise [şu şehirleri] inşa ettiler: Heşbon'u, Elale'yi, Kiryatayim'i,

Menäşe kabilesinin bir bölümü, herhalde büyük sürüleri olduğundan buraya talip olmuştur (Ramban; Abravanel). Kalan bölüm ise diğer kabilelerle birlikte Erets-Yisrael'de kurayla pay almıştır (Yeoşua 17:2).

[b] Moşe, doğu kıyısındaki iki kabilenin, ulusun geri kalanından kopuk kalıp, Erets-Yisrael'in kutsiyetinden faydalanamamasını önlemeye çalışmıştır. Bu nedenle Menäşe kabilesinin bir kısmını buraya yerleştirerek, bu kabilenin iki farklı kısmı arasındaki doğal ilişki sayesinde, Yarden'in doğu ve batı kıyısındaki halkı birbiriyle yakın temas içinde tutmayı amaçlamıştır. Menäşe kabilesindeki bu iç ilişki, elbette komşuları Reuven ve Gad'ın da Bene-Yisrael'in geniş aile halkası içinde kalmalarında etkili olacaktır (*Degel Mahane Efrayim*). Bu amaçla Menäşe kabilesinin seçilmesi de boşuna değildir; zira bu kabilenin mensupları, ataları Yosef'ten kalan bir özlem doğrultusunda Erets-Yisrael'e yönelik özel sevgileriyle ön plana çıkmıştır (bkz. 27:1-5 açık.). Dolayısıyla, Yarden'in doğu yakasında olanlar bile, sürekli olarak Erets-Yisrael'e kalpten bağlı olacaklar, bu da Reuven ve Gad kabilelerinin halkın genelinden kopma olasılığını azaltacaktır.

[c] Moşe, Menäşe ailelerinin doğuya yerleşmesinde ısrar etmiştir, çünkü hiçbir Yahudi toplumu, yol gösterecek seçkin Tora şahsiyetleri olmaksızın manevi sağlığını – ve hatta varlığını – koruyamaz. Menäşe kabilesinde, özellikle Mahir'in ailesinde böyle kişiler vardır (bkz. Şofetim 5:14). Moşe, Menäşe kabilesinin bir bölümü doğu kıyısında yaşamaya ve bilgilerini Reuven ve Gad kabilesindeki kardeşlerinin hizmetine sunmaya gönüllü olmadıkça, iki kabilenin isteğine razı olamazdı. Moşe bunu yaparak, Yahudi tarihinin devamı için de bir örnek oluşturmak istemiştir (Devarim 3:16, *Aamek Davar* o.a.).

[d] Menäşe kabilesinin bir bölümü de, Reuven ve Gad gibi Moşe'ye başvuruda bulunmuştur, ama başvuranlar kabilenin tümü olmadığı için şu ana kadar onlardan bahsedilmemiştir (İbn Ezra; Josephus Flavius, *Eski Dönemler* 4:7:3).

[e] Bir kaynağa göre Yosef Mısır'da yönetici iken, Kenaan Ülkesi ve çevresinde, Yaakov'un oğullarının ve özellikle de Yosef'in toprakları vardı. Bu kaynağa göre Gilad toprakları, babası Yosef'in mirası olarak Menäşe'nin oğlu Mahir'e aitti ve buraya, oğlunun adı olan Gilad ismini vermişti. Dolayısıyla Menäşe kabilesinin bu kısmı, Gilad topraklarındaki paylarını babadan miras olarak almışlar, Yeoşua da bunu tasdik etmiştir (Yeoşua 17:1) (Rav Saadya Gaon'un adı bilinmeyen bir öğrencisinin Divre Ayamim'e yaptığı açıklamalar).

Bölge... – Pasuğun bu kısmının çevirisi oldukça zordur. Tam çeviri şöyledir: “*Bölge, sınırlardaki şehirlerine, ülkenin çevredeki şehirleri.*” Görüldüğü gibi bu haliyle pek bir şey ifade etmemektedir. Ancak genel olarak anlam tahmin edilebilir: Çevrelerindeki açık otlak alanları ile birlikte bölgenin içindeki şehirler ve sınırlardaki şehirler başvuru sahibi kabilelere verilmiştir (*Daat Mikra*). Alternatif çeviri olasılıkları şöyledir: “[Moşe onlara] bu bölgeyi, onu çevreleyen sınırları boyunca [yer alan] şehirlerle birlikte [verdi]” (*The Living Torah*). “*Bölge, sınırları içindeki şehirleriyle ve onu çevreleyen bölgenin şehirleriyle birlikte [onlara verildi]*” (*The Artscroll Chumash – Stone Edition*).

34-38. Sıradaki birkaç pasuk, iki buçuk kabile için doğu kıyısında ayrılan üç bölümün sınırlarını açıklamak yerine şehir isimlerini vermektedir. Ramban'a göre bunun sebebi, bu noktada sadece şehirlerin tahsis edilmiş olmasıdır (krş. p. 23). Başka kaynaklar, bölgenin, genişliği nedeniyle, yüzölçümüne göre değil, oradaki şehirler ve çevrelerindeki kasabalara göre bölündüğünü, böylece her kabileye ihtiyacı olduğu kadar şehir tahsis edildiğini öne sürer (*Aamek Davar*).

34. Divon'u, Atarot'u – Bkz. p. 3 açık.

Aroer – Günümüzde Arnon ırmağının kuzey kıyısında, Ölü Deniz'in 24km. kadar doğusunda, Divon'un 5km. kadar güneydoğusunda yer alan

- 38 דָּח וְאֶת־נָבֹו וְאֶת־בְּעַל מְעֹון מוֹסֶבֶת שָׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ
 39 בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: מַפְטִיר דָּט וַיִּלְכוּ בְּנֵי מֶכִיר
 40 בֶן־מִנְשֶׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֶמְרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: מ וַיִּתֵּן
 41 מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמֶכִיר בֶּן־מִנְשֶׁה וַיָּשֶׁב בָּהּ: מֵא וַיֵּאִיר בֶּן־מִנְשֶׁה
 הֶלֶךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חֹתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֹתָהֶן חֹתַי אִיר:

Alternatif olarak “inşa ettikleri şehirlere [yeni] isimler verdiler” (Saadya Gaon; Raşi; bkz. *İsimleri değiştirilmişti* k.b.). Ya da “bu şehirleri, onları inşa edenlerin [ya da: kendi] isimleriyle isimlendirdiler” (*Targum Yonatan*; krş. *Septuaginta*). Ya da “onlara, inşa ettikleri şehirlerin [orijinal] isimleri[nden farklı] isimler verdiler” (*The Artscroll Chumash – Stone Edition*).

Bir başka açıklamaya göre bu sözler, listede ismi verilmeyen başka şehirlere yöneliktir. Onlara yeni isimler verilmiştir (*Daat Mikra*).

39. Mahir’in oğulları – Bkz. 26:29. Olasılıkla, bahsedilen oğullar Pereş ve Şereş’tir (Divre Ayamim I 7:16).

Gilad – Bkz. p. 1 açık. Burasının, Mahir’in oğlu Gilad’ın adıyla isimlendirilmiş olması olasıdır. Bazı kaynaklara göre Gilad şimdiye kadar ölmüştür (*Midraş Agada*).

[**Bu aile**] – Mahir’in ailesi. Ya da “Mahir’in ailesinden bir kahraman” (İbn Ezra). Veya “Mahir’in kendisi” (bkz. s.a.).

40. Mahir’e – Mahir doğduğunda Yosef henüz hayattaydı (Bereşit 50:23). Yani eğer Mahir bu noktada hayattaysa 200 yaşını çoktan geçmiş olmalıdır. Bu yüzden bazı otoritelere göre Tora “Mahir’e” derken, “Mahir’in soyuna” anlamını kastetmektedir (İbn Ezra). Ramban ve *Hizkuni* ise, o nesillerde çok uzun süre yaşayan başkaları gibi Mahir’in de uzun bir yaşam sürmüş ve o döneme kadar ulaşmış bu toprakları almış olabileceği görüşündedirler.

41. Menase-oğlu Yair – Yair aslında Yeuda

kabilesindendi [Yeuda’nın oğlu Perets’in oğlu Hetsron’un oğlu Seguv’un oğluydu] ve büyükannesi, [Menase’nin oğlu olan] Mahir’in kızıydı (Divre Ayamim I 2:21-23). Görünüşe göre Yair, Mahir ailesinin evlatlık üyesi olarak görülüyor ve o kabileye mensup sayılıyordu (Ramban; İbn Ezra). Bu nedenle çeviri “Menase’nin oğlu” değil, “Menase kabilesine mensup” anlamında “Menase-oğlu” şeklinde yapılmıştır. Bu doğrultuda, Yair, Yeuda topraklarından değil Menase’ye ait bölgeden pay almıştır. Aslında kurala göre bu mümkün olmamalıdır; çünkü normalde herkes kendi “atasal”, yani babası tarafından ait olduğu ailesine ait bölgeden pay almalıdır. Yine de bu kural sadece Erets-Yisrael’in içi için geçerliydi. Burada bahsedilen topraklar ise Yarden’in doğu yakasındaydı ve böyle bir şart yoktu (İbn Ezra).

[**Buraların çevre**] **Köylerini** – İbranice **Havoteem**. Günümüzde “çiftlik” anlamında kullanılan **Hava** sözcüğü küçük ev kümelerinden oluşan bir yerleşim birimidir (İbn Canah; Radak, *Şeraşim*, *Haya* k.b.). Bahsedilen bölge Yarmuk’un güneyindeki Argov bölgesidir (Devarim 3:14). Toplam 23 köy söz konusudur (Divre Ayamim I 2:23).

Sözcük **Havot** ve **Ham** sözlerinin birleşimi olarak görülebilir: “*Ham Köyleri*”; bkz. Bereşit 14:5’te ismi geçen **Ham**.

Yair-köyleri – Bkz. Devarim 3:14, Yeoşua 13:30, Melahim I 4:13. Ya da İbranice haliyle “*Havot Yair*”. Sadece kız babası olan Yair’in hiç oğlu olmadığı için, ismini fethettiği köylerle yaşıtmak istemiştir (*Midraş Agada*; Raşi).

³⁸ Nevo'yu, Baal Meon'u – ki bunların isimleri değiştirilmişti – ve Sivma'yı. [Buraları,] İnşa etmiş oldukları şehirlerin [orijinal] isimleriyle isimlendirdiler.

³⁹ Menşe'nin oğlu Mahir'in oğulları Gilad'a gidip onu ele geçirdiler. [Bu aile] Oradaki Emori'yi [oradan] sürdü.

⁴⁰ Moşe, Gilad'ı Menşe'nin oğlu Mahir'e verdi ve [Mahir] oraya yerleşti.

⁴¹ Menşe-oğlu Yair gidip [buraların çevre] köylerini ele geçirdi ve onlara Yair-köyleri adını verdi.

38. Nevo – Bkz. p. 3 açık.

Baal Meon – p. 3'te Beon. Bazı kaynaklara göre burası Balak'ın başkentiydi (*Targum Yonatan*).

İsimleri değiştirilmişti – Nevo ve Baal Meon isimleri, ["*Baal Meon*" isminin de işaret ettiği gibi (krş. 22:41 açık.)] Emoriler'in bu iki şehre verdikleri put isimleridir. Ama Reuven kabilesi, bu şehirleri yeniden inşa ettiğinde, buraların isimlerini değiştirmiştir (Raşi). Buraları önceden Amon ve Moav'a aitken, arada Sihon'un kontrolüne geçmişti ve şimdi de Yisrael'in elindedir. Anlaşılan her seferinde bu yerlerin isimlerinde değişiklik yapılmıştır (*Daat Zekenim*). Dolayısıyla pasuk "*isimleri [Sihon tarafından, buraları Moav'm elinden aldığı zaman] değiştirilmişti*" diyor olabilir (Ramban; *Hizkumi*; *The Living Torah*). Ayrıca bkz. [*Orijinal*] isimleriyle k.b.

İbranice **Musabot Şem**. Bazıları bunu bir özel isim olarak görür. Buna göre burasının böyle isimlendirilmesinin nedeni, bu şehrin kahramanlarının isimlerinin şehrin surlarına hakkedilmiş olmasıdır (*Targum Yonatan*). Bir başka alternatifte göre "*Baal Meon, surlarla çevriliydi*" (*Septuaginta*).

Sivma'yı – Sivma isimleri değiştirilen şehirler arasında olmadığı için "*bunların isimleri değiştirilmişti*" ifadesinden sonra listelenmiştir. Burası, p. 3'te sözü geçen Sevam'dır (Raşi). Bu küçük nüans, "isim değişikliği" sınıfında görülmemektedir.

[Orijinal] İsimleriyle isimlendirdiler – Ramban; Ralbag; Hirsch.

Tam çeviriyle "*inşa ettikleri şehirleri, isimlerle isimlendirdiler*". İfadenin gerektirmesine göre, isimleri değiştirilenler sadece Nevo ile Baal Meon değil, önceki pasuktan itibaren sayılan "tüm"

şehirlerdir [zira hepsini inşa etmişlerdir]. Ancak yine de bu ikisi ile diğerleri arasında bir fark vardır. Nevo ve Baal Meon birer put ismi olduğundan, Bene-Yisrael bu isimleri bir daha asla kullanılmamaları için kökünden silip atmak istemişlerdir. Diğer şehirleri ise sadece yeniden isimlendirmişler, ama eski isimlerin kullanılması-na itiraz etmemişlerdir (*Gur Arye*).

Öte yandan Ramban kuvvetli bir soru sorar: "Eğer isimleri değiştirilmişse, Tora neden bu şehirlerin yeni isimlerini değil de putları hatırlatan bu isimleri listelesin?" Bu nedenle Ramban açıklamayı şöyle yapar: En başta buraları Moav'a aitti ve orijinal isimleri burada verilenler gibiydi. Ama Emoriler buraları ele geçirdikleri zaman, isimlerini değiştirmişlerdi. Şimdi ise Reuven ve Gad kabileleri, orijinal isimleri iade etmişlerdir. Pasuk da bu yüzden basitçe "*inşa ettikleri bu şehirlere isim verdiler*" değil, "*inşa ettikleri bu şehirleri isimlerle isimlendirdiler*" demektedir – yani önceden sahip oldukları isimleri onlara tekrar verdiler. Amaçları olasılıkla bu şehirlerin orijinal isimlerini korumak ve belki de bu şekilde buraların eskiden Moav'a ait olduğunu vurgulayarak Moav halkını baskı altında tutmaktı. Belki de sebep, Emoriler'in koydukları isimlerin birer put ismi olmasıydı. Her durumda daha ileride bu yerlerin isimlerinin aynı şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Nitekim Babil İmparatoru Nevuhadnetsar buraları ele geçirdiği zaman, isimleri Heşbon, Elale (Yirmeyau 48:34), Kiryatayim (Yirmeyau 48:23), Divon, Nevo (Yirmeyau 48:22), Yazer (Yirmeyau 48:32), Aroer (Yirmeyau 48:19), [Baal Meon yerine] Bet Meon (Yirmeyau 48:23), [Bet Nimra yerine] Nimrim (Yirmeyau 48:34) olarak verilmektedir. Bunlar, Moaviler'in verdikleri orijinal isimlerdir. Çevirimizi bu yönde yaptık.

מִבְּיַד הַלֵּךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנֵי־יָהּ וַיִּקְרָא, לָהּ נִבְח בְּשֵׁמוֹ:
פ פ פ

vardır. Buradaki anlatım en baştaki durumu belirtirken, Yeşua ve Divre Ayamim kitaplarında anlatılanlar, paylaşım tamamlanıp hangi şehrin kime ait olduğu kesinleştikten sonraki durumu tanımlamaktadır (*Daat Mikra*).

Kederli olan nokta, maddi varlıklarına değer verme uğruna Erets-Yisrael'e girmek istemeyen bu kabilelerin, Bene-Yisrael'in, düşman saldırıları sonrasında topraklarından sürülen ilk kesimi olmalarıdır. O zamandan beri bu kabileler kayıptır. Maddiyat bir Yahudi'nin temel endişesi olmamalıdır. Maddiyat, sadece maneviyatı elde etmeyi kolaylaştırdığı derecede iyidir. Bunun ötesinde gerçek bir değeri yoktur.

Bazen insan bu dünyada elde ettiği fiziksel başarıların, en azından o öldükten sonra isminin canlı kalmasına hizmet edeceğini düşünme hatasına düşerek, tüm yaşamını böyle bir "isim" bırakmaya adayabilir. Ancak gerçek isim, maddi değil, manevi başarılarla elde edilir ve bu isim de varlığı geçici olan bu dünyada değil, ebedi olan Gelecek Dünya'da devamlılığını sürdürür.

Ebediyete fiziksel binalar ya da anıtlarla ulaşılabileceği, bir yanılsamadır; bir yalandır. Ve Kral Şelomo şöyle demiştir: "Gerçek [konuşan] dudak ebediyete kadar sağlam duracaktır; yalan [konuşan] dil ise, bir ana kadar" (Mişle 12:19). Gerçek ve doğru şeyler ebedidir. Yalan ise bir an için ayakta duracak gibi görünür, ama onun etkisi sadece geçicidir; zira kısa sürede yalan olduğu ortaya çıkar. Bu nedenle insan, yalandan nefret etmek ve gerçeği sevmekle yükümlüdür. Peygamber Zeharya'nın söylediği gibi: "Gerçeği ve barışı sevin" (Zeharya 8:19) (Rabenu Behaye).

⁴² Novah gidip Kenat'ı ve ona bağlı kasabaları ele geçirdi ve ona kendi ismiyle, Novah adını verdi.

42. Novah – Anlaşıldığı kadarıyla Novah, önceki pasukta sözü geçen Yair'in oğludur (Ramban). Menase'nin soyundandır (*Hizkuni*). Bazı kaynaklara göre Mısır'da doğmuştur (*Seder Olam Raba* 9).

Kenat – Bkz. Divre Ayamim I 2:23. Günümüzde Kineret (Teverya) gölünün 75km. kadar doğusunda yer alan Kanawat şehridir. Roma döneminde Kanata olarak bilinirdi (Josephus Flavius, *Yahudi Savaşları* 1:19:2; Ptolemy, *Coğrafya* 5:15, s. 139; Pliny 5:16).

Ona – Yani Kenat'a ve çevresine (bkz. Şofetim 8:11). İbranice **La**. Bu, dişil kullanımla “ona” anlamındadır, zira İbranice’de “şehir”, dişil karakterli bir sözcüktür. Yalnız buradaki kullanımda bir şey göze çarpmaktadır. Bu anlamdaki **La** sözcüğü **Lamed-E** harfleriyle yazılır ve **E** harfinin içinde bir nokta olur [her ne kadar *Sefer-Tora* noktasız yazılırsa da, bu sözcük, noktalı geldiği yerlerde noktanın verdiği sese göre okunur: *La[h]* ([h]: yumuşak bir nefes sesi).]. Ancak burada **E** harfi noktasızdır [yani noktanın verdiği özel ses yoktur]. Ve bu durumda sözcük, sanki **Lamed-Alef** harfleriyle yazılmış gibi bir sesle okunur: **La**. Bu, Aramca’da, [İbranice’deki **Lo** (**Lamed-Alef**) gibi,] olumsuzluk ekidir. Bu ince nüans, yani “nokta eksikliği”, verilen ismin tutmadığına dair bir ima içerir. “*Ona*” bu isim verilmiştir, ama isim kalıcı olmamıştır.

Tora belki de bu şekilde Novah’a yönelik eleştirel bir imada bulunmaktadır. Sadece kız babası olup hiç oğlu olmayan Novah, kendi ismini taştan ağaçtan binalar yoluyla ebedi kılmayı denemiştir (*Midraş Ağada*). Ancak gerçek bir Yahudi, ismini yeryüzünde ebedi kılmak istiyorsa, bunu sadece maneviyat konusundaki etkili icraatıyla, yükümlülüğüne yönelik ahlaki sadakatıyla ve asil içerikli bir yaşam sürerek yapabilir. İsmi, sadece bunlar sayesinde nesiller boyu hatırlanacaktır (Hirsch).

❧ **Sonuç.** İki buçuk kabilenin Yarden’in doğu yakasındaki toprakları miras almaları, gördüğümüz gibi, Reuven ve Gad kabilelerinin kendi inisiyatifleriyle yaptıkları başvurunun bir

sonucudur. Başta öncelikli endişeleri sürüleri ve çocukları iken, henüz bu isteklerinin gelecekte doğurabileceği ciddi sorunları kavramış değillerdi. Moşe’nin onlara yaptığı sert hitabın ardından durumu kavrayınca, Sihon ve Og’dan alınan toprakları sürüleri için otlak bölgeleri olarak almanın karşılığında, bazı ciddi sorumluluklar üstlenmişlerdir. Bu sorumlulukları kabullenmeleri, söz konusu bölgeyi ne kadar arzuladıklarının göstergesiydi. Bunu Moşe ile yapılan müzakerenin çeşitli aşamalarında görmek mümkündür. Öte yandan, bu sorumluluğu üstlenmeyi daha teklifi yaparken düşünmüş olmaları da olasılık dâhilindedir [yukarıdaki açıklamalarımızı bu yönde yaptık]. Ancak en başta bunu dile getirmemişlerdir; zira öncelikli endişeleri bu değildir. Her şeye rağmen, bu toprakları onlara en baştan itibaren Tanrı vermiş olmadığından, Hahamlarımız onların davranışlarını bu toprakları “kapmak” şeklinde görmüşlerdir. Ve Moşe’nin onlara bu kadar koşulu koymasının sebebi de onların bu davranışını olumlu görmemiş olmasıdır.

Menase kabilesinin bir kısmı da Gilad topraklarındaki yerleşime katılmıştır. Pasuklarda, onların bu katılımının hangi aşamada gerçekleştiği açıklanmamaktadır. Bunun, Reuven ve Gad kabilelerinin müzakereleri sırasında olduğu düşünülebilir ve eğer böyleyse, iki kabileye konan şartların aynısı Menase kabilesinin bu kısmı için de geçerlidir, ama Tora bunu ayrıca söylemeye gerek duymamıştır. Diğer bir olasılık ise bu katılımın, Moşe’nin bunu herhangi bir sebepten dolayı rica etmesinden kaynaklanmış olmasıdır (bkz. p. 33 açk.). Belki de bunda, Menase kabilesi mensuplarının Gilad bölgesinde yaptıkları fetihlerin de rolü vardır (p. 39-42).

Gilad bölgesiyle, Sihon ve Og’un topraklarının iki buçuk kabile arasında paylaşımı, Moşe’nin zamanında henüz son halini almamıştır. Zaman içinde bazı şehirler, el değiştirmiş, bazıları da Levi kabilesi mensuplarına ayrılmıştır (bkz. 35:1-8). Bu nedenle, buradaki anlatımla, Yeşua ve Divre Ayamim kitaplarında yazılanlar arasında, hangi şehrin kime ait olduğu açısından farklılıklar